Birlik

AYLIK SİYASİ DERGİ ■ SAYI: 17■ MAYIS-HAZİRAN 92■ 7500 TL (KDV DAHİL)

ABD'YE RAĞMEN
YEŞİL DÜNYA

BİRLİK'TEN

Sevgili Okurlar,

Oldukça gecikmeli ulaştırdığımız bu sayımız için öncelikle özür dilerken yine değişik konuları farklı imzalarla yansıtmaya çalıştığımızı belirtmek istiyorum.

Hergün bir köşede patlak veren bölgesel sorunlar nedeniyle, soğuk savaşın sona erer gibi olmasıyla dünyayı saran iyimser hava, giderek dağılmaya başladı. İşte batımız, kuzeydoğumuz ve güneyimiz. Yeni dünya dengesinin yaptırımcı güçleri Sırbistan'ın Bosna ve Hersek'i, Ermenistan'ın Karabağ ve Nahcivan'ı, Irak'ın kuzeyde doğmakta olan Kürt devletini sorunları barışçı metotlarla çözebilecekleri eşit haklı muhataplar olarak kabul edecekleri noktaya silaha başvurmaksızın getirebilecek mi? Herkes bunu merak ediyor.

Türkiye'de bu ara yeni bazı gelişmeler oldu. Hükümet Suriye ile pazarlık yaptı ve PKK Bekaa Vadisi'ndeki kampı boşaltmak durumunda kaldı. İktidara gelişlerinin ilk günlerinde vaadkâr tutumlar içinde olan koalisyon da, devletin geleneksel politikasına göreceli bir yakınlaşma seziliyor. Nevroz Bayramından sonra Kürt sorununun seyri artık bir hayli değişmiştir. Hükümet kendi politikaları bakımından belli bir inisiyatif kazanmış gözüküyor. Avrupa parlamentosunda ortaya çıkan son eğilim, Barzani ve Talabani'nin sınıra ilişkin verdikleri güvenceler, Alman hükümetinin ambargoyu kaldırması ve nihayet güneydoğuda yoğunlaşan çatışmalarda görülen durum bunun önemli belirtileri. Ayrıca, Kürt sorununda seslerini cesaretle yükselten kimi çevrelerdeki geriye çekilme de buna ilave edildiğinde, bazı çevreler açısından bu yıl için ileri sürülen beklentilerin pek gerçekleşme ihtimali olduğu söylenemez. DYP-SHP koalisyonu politik kontrolün tamamen kendisinde bulunduğu, kimi sınırlı adımları atmanın ötesinde başka gelişmelere olanak tanımama kararını almışa benziyor.

Son yerel ara seçimlerin gösterdiği sonuç ise seçmenlerin henüz bu iktidarın dışında başka seçeneklere yönelmeyi düşünmediğini ve tanıdığı krediyi bir süre daha devam ettireceğini ifade ediyor.

SBP 1. Olağan Kongresi 2-3 Mayıs 1992'de Ankara'da yapıldı ve Prof. Sadun Aren yeniden Genel Başkanlığa seçildi.Çok sayıda yerli ve yabancı konuğun izlediği kongrenin bazı noktalarını sizlere iletmek istiyoruz. Ayrıca, Prof. Sadun Aren'in açış konuşması, bazı değerlendirmeler ve somut bilgileri diğer sayfalarımızda bulacaksınız.

SBP tüzüğü, programı ve onun çatısı altında yeralan bütün üyeler seçimlerde nisbi temsil usulünün uygulanmasını savunduğu halde, bunun gerçekleşmesi bu kongrede de mümkün olmadı. Mevcut tüzük ve yönetmenlik, seçimleri hazırlayan sürecin tümünde çarşaf liste usulünün uygulanmış olması, genel merkez ve seçimlere farklı listelerle katılmak isteyenlerin, kongreyi riske sokmadan bu sorunu çözebilecek uygulanabilir bir öneri üretememeleri bu sonuca yol açtı. Herkesin üzerinde anlayış birliğine vardığı bu konu kongrenini 3-4 saatini aldı ve tekrar başlangıçtaki noktaya dönüldü. Üstelik gerilmeler ve huzursuzluklar da cabası...

Göze çarpan ikinci olumsuzluk zamanın özellikle ikinci gün iyi kullanılmamış olmasından doğan sorunlardı. Öyle ki, bütün karar tasarıları ve sonuç bildirgesi, sunulmak ve üzerinde tartışılmak üzere son bir saatlik zamana sıkıştırılmak zorunda kalındı. Bunun sonucu farklı düşünen delegelerin konuşmaları için yeterli zamanın kalmaması idi. Seçim usulüne ilişkin tartışmanın uzayarak böyle bir sonuç getireceği daha başlangıçta belli olmasına rağmen divan bir çözüm bulunabilir umuduyla tartışmaya müdahale etmedi. Ama, gelişme beklendiği gibi olmadı ve oluşturulan komisyon birçok konuda anlaşmasına rağmen konuya açıklık getiremedi. Bu durumdan karar tasarılarının da görüşülmesi az sayıda delegeye çok sınırlı bir zaman verilmesi nedeniyle sonuç olarak olumsuz etkilendi.

En sert tartışmaların cereyan ettiği temel konu ise sonuç bildirgesinin partinin kimliğiyle ilgili son paragrafıydı. İstifalarını sonraki günlerde açıklayan kimi üye ve kurucuların asıl itirazı buna oldu. Onlar, daha 30 Kasım-1 Aralık 1991 Ankara toplantısı öncesinde kimliğin "sol parti" ya da "çağdaş demokratik parti" olarak ifade edilmesini ve parti içinde "ideolojik çoğulculuğun" uygulanmasını istemişlerdi. Son paragrafın değişmesi karşılığında ise bir yeni "uzlaşma zemini" olarak tüzüğün amaç maddesini kabul edebileceklerini belirttiler. Ancak, son yedi-sekiz ayın tartışmalı süreci göz önüne getirilince, yürütülen tartışmaların boşa olmadığını düşünen delegeler bu öneriyi benimsemediler.

Son günün gerilimli atmosferi içerisinde kimi makul öneriler üzerinde ise görüşme ve tartışma olanağı yaratılamadı.

SBP'yle ilgili son bir haber İstanbul'dan. İstanbul İl Örgütü olağanüstü kongresini topladı. Mart ayı içinde imzaya açtığı "Kürt Sorununun Çözümünde Barışa Bir Şans" başlıklı bir karar nedeniyle Cumhuriyet Başsavcılığı'nca İl Yönetim Kurulu'nun görevden alınması istenmiş, aksi halde SBP hakkında Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açacağı bildirilmişti. Tüzüğün demokratik özelliği nedeniyle görevden alınmanın bulunmadığı SBP'de bu olay GYK ve İstanbul İl Yönetim Kurulu'nda etraflıca da ele alındı ve üzerinde anlayış birliğine varılan ortak perspektiflerden hareketle İstanbul yönetimi 21 Haziran 1992'de olağanüstü kongreyi topladı. Kongre haklarında aynı zamanda Siyasi Partiler Kanunu'nu ihlal gerekçesiyle kişisel dava da açılan eski yöneticilerin de içinde yer aldığı yeni bir yönetim seçti. İl Başkanlığına Atilla Aytemur yeniden getirildi.

Sevgi ve Dostlukla

Atilla AYTEMUR

Birlik

Aylık Siyasi Dergi

Sahibi ve Sorumlu Yazıişleri Müdürü: Atilla Aytemur **Yönetim Yeri:** İstiklâl Cad. 459/3 Karagözoğlu Ap. Beyoğlu - İst. **Tel:** 252 76 40-41 **Fax:** 252 76 42 **Dizgi / Baskıya Hazırlık / Dağıtım Koor:**Mustafa Durna **Baskı:** Zafer Matbaası **Posta Çeki Hesabı:** A. Aytemur 666410 **Döviz ve Abone Hesabı:** A. Aytemur İş Bankası Cağaloğlu Şb. Hesap No: 138895

SBP Genel Başkanı SadunAren'in Kongre Açış Konuşmasının Özet Metni

Sosyalist Birlik Partisi (SBP) geçen yıl 15 Ocak'ta, yani bundan 16 ay kadar önce kurulmuştur. Kuruluş hazırlıkları ise daha eskidir. Gerçi hepimizin bildiği gibi kuruluş çalışmaları 15 Nisan 1990'da Kuruçeşme Toplantısı'yla başlamıştır ama, o toplantının hazırlıkları da, daha öncelere gider.

Partinin kuruluşu bu uzun hazırlık dönemine koşut ve diğer partilerden farklı olarak bir merkeze bağlı ve o merkezden gelen emirle değil, fakat yerel girişimler tarafından yürütülmüştür. Öyle ki, bugün Genel Merkezimiz dağılsa, işlemez hale gelse, yerel örgütlerimiz çalışmaları yürütebilirler. Çünkü bu örgütlerimiz güçlerini, varlık nedenlerini Merkezden değil, kendi kendilerinden almaktadırlar. Bu durum bizim yeni parti anlayışımıza da uygundur. Gerçekten SBP büyük ölçüde yerel örgütlerimizin gönüllü birliğidir. Bu parti ve parti yönetimi anlayışımızı demokrasinin temel bir öğesi sayıyoruz.

SBP'nin iki önemli özelliği vardır. Biri sosyalistlerin, Marksistlerin birliğini amaçlaması; diğeri de yenilikçi, yenilere açık bir parti olmasıdır. Bu iki özellik karşılıklı olarak birbirlerinin gerçekleşmesini kolaylaştırmışlardır.

Sosyalistlerin birliğinin amaçlanması doğaldı. 12 Eylül döneminin tüm sosyalist örgütlere indirdiği amansız darbeden sonra, yeniden yasala çıkarken; eski bölünmüşlüğü sürdürmek elbette ki affedilecek bir hata olmazdı. Bu nedenle eskiden faaliyet gösteren başlıca Marksist partilerimizin bir araya getirilmesine çalışılmış ve bunlardan esas olarak TİP, TSİP ve TKP'nin birliği gerçekleştirilmiştir. Gerçi TİP ve TKP daha önce TBKP adı altında birleşmişlerdir ama, önemlerinden ötürü TİP ve TKP'yi ayrı ayrı saymakta yarar gördüm. Partilerin yanısıra bunların dışındaki bazı grup ve kişiler de birliğe katılmışlardır.

Bugün biliyoruz ki bu partilerin eski üyelerinin çok önemli bir bölümü SBP'ye katılmamışlardır. Bu böyle olmakla beraber SBP bu üç partinin birliğini sağlamıştır. Şu anlamda ki, bugün SBP dururken, hiç kimse ortaya çıkıp "Ben TİP'in, yahut TKP'nin, yahut TSİP'in asıl sürdürücüsüyüm, asıl mirasçısıyım" diyemez. Bu anlamda olarak SBP söz konusu üç partinin birliğini temsil eder. Ama elbetteki birlik sorunu bitmiş, tamamlanmış değildir. Ülkemizde birleşebilecek daha birçok çevreler, akımlar vardır. Bu nedenle Marksistlerin birliğini genişletmek daima gündemdedir. Birliğin genişletilmesi daima gündemde olmakla birlikte, bu konuda, dikkatli, ihtiyatlı davranılması gerektiği unutulmamalıdır. Yeterince elverişli ortam oluşmadan yeni birlik girişimlerine kalkışmak, bu konuda zorlama yapmak yarardan çok zarar verebilir. Bu nedenle Sosyalist Parti'nin yapmış olduğu birlik çağrısına olumlu yanıt verememiştik. Aynı nedenle HEP'in birleşme değil de, SBP'nin kendilerine iltihak etmesi yolundaki önerilerini de dikkate alamadık.

SBP'nin diğer özelliği yenilikçi, sürekli olarak yeni fikirlere açık olmasıdır. Bu da doğaldır. Çünkü SBP dünyanın, özellikle de sosyalist dünyanın ve sosyalist düşüncenin büyük değişiklikler yaşadığı bir dönemde kurulmuştur. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki reel sosyalist yönetimlerin çökmesi, hem dünyayı iki kutuplu olmaktan çıkarmış; hem de sosyalizm konusunda o zamana kadar geçerli sandığımız bilgilerimizi, düşüncelerimizi sorgulama, gözden geçirme zorunluluğunu dayatmıştır. Bunun sonucu olarak SBP yeni bir sosyalizm ve sosyalist mücadele anlayışıyla kurulmuştur. Bu konuda özgür ve yeniliğe açık davranabilmemizde yeni bir birlik partisi oluşturmak çabası içinde olmamızın büyük yararı ve payı olmuştur. Gerçekten, yeni bir parti olarak SBP'de birleşmek yerine, bileşenlerimiz olan partiler tek tek yaşamlarını sürdürüyor olsalardı, elbette ki, bugün bizim gerçekleştirmiş olduğumuz değişimciliği yapabilmekte büyük güçlük çekeceklerdi. Nitekim başka ülkelerdeki kardeş partilerde bunun örneklerini görüyoruz.

SBP'nin Marksist-sosyalist mücadele konusundaki yeni yaklaşımı programımızda ortaya konulmuştur. Bu konuda bence çok önemli olan bu yeniliği daha iyi anlamamız ve anlatabilmemiz için, çökmüş olan ve artık doğru olmadığını kabul etmiş bulunduğumuz Sovyet modelini hatırlamamız gerekmektedir. Bu modelin dayandığı görüş kısaca şudur: Çağdaş toplumlarda sınıfsal ayrışımın ve dolayısıyla ekonomik sömürünün temel dayanağı ya da kaynağı, üretim araçları üzerindeki kapitalist özel mülkiyettir. Bu nedenle kapitalist toplumlarda sınıfların, sömürünün ve bunlardan kaynaklanan kavgaların, eşitsizliklerin ve baskıların orta-

dan kaldırılması olanaksızdır. Eğer bunu yapmak, yani sosyalizmi kurmak istiyorsak, önce üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son vermek gerekecektir. İşte bu temel düşünceye oturan Sovyet modeline göre sosyalizmi kurmak için izlenecek yol, önce bütünüyle siyasal iktidarı almak, sonra da gene bütünüyle üretim araçlarını kamulaştırmaktır. Bu işleri Marksizmi bir kılavuz olarak kullanan işçi sınıfı partisi yapacağı için, modele göre bu partinin demir çekirdek gibi çok sıkı disiplinli bir parti olması gerekir.

İşte Sovyetler Birliğinde ve diğer Doğu Avrupa sosyalist ülkelerinde işlemediğini ve çöktüğünü gördüğümüz sosyalizm modeli en ana çizgileriyle budur. Artık bu modelin uygulanması olanaksızdır. Çünkü bir kere dünya sosyalist sisteminin bir güç olarak çökmüş olduğu dünyamızda, Marksist bir işçi sınıfı partisinin ne silah zoruyla, ne de seçimlerle iktidara gelmesi kolay bir iş değildir. Ayrıca, 70 yılı aşkın bir uygulamadan sonra Sovyet yönetiminin çökmesi ve ortaya çıkan manzara, yani sınıfların, sömürünün ve bunlara bağlı olarak baskıların devam ediyor olması, bu yolun zaten geçersiz olduğunu en açık ve reddedilemez bir biçimde ortaya koymuştur.

Diğer taraftan sınıfsız, sömürüsüz, herkesin gerçekten eşit ve özgür olduğu topluma, yani sosyalizme duyulan özlem ve bunun için mücadele etme gereği eskisi gibi devam etmektedir. Çünkü hem dünyada, hem de ülkemizde yaşama ve çalışma koşullarında çok önemli değişmeler olmuş bulunmakla birlikte, toplumun sınıflı yapısı ve ona bağlı olarak sömürü, eşitsizlik ve baskılar, farklı kılık ve biçimlerde, gene eskisi gibi devam etmektedir. Belki şimdi bunları görebilmek daha yüksek bir bilinç ve duyarlılık gerektirmektedir.

Bu gerçekler karşısında sosyalist mücadelenin yeni bir biçimde, çağdaş koşullara uygun yeni bir modele göre yürütülmesi zorunluluğu kendini dayatmaktadır. İşte bu yeni model, bu yeni mücadele biçimi SBP'nin programında ana çizgileriyle ortaya konmuştur. Bu model esas olarak, bugünkü düzen (kapitalist toplumsal yapı) içinde, sosyalizmin eşitlikçi, özgürlükçü ve barışçı öğelerini parça parça gerçekleştirmeye çalışmak ve bu yolla sürekli olarak var olan toplumu sosyalist bir topluma doğru dönüştürmektir. Bu dönüştürmenin temel aracı toplumsal yaşamı tüm yönleriyle demokratikleştirmektir. Demokratikleştirmenin bir yanı ülke yaşamında yerel yönetimlerin ve diğer tüm sivil toplum kuruluşlarının ağırlığını artırmak; diğer yanı da, tüm çalışanların çalıştıkları işyerlerinde ve kent yaşamından aile yaşamına kadar diğer tüm alanlarda yönetime katılmalarını sağlamaktır. Ekonomi alanında da demokratikleşmenin yanısıra, ya da onun bir devamı olarak, üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetin alanını genişletmek, yeni toplumsal mülkiyet biçimleri bulmaya ve kapitalist özel mülkiyeti de demokratik bir biçimde denetlemeye çalışmak, bu yeni modelin, bu yeni sosyalist mücadele yönteminin özgün uğraş alanlarıdır.

Partimizin benimsemiş olduğu bu yeni model, doğası gereği, katı ve sabit değildir. Tersine, sürekli olarak geliştirilmeye ve zenginleştirilmeye açıktır. Bundan ötürü de partimiz tek parça ve katı disiplinli değil; çok seslidir, çoğulcudur ve disiplini de buna uygundur. Gene aynı nedenle Partimizin kapıları Partimizin kimliğini belirleyen Marksizmi-sosyalizmi reddetmeme koşuluyla, değişik ve özgür düşünceli herkese açıktır.

Partimizin kimliği konusunu bırakmadan önce ve konuya biraz daha aydınlık getirmek için şunları da söylemek isterim: Programımızda SBP Marksizmin mirasçısı ve sürdürücüsü olduğu ifade edilmiştir. Biz bundan sınırları kesin çizgilerle belirtilmiş bir düşünce kalıbını değil, şunu anlıyoruz: Dünyada bir Marksist düşünceler-düşünürler ailesi vardır. Bu ailenin başında Marx vardır. Sonra Engels, Lenin, Rosa Luxenburg, Kautsky, Stalin, Troçki, Gramschi, Mao ve daha pek çok düşünür ve politikacı gelir. Ülkemizde de bu aileden pek çok insan sayabiliriz. Ölmüş olanlardan Mustafa Suphi, Şefik Hüsnü, Hikmet Kıvılcımlı, Nazım Hikmet, Behice Boran gibi isimleri sayabiliriz. Bunların pek çoğu aralarında kavgalı, görüşleri arasında çeşitli farklar olan kimselerdir. Ama hepsi büyük bir Marksistler ailesini oluştururlar. İşte SBP de bu ailenin çağdaş bir parçasıdır. Bu konuyu şu noktayı da belirterek bitirmek istiyorum. SBP, varolan düzeni beğenmez, haksız ve baskıcı bulur ve onu sosyalizm yönünde değiştirmek ister. Ama bunu düzenin yasalarına uyarak yapar. Yani SBP düzen içinde bir partidir, düzenin partisi değildir ama, düzendışı bir parti de değildir. Zaten bir parti yasal olarak çalışmayı kabul ettikten sonra düzenin yasalarına da uymayı kabul etmiş demektir. Bir partinin dışa karşı yasal görüntü verip, kendi içinde yasal olmayan emeller beslemesi, yalnız yasalar açısından sakıncalı değil, fakat söz konusu emellerini gerçekleştirmek açısından da olanaksızdır. Bunu deneyimlerimizle de öğrenmiş bulunuyoruz. Bütün bunları SBP'yi ya çok Marksist buldukları, ya da yeterince Marksist bulmadıkları için dışarda duran, bekleyen arkadaşlar için, onlara bir çağrı olarak söylüyorum.

***

Gerek partimizin yukarda anlatmaya çalıştığım yeni sosyalizm modeli, gerekse Partimizin ülkemizin karşı karşıya olduğu sorunlara önerdiği çözümler, büyük ölçüde, bugün içinde yaşamakta olduğumuz dünyanın yeni koşulları tarafından biçimlendirilmiştir. Ne-

dir bu yeni koşullar. Birincisi Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın çöküşüyle dünyamızın iki kutuplu olmaktan çıkıp tek kutuplu hale gelmesidir; diğer bir deyişle soğuk savaşın sona ermesidir. Bu yeni durumun bir sonucu ya da etkisi, taraflardan biri ortadan kalkmış olduğu için, üçüncü bir dünya savaşı olasılığının da ortadan kalkmış olmasıdır. Ama ne yazık ki başlangıçta öngörülmediği kadarçok yerel savaşlar-iç savaşlar olmuştur ve olmaktadır. İki kutuplu dünyanın sona ermesinin diğer bir sonucu da, emek-sermaye çelişkisi dahil, toplumdaki tüm çelişkilerin bu iki kutup etrafında kümelenmesinin ve böylece bu iki kutup arasındaki tüm çelişkileri biçimlendirmesinin ve onlara egemen olmasının sona ermesidir. Bunun sonucu olarak hem ülkeler arasında, hem de ülkelerin kendi içlerinde sınıfsal ve diğer çelişkilerin şiddetleri azalmış, barışçı yollarla çözülme olasılığı artmıştır. Ülkemizde son 4-5 yıldır gözlemlediğimiz 141-142 ve 163. maddenin kaldırılması ve Kürt gerçeğinin kabul edilmesi gibi demokratikleşme hareketlerinde bu konularda verilmiş olan mücadelelerin yanı sıra, bunun da büyük payı vardır. Kuşkusuz bu sözlerimle NATO'nun ve onun öncüsü durumunda olan ABD'nin tek kutup olarak kalmalarının iyi bir şey olduğunu düşündüğüm sonucu çıkarılmamalıdır. Tam tersine, biz dahil birkaç üyesi dışında, esas olarak, gelişmiş kapitalist ülkelerin birleşik askersel gücünü temsil eden NATO'nun, onu dengeleyen Varşova Paktı'nın dağılmasından sonra da varlığını sürdürüyor olması, diğer ülkeler için büyük bir tehlikedir.

Dünya koşullarında yukarda sözünü ettiğim değişmelerin diğeri, uluslararası ekonomik bütünleşme olgusudur. Buna globalleşmek de deniliyor. Hemen şunu hatırlayalım ki, uluslararası ekonomik bütünleşme yeni bir olay değildir. Çok eskiden beri devam eden bir süreçtir. Bu sürecin gerekçesi ya da itici gücü, tüm ülkelerin tek bir dünya pazarı etrafında toplanmalarının ekonomik açıdan daha doğru olduğu gerçeğidir. Bu konuda yeni olan bilim ve teknolojideki büyük atılımlar nedeniyle son yıllarda bütünleşmenin hızlanmış olmasıdır. Ülkemiz de 1980'den beri uygulanan dışa açık piyasa ekonomisi nedeniyle bu bütünleşmeye olabildiğince katılmıştır.

Ekonomik bütünleşme ülkelerin siyasal, askeri, kültürel ve benzeri yaşam alanlarında da yaklaşmalarını özendirmekte bazen da gerektirmektedir. Gerçekten, ülkeler arasında malların, sermayenin ve işgücünün dolaşımı serbest olunca, artık bu ülkeler arasında siyasal sınırlar bulunmasının pek bir anlamı kalmaz. Gene aynı nedenle birbirlerine karşı asker bulundurmaları da gerekmez vb. Bugün Avrupa Topluluğu ülkeleri geniş ölçüde bu durumdadır. AT uluslararası ilişkilerin nasıl bir biçim alacağını gösteren somut bir modeldir. Önümüzdeki yıllarda hem AT genişleyecek, hem de dünyanın başka bölgelerinde ona benzer topluluklar oluşacak ve böylece tek bir dünyaya doğru gidilecektir.

Uluslararası bütünleşme tarihsel gelişmeye uygun bir süreçtir ama, bu süreç dümdüz, kolay ve engelsiz bir çizgi izlemez. Çünkü bir kere dünyada toplumlar, din, etnik köken, kültür, tarih, ekonomik gelişmişlik düzeyi gibi açılardan birbirlerinden farklıdırlar. Bu nedenle ekonomik çıkarlar bağdaştırılırsa, yani bu bakımdan bütünleşme sağlanmış olsa dahi, diğer bakımlardan ortaya birçok engeller ve güçlükler çıkar. Gerçekten dil, din, musiki gibi konularda uluslararasılaşmak söz konusu olamaz. Bu ve benzer bakımlardan dünya insanları hiçbir zaman türdeş bir toplum oluşturamayacaklar, tersine bir mozaik oluşturacaklardır. Türdeşlik ancak mozayiğin taşlarından birisi, diğer değişik taşların yerlerini alırsa (onlarla kaynaşarak değil) gerçekleşebilir. Halbuki ekonomik bütünleşme her zaman taraflar için eşit koşullarda olmayabilir ve gerçek yaşamda da kural olarak daha gelişmiş olan taraf bütünleşmeden diğerine göre daha kârlı çıkar. Çünkü bütünleşme uluslararası işbölümünün sürekli geliştirilmesi demektir. Bu işbölümünde her ülkeye düşecek olan işin niteliği önemlidir. Ülkeler kendilerine düşen işin (üretecekleri malların) niteliğine göre, bu işbölümüne katılmakta çok ya da az kârlı, ya da hatta zararlı çıkabilirler. Açıktır ki gelişmiş ülkeler doğal olarak bu işbölümünde en iyi yerleri alırlar. Demek oluyor ki dışa açılmak ve gelişmiş ülkelerle bütünleşmek, otomatik olarak bizim gibi bir ülkeye,o ülkelerle eşit olmayı ya da eşit olma yoluna girmeyi sağlamaz. Hatta tersine, bütünleşmek bizim işbölümündeki yerimizi daha iyileştirmek için bazı özel önlemler alabilme özgürlüğünü, yani bağımsızlığımızı ortadan kaldıracağı için, azgelişmişliğimizi daha da pekiştirmiş olur. Bu nedenle çelişkili bir biçimde, uluslararası bütünleşme geliştikçe, bütünleşmeye katılan göreli olarak gelişmiş fakir ülkelerin bağımsızlık gereksinmeleri de artar. Çünkü bu ülkeler bağımsız özel kalkınma ve korunma önlemleri alarak bütünleşmede düşmüş olabilecekleri kötü durumlardan kendilerini kurtarabilirler. Bu durumda ülkemiz için hem dünya ile bütünleşmeyi geliştirmek, bunun dışına düşmemek; hem de bundan en çok yararı sağlayabilmek için bağımsızlığımıza özen göstermek söz konusudur.

Bu konuda son olarak reel sosyalist ülkelerin çökmesinden sonra ileri kapitalist ülkelerin Amerika'nın liderliğinden koparak, ekonomik açıdan, çok kutuplu bir dünyaya doğru gidildiğini söyleyebiliriz.

Kuşkusuz yukarıda değindiğim dünya koşullarındaki bu her iki değişme ve gelişme, birbirleriyle ilişkilidir ve her i-

kisi de bilimsel, teknolojik gelişmeler sonucu dünyanın maddi koşullarındaki değişmelerin bir gereği olarak oluşmuşlardır.

***

Şimdi ülkemizin karşı karşıya bulunduğu güncel sorunlar hakkındaki görüşlerimizi sunmaya geçiyorum.

Bugün ülkemizin en kısa zamanda çözülmesi, ya da çözüm yoluna konulması gereken sorunu Kürt sorunudur. Bu sorun uzunca bir süredir resmi devlet görüşünün Kürtleri de Türk saymasından, yani Kürt kimliğini tanımamasından doğmuştur. Gerçi son birkaç yıldır Cumhurbaşkanı ve Başbakan bu kimliği tanıdıklarını söylemişlerse de, bu hem yeteri açıklıkta olmamış, hem de gerekleri yerine getirilmemiştir. Bu durum açıkça demokratik hak ve özgürlüklere aykırıdır. Diğer taraftan Kürtler birey olarak Türklerle aynı haklara sahiptirler ve bu nedenle hem ülkenin her tarafına yayılmışlardır, hem de Türklerle aile birliği kurmuşlardır. Bu, soruna başka ülkelerde benzeri olmayan bir özellik kazandırmıştır. Bu durumda Kürt sorununa nasıl bir çözüm getirilmesi gerektiği sorusuna herkesin evet diyeceği bir yanıt vermek olanaksızdır. Bu nedenle SBP sorunun çözümünü herşeyden önce bugünkü gibi üniter bir devlet içinde yaşamaktan ayrılıp, bağımsız bir devlet kurmaya kadar değişen çeşitli çözümlerin her türlü korku ve baskıdan arınmış olarak özgürce tartışılmasında görmektedir. Ancak böyle özgür bir tartışma sonunda Kürtlerin gerçekten ne istedikleri ortaya çıkabilir ve o zaman da çaresine bakılabilir.

Hiç kuşku yoktur ki, söz konusu özgür tartışma ortamı Kürtlerin dil ve kültürlerini geliştirmekte Türklerle eşit haklara sahip olmalarını gerektirir. Bu zaten üniter devlet seçeneğinin doğal bir parçasıdır. Diğer bir deyişle üniter devlet seçeneği, bu hak eşitliği varsa söz konusu olabilir.

Kürt sorunu ile PKK'nın silahlı eylemlerini birbirinden ayırmak gerekir. PKK bu eylemleriyle sorunun çözümünü daha da güçleştirmektedir. Ne güzeldir ki, Türkler ve Kürtler, karşılıklı işlenmiş bunca şiddet olaylarına karşın, birbirlerine düşmanlık duymayacak kadar dostturlar, kardeştirler. Şunu, altını çizerek belirtmek isterim ki, ülkemizin demokratikleşmesi önündeki en büyük engel Kürt sorunudur. Bu sorunu insan haklarına dayalı barışçı ve adil bir biçimde çözmeden, başka alanlarda da demokrasimizi geliştiremeyiz. Bu anlamda Kürt sorunu kilit bir sorundur. Hem teknik anlamda kilit bir sorundur, hem de düşüncenin demokratikleşmesi ve özgür düşünce anlamında kilit bir sorundur.

Ülkemizin demokratikleştirilmesiyle ilgili diğer temel sorunu, Anayasanın değiştirilmesidir. Şimdiki Anayasa yapıldığı dönemin ve yapanların gerici, antidemokratik düşünce yapılarından tamamiyle arındırılmak üzere, baştanbaşa yeniden yapılmalıdır. Bu sıralar Anayasada acilen yapılması düşünülen düzenlemeler, bu nedenle, Anayasanın baştan başa değiştirilmesi gereğini ortadan kaldırmaz. Bunu özellikle belirtmek isterim. Yeni Anayasa gerçekten en geniş bir ulusal mutabakatı yansıtmalı, bunun için de öncelikle yapılış yöntemi üzerinde durulmalı ve bu konu enine boyuna tartışılmalıdır.

Şimdi Partimizin Anayasanın içeriği ile ilgili isteklerinin bazılarını kısaca sunmaya çalışacağım:

- Anayasada Kürt sorununun çözümünü güçleştirici hüküm bulunmamalıdır.
- Yerel yönetimlerin etkinlikleri artırılmalı, merkezi devlet yönetimininkiler azaltılmalıdır.
- Zorunlu din dersi olmamalı, Diyanet işleri devlet yönetiminin dışına çıkarılmalıdır.
- YÖK kaldırılmalıdır.
- Milli Güvenlik Kurulu kaldırılmalıdır.
- Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmalıdır.
- Kamu kuruluşlarındaki yöneticiliklere, kural olarak seçimle gelinmelidir.
- Seçimler 5 yılda bir değil, daha sık aralıklarla yapılmalıdır.

Demokratikleşme ile ilgili diğer önemli bir yasa, Seçim Yasasıdır. Bu yasa hem partilerin seçimlere girmelerini kolaylaştırıcı, hem de seçim sisteminde tam adalet sağlayacak biçimde değiştirilmelidir. Örneğin il ya da ilçe olarak 50 yerde örgüt kurabilmiş ve ilk kongresini de yapmış partiler seçimlere girebilmelidir. Çünkü bu .göstergeler, herhangi bir partinin ciddi bir parti olduğunu kanıtlamaya yeterlidir.

Partiler Yasası da antidemokratiktir. Bir kere parti yasakları vardır. Bunlardan ırkçılık, faşistlik ve şeriatçılık dışında olanlar kaldırılmalıdır. Ayrıca bu yasa vesayetçi bir anlayışla hazırlanmıştır. Devlet partilerin örgütlenme ve çalışma biçimlerine çok fazla karışmakta ve onları çok fazla denetlemektedir. Bunlar en az düzeye indirilmelidir.

Bir ülkenin demokratikleşme düzeyini gösteren en geçerli gösterge, sendikal hakların durumudur. Bu noktada demokrasiden ne anlaşılması gerektiğine kısaca değinmek isterim. Demokrasi, işlevi açısından toplumsal haksızlıklara karşı mücadele etme özgürlüğü olarak tanımlanabilir. Bildiğimiz gibi toplumsal haksızlıkların temelinde de ekonomik haklarını savunan sendikalar, yani sömürüye karşı uğraş veren sendikalar, ülkelerin en önemli demokratik örgütleridirler. Bu örgütler ne kadar çok hakla donatılırlarsa, o kadar etkin bir hak mücadelesi yapabilirler. Onun içindir ki, 12 Eylül yönetimi en ağır saldırısını işçi sınıfının sendikal örgütlerine ve diğer demokratik kitle örgütlerine yöneltmişlerdir. Bugün yürürlükte bulunan sendika ve toplu sözleşme ile ilgili yasalar, 12 Eylül döneminde 5 general tarafından çıkarılmışlardır. Bunlar yeni

baştan yapılmalı ve memurlar, öğretmenler, askerler, polisler dahil tüm çalışanlara grevli, toplu sözleşmeli en geniş sendikal haklar tanınmalıdır.

Ülkenin demokratik yönetimiyle ilgili sorunlara gelince... Yukarıda da değinmiş olduğum gibi, uluslararası kapitalist bütünleşme bu konuda genel çerçeveyi oluşturmaktadır. Çeşitli ekonomi politikaları bu çerçeve içinde yürütülmektedir. Bu nedenle belli konulardaki alternatif politikalar arasındaki pek az fark olmakta ve dolayısıyla bunlara teknik konularmış gibi bakılabilmektedir. Örneğin enflasyonun aşağı çekilebilmesi, dış satımın özendirilmesi, şu ya da bu sanayinin dış rekabete karşı korunması gibi konular böyledir. Bu konuların uzmanları alınacak önlemler hakkında hükümete yardımcı olabilmektedirler. Onun için bunlar üzerinde durmayacağım. Ama KİT'lerin özelleştirilmesine karşı olduğumuzu belirtmek isterim. KİT'lerin özelleştirilmesini tamamiyle ideolojik bir görüş olarak değerlendiriyorum. Bize göre KİT'ler özerkleştirilmeli ve katılımcı demokrasi ilkelerine göre yürütülmeli ve geliştirilmelidir. Böyle yürütülecek KİT'leri SBP toplumun sosyalizme kazanılmış öğeleri olarak görür.

Kısaca genel çerçeveye, yani "serbest piyasa ekonomisi"ne de değinmek istiyorum. Burada kasıt, fiyatların piyasa güçleri tarafından serbestçe belirlenmesi değil, fakat sermayenin istediğini yapmakta özgür olmasıdır. Piyasalara artık uluslararasılaşmış büyük sermaye egemendir. Fiyatları da, neyi ne kadar üreteceklerini de, yani insanların neler yiyip neler giyeceklerini ve dolayısıyla nasıl yaşayacaklarını onlar belirler. Bu belirlemede kâr, onların yol göstericisidir. Yoksa hangi malların ne kadar üretileceğini ve fiyatlarının ne olması gerektiğini belirleyen bir mekanizma (istem-sunum yasası) olarak kimsenin serbest piyasaya bir itirazı yoktur. Onun içindir ki sosyalizm uğruna mücadele, sermaye egemenliğine karşı emeğin mücadelesidir: insanların kendi yaşamlarını kendilerinin diledikleri gibi belirleme mücadelesidir.

Dış politika ya da dış ilişkilerimiz konusunda bize yol gösteren temel ilkemiz bağımsızlıkçılıktır. Bağımsızlıktan da gerek ekonomik, gerek dış politika alanlarında ulusal çıkarlarımızın ne olduğuna ve bunları nasıl koruyacağımıza kendimizin (yani TBMM'nin) karar vermesini anlıyoruz. Yani bizim için bağımsızlık içi boş bir öğünme kavramı değil, fakat ulusal çıkarlarımızı belirleme ve koruma aracıdır.

Bu ilkeden hareket ederek NATO'dan çıkmamızı istiyoruz. Zaten bu örgütün de varlık gerekçesi artık kalmamıştır. Ayrıca kullanılmalarını denetlememiz söz konusu olmayan yabancı üslerin kapatılmalarını ve yabancı askeri birliklerin de ülkeden çıkarılmasını istiyoruz. Yani İncirlik gibi tüm yabancı askeri üsler en kısa zamanda kapatılmalı, Çekiç Güç'ün de süresi uzatılmamalıdır.

Dış politika alanında değinmek istediğim diğer bir konu, Azerbaycan ve Orta Asya'daki diğer Türk devletleriyle kurmakta olduğumuz ilişkilerle ilgilidir. Etnik köken bakımından da yakınlığımız olan bu ülkelerle her alanda sıkı ilişkiler kurmamız, elbette ki çok doğaldır. Her bakımdan ulusal çıkarlarımıza uygundur. Bu ilişkilerin geliştirilmesini yürekten diliyorum. Ancak sonradan yaptıklarımızdan pişmanlık duymamamız için hem bu ülkeleri iyi tanımamız, hem de kendi olanaklarımızı iyi değerlendirmemiz gerekir.

Bu ilişkiler geliştirilirken dikkat etmemiz gereken bir konuya da önemle işaret etmek istiyorum. Bu kardeş ülkelerle olan ilişkilerin geliştirilmesi, ülkede Türkçü-Turancı akımların canlanmasına ve güç kazanmasına ortam hazırlayabilir. Bu yönde bazı somut gelişmelerin uç verdiğini de görüyoruz. Oysa bu akımların güçlenmesi ülkeyi dışarda maceraya, içerde de faşizme götürebilir. Tüm demokrat kesimlerin bu tehlikeye karşı uyanık olmaları gerekir.

Son olarak Kıbrıs sorununa değinmek istiyorum. Artık bu sorunun bir çözüme bağlanması zamanı gelmiştir, hatta geçmiştir bile. Bu, Türkiye'nin olduğu kadar, Ada'daki Türk toplumunun da yararınadır. Kıbrıs'taki bugünkü durumu, yani KKTC'yi dünya kamuoyu karşısında daha bir süre savunma olanağı kalmamıştır. Güvenlik Konseyi'nin son almış olduğu 750 sayılı karar hem Türk tezine ters düşmeyen bir anlaşma çerçevesi oluşturmakta, hem de tarafları bir anlaşmaya varmaya zorlamaktadır. Artık iki tarafın oturup anlaşmaya varmaları gerekmektedir. Bu konuda Türk tarafı için sıkıntı şuradadır. Kıbrıs'ta Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Toplumcu Kalkınma Partisi gibi iki önemli parti parlamento dışındadır. Bu nedenle Türk tarafını Rauf Denktaş ve hükümetteki Ulusal Birlik Partisi temsil etmektedir.Oysa bunlar bugünkü statükoyu değiştirecek herhangi bir çözümden yana değildirler. Olmaları için de bir neden yoktur. Bu da anlaşılır bir şeydir. Bu durumda her şeyden önce toplumlar arası müzakerelerde Türk tarafının demokratik bir biçimde temsil edilmesini sağlamak gerekmektedir. Bunun için Türkiye Hükümetinin, konuya son defa müdahalede bulunarak, Kıbrıs'taki bütün partilerle konuşup, öncelikle bu sorunu çözmesi bir çıkış yolu olabilir.

Hepinize saygılarımı sunarım. ■

SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ 1. OLAĞAN KONGRESİ SONUÇ BİLDİRGESİ

SBP 1. Olağan Kongresi 2-3 Mayıs 1992 tarihlerinde Ankara'da toplanarak gündemindeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki noktaların bir sonuç bildirgesiyle duyurulmasını kararlaştırmıştır:

Bugün iktidarda bulunan DYP-SHP koalisyonu, son genel seçimler öncesi 12 Eylül askeri rejiminin çeşitli uygulama ve kurumlarının karşısında şu ya da bu ölçüde yer alarak, bu rejime karşı gelişen toplumsal muhalefetle aynı mecrada konumlanmış ve onların rüzgarlarının kazandırdığı hızla iktidara gelmiştir. Bu koalisyonu oluşturan partilerin kendileri de askeri darbenin birer mağduru olduklarından geniş emekçi kesimleri ile birlikte bir ölçüde aynı kaderi paylaşmışlardır.

12 Eylülcülerin ciddi bir seçim yenilgisi almasıyla demokrasi karşıtı kurumlaşmanın devamından yana olan güçlerin gündeme sokmaya çalıştığı ANAP-DYP hükümeti projesine rağmen, ülke gerçeği halkın ve diğer 12 Eylül karşıtı güçlerin ihtiyaçları bir noktada çakışmış ve 20 Ekim seçimlerinin sonucunda bu temelde DYP-SHP koalisyonu ortaya çıkmıştır. Türkiye açısından böyle bir koalisyonun kurulması, kökü yıllara dayanan ve içinden çıkılmaz bir yumağa dönüşmüş bulunan, köklü demokrasi sorunlarımızın çözümünde mesafe alabilmek bakımından iyi bir fırsat olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası koşullarda, bu fırsatı değerlendirebilmek bakımından, en az ülke koşulları kadar elverişli bir zemin yansıtmaktadır. İşte bu noktalardan dolayı, bu iki partinin seçimlerde aldıkları oy oranı seçmenlerin yarısına yakın olmasına rağmen, çok kısa bir sürede bu oranı aşan bir toplumsal desteğe ulaştığı görülmüştür.

Ancak, halkın önemli açımlar beklediği bu koalisyonun, şimdiye kadar ortaya koyduğu çalışmalar bakımından, işlerin, seçim öncesinde ülkemizde oluşmuş bulunan beklentiler yönünde ve o mühtevada yeterince hızlı gitmediği tüm kesimlerin dikkatini çekmektedir.

Bu durumun nedenleri şunlardır: Bu iki parti 12 Eylül askeri darbesinin mağduru olsalar da, sınıfsal nitelikleri, devletle olan ilişkileri ve angajmanları nedeniyle tüm toplumu ilgilendiren kritik konularda ayak sürümeleri, 12 Eylül'ün temel güçleriyle dalaşmadan, tersine onları hesaba katan tutum almaları, bu nedenle her demokratik istemi zamanında, yeterli kapsam ve derinlikte ele almamaları, sürüncemede bırakmaları, çözümsüzlüğe terk etmeleridir.

12 Eylül darbesinden sonra izledikleri tutum ve politikalarda da bunun izlerini görmek mümkündür. Kitlelerin tepkilerini çoğu kez en alt düzeyde tutma çabaları, askeri rejime karşı "12 Eylül'den yumuşak çıkış" denebilecek bir muhalefet çizgisini tercih etmeleri, bu gelişmelerin ilk işaretleriydi.

Şimdi bu eğilim, kimi sorunların çözümünde 12 Eylülcü güçleri kullanma, kullanırken onlara ödün verme, onların araç ve metodlarıyla olayların üzerine gitme şeklinde kendini gösteriyor. Bu durum, DYP-SHP koalisyonunun başlangıçtaki kendi geniş ortamını da daraltıyor. Kaymalara yol açıyor. Buna karşılık 12 Eylülcü güçlerin seçim öncesine göre belirli bir ölçüde güç kazandıkları ve etki alanlarının genişlediği görülmektedir. Elbette ki, bu durum aslında bu hükümeti oluşturan partiler açısından da, önemli bir fırsatın yeterli hız ve demokratik araçlarla kullanılmaması sonucuna yol açmıştır.

Hükümet halkın içinde elde etmiş olduğu krediyi hızla eritirken, geniş kesimlerde hayal kırıklığı belirtileri ve araya mesafe koyma eğilimleri kendini hissettirmektedir.

Kürt Sorunu konusunda tarihen olumlu bir adım atıp, Türkiye'de yeni bir sayfa açabilecekken, yanlızca "Kürt realitesini tanıyoruz" denilmekle sınırlı kalınmıştır. Daha da kötüsü militarizmin yıllardır kullandığı araçlara başvurulmuş ve sonucunda bu hükümet büyük bir destek kaybıyla yüz yüze gelmiş ve sorunun çözülme olanaklarının giderek daralmasına yol açmıştır.

Ancak, bu adım demokratikleşmedeki gecikmenin kayıplarını karşılama potansiyeline sahip olmadığı gibi, bağnaz Türk milliyetçiliğinin açık lojistik desteğine geniş bir alan vermiş olması nedeniyle de, koalisyonun geleceğini riske sokacak ve demokratikleşmeyi güçleştirecek karşı dinamikleri de içinde barındırmaktadır.

Bütün bu olumsuz gelişmelere karşın, bu hükümetçe değerlendirilebilecek ve henüz tüketilmemiş imkanlarda bulunmaktadır.

Seçim öncesi dönemde çok sık öne sürülen ancak savsaklanan geniş yığınların ise dile getirmekte ısrar ettikleri önemli sorunlar etrafında ortaya konabilecek çok geniş bir somut politikalar alanı bulunmaktadır. İşte bu koalisyonun geleceği ve güvencesi, insanlarımızın halen beklemekte olduğu bu somut politikalar alanında atacağı bu sağlam adımlara bağlıdır.

Tüm toplumsal kesimlerin katılımıyla oluşması gereken yeni ve demokratik bir Anayasa ihtiyacı en başta kendini dayatmaktadır. Asgari olarak ILO standarları düzeyine getirilmesi gereken çalışma hayatı ile ilgili kurum ve yasalar süratle değiştirilmeyi beklemektedir. Bütün siyasal güçlerin parlamento içi ve parlamento dışı etkinlik göstermelerinin önündeki tüm yasakların kaldırılması ve siyasal hayatımıza aktif olarak katılabilmelerinin sağlanması ve bunun için siyasal partiler ve seçim sistemimizle ilgili tüm olumsuz ve anti-demokratik kalıntıların bertaraf edilmesi gerekmektedir. Nihayet bütün bunlar içerisinde demokrasi sorunumuzun en kilit konusu olan ve artık önünden kaçılamayacak kadar hayati ve acil hale gelen Kürt sorunu süratle çözüm beklemektedir. Bu konuda Kürtlerin eşit ve özgür koşullarda çözüm yollarının tartışılabileceği zeminleri katılmalarının gerektirdiği önlemler alınmak zorundadır. Bütün bunların hayata geçirilmesinde hem halk, hem de hükümet açısından kaybedilece fazla bir za-

man da bulunmamaktadır. Bu çerçevede:

* 12 Eylül Anayasası'nın ve hukukunun kısmen değiştirilmesi vb. yollardan kaçınılması eksiksiz bir demokrasi ve yeni bir Anayasa için, 1982 Anayasası başta olmak üzere tüm 12 Eylül Hukukuna son verilmesi için, ülkede tam bir 12 Eylül karşıtı bir hukuk devriminin başlatılması,

* Yeni Anayasa'nın yurttaş hak ve özgürlüklerini güvence altına alması, ülkenin ulusal-etnik gerçeğini dikkate alarak Kürtlerin varlığını ve haklarını tanıması ve bunun için de uluslararası normlara tam uygunluğunun sağlanması,

* 12 Eylülcü rejimin ana dayanağı olarak örgütlenen Cumhurbaşkanlığı kurumunun, 1982 Anayasası ile getirildiği devletin merkezi olma ve TBMM ve Hükümetin üstüne çıkarılmasına son verilip, ülke tepe yönetiminin 12 Eylül kalıntısı tüm kurumlardan arındırılması,

* Bugünkü dünya koşullarında iyice anlamsızlaşan silan sanayi ve silahlanma yatırımlarından vazgeçilmesi, sadece sayısal olarak ordunun küçültülmesiyle yetinilmeyerek, pahalı ordu, pahalı güvenlik politikasından vazgeçilmesi, askersel harcamaların en alt düzeye indirilmesi, MGK'nun kaldırılması başta olmak üzere ülkemiz devlet ve siyasal yaşamının demilitarizasyonunun sağlanması, kontr-gerillanın dağıtılması, Genel Kurmay Başkanı ve tüm askersel gücün kayıtsız şartsız Milli Savunma Bakanlığı'nın şahsında sivil otoriteye bağlanması,

* İnsan hakları sorununda uluslararası ortamı "rahatlatma" ya da idare etme tutumundan vazgeçilmesi, 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden, Avrupa Sosyal Şartı'na, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı'na kadar tüm uluslararası insan hakları sözleşmelerindeki Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından çekincelerin kaldırılarak bunların ülkede eksiksiz yürürlüğe konulması ve bunun için siyasal düzenlemelerin yapılması,

* YÖK'ün hızla ortadan kaldırılarak, üniversite özerkliğinin sağlanması, öğretim üyeleri ve öğrencilerin gereksinimlerine hızla yanıt verilebilmesi için çok yönlü girişimlerin arttırılması, öğretim üyesi ve öğrencilerin dernekleşme ve siyasal partilere üyeliklerinin önünde varolan engellerin kaldırılması ve gençliğe güvenlikli bir gelecek için gerekli önlemlerin alınması,

* Ekonomide IMF'in ülke ekonomisinin finans ve hizmetler sektörü düzeyinden gelişmiş kapitalist ülkelere tek yanlı bir biçimde entegre etme, ülke gelir dağılımının sanayicilerden, işçi ve emekçi kesimlere kadar çeşitli kesimler aleyhine değiştirme, ülkenin başıboş bir biçimde çok uluslu tekeller ve büyük kapitalist devletlerin sömürüsüne daha çok açılması politikalarının terk edilerek, ülke sanayileşmesinin, üretiminin ve bu temelde ihracatının istikrarlı ve çok yönlü olarak artırılması için gerekli önlemlerin alınması,

* Ülkenin bugünkü problemlerinin ve ulusal çıkarlarının dayattığı biçimde, 12 Eylül'ün dış politika çizgisinin terk edilmesi, tek yanlı ekonomik, politik ve NATO başta olmak üzere Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, ABD-NATO askersel üsleri, Çekiç Güç vb. tüm askersel angajmanlardan kurtulmayı olanaklı kılacak bir dış politika değişikliğinin sağlanması, ABD ve müttefiklerinin uluslararası ortamı gerginleştirici politikalarına karşı çıkılmas:, Irak, Libya ve Küba gibi ülkelere konmuş olan ambargoların kaldırılması için çaba harcanması,

* 2821 ve 2822 sayılı sendikal yasaların, iş yasasının, işçiler ve sendikal haklar açısından radikal bir biçimde değişmesi, sendikaların iç ilişkilerini ve sendikalar arası ilişkileri her türlü devlet karışmasının kaldırılması, referandumun yasallaştırılması,

* Polis ve askeri kişiler de dahil olmak üzere memurlara eksiksiz, toplu sözleşmeli - grevli sendikal hakların tanınması, siyasal partilere üye olma yasaklarının da kaldırılması ve bunun için ILO sözleşmelerindeki tüm çekincelerin kaldırılması,

* İş Güvencesi Yasası'nın acilen çıkarılması,

* Ülkemiz doğal çevresinin korunmasında hava kirliliğinden, denizlerin kirletilmesi, ormansızlaşmaya ve ülke ekilebilir topraklarının % 70'ini etkileyen erozyona kadar doğayı korumak için gerekli önlemler açısından maddi ve kültürel önlemlerin geliştirilmesi, çevre bilincinin oluşturulması ve güçlendirilmesi için çabaların arttırılması,

* Kadınların ezilen cins olarak problemlerinin çözülmesi için, toplumsal yaşamın tüm alanlarında maddi, moral, kültürel önlem ve girişimlerin geliştirilmesi,

* Köklü bir yerel yönetimler reformu yapılarak merkezi devlete karşı yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, bu yolla emekçi kitlelerin bağrındaki demokratik potansiyelin açığa çıkarılmasının sağlanması,

* Tarımsal alanda hızla ve köklü bir biçimde üretici köylüyü destekleyen ve tarım sektörünü güçlendiren politikalara geçilmesi, köylü kooperatiflerinin (Orman ve balıkçılık kooperatifleri dahil) devlet vesayetinden kurtarılarak ülkenin kırsal alandaki demokratik potansiyelin harekete geçirilmesinin sağlanması,

* Önemli ve toplumun bütününün, çözümünün, biran evvel gerçekleşmesini istedikleri sorunlar olarak kendilerini göstermektedirler.

Kongremiz, konunun aciliyetine dikkati çekerek, Kongreden sonra seçilecek olan Merkez Yönetim Kurulu'nu Hükümetin, hazırlamakta olduğu Anayasa değişikliklerinin siyasal gündeme girmiş olmasını dikkate alarak, Kongreye sunulmuş olan rapordaki temel perspektiflerden harketle acilen bu konuda somut öneriler hazırlamak ve kamuoyuna sunmakla görevlendirir.

SBP 1. Olağan Kongresi tüm bu politik ortam içerisinde kapitalizme karşı, işçi ve emekçi sınıflara dayanan, sosyalizmi amaçlayan, katılımı ve demokrasiyi savunan, çok sesliliği parti içi ve toplumsal-politik yaşamın vazgeçilmez temeli sayan, birliği çeşitlilik içinde birlik olan, Marksist olan ve olmayan anti-kapitalistlerin, çoğulcu, Marksist kimlikli partisi olarak -kuruluş sürecinde mutabakatla belirlenen bu kimlikte bir parti olarak- üstüne düşen görevleri yerine getirebileceğinin altını çizer. ■

"İLKBAHAR " MEKTUBU

18 Mayıs 1992

Sevgili Arkadaşlar;

Bizler, SBP 1. Büyük Kongresi'nde Genel Yönetim Kurulu asıl ve yedek üyeliklerine seçilen "İlkbaharcılar"ız. Büyük Kongrede partiye 'ilkbahar havası' gerektiği inancıyla çeşitli girişimlerde bulunduk. Parti içi yaşamın iyileştirilmesi yönünde bir karar tasarısı hazırladık; genç, dinamik ve çatışmacı kültürden uzak bir parti yönetiminin oluşmasına katkı yapmak için "İlkbahar Listesi"ni hazırladık. Büyük Kongre öncesi hazırladığımız ve 63 delegenin imzaladığı karar tasarısında şunları söylüyorduk:

Biz aşağıda imzaları bulunan SBP 1.Büyük Kongre delegeleri olarak aramızdaki görüş ve yaklaşım farklarını gözardı etmeksizin SBP'nin içinde bulunduğu sorunlara birlikte çözüm aramak, gergin parti atmosferini ortadan kaldırmak ve parti içi yaşamda demokratik bir siyasal kültürü yerleştirmek gerektiğine inanıyoruz.

Bizler tüm farklı düşünce ve yaklaşımlarımızı kollektif zenginliğimiz olarak değerlendiriyoruz. Bizce düşünsel farklılıklarımız ve tartışmalarımız birlikte politika yapmamıza, birarada varolmamıza, SBP'nin ve solun sorunlarına birlikte çözüm aramamıza engel değildir. Tam tersine sorunlarımızın çözümü için farklı yaklaşımlara, tartışmalara ihtiyacımız vardır.

SBP içinde hoşgörülü, barışçı, diyaloğu öne alan bir ortam, çeşitlilik içinde birlik ortak dileğimizdir. Partinin sağduyulu, hoşgörülü, demokratik bir siyasal kültüre dayalı iç hayatı, tasarladığımız renkli, ışıltılı toplumun aynası olmalıdır.

Bizler bir kez daha birarada yaşama irademizi, özgür ve tabusuz bir tartışma ortamına olan ihtiyacı, parti içinde görüşlerin eşitliği ve saygınlığı yaklaşımımızı ilan ediyoruz.

Bizler, Büyük Kongreden yeni seçilecek parti yönetimine yukarıdaki yaklaşımları parti yaşamında etkin kılması için görev vermesini talep ediyoruz".

Kongre sırasında bu perspektifle davrandık bundan sonra da davranışlarımız bu doğrultuda olacak.

Sevgili Arkadaşlar;

Büyük Kongrede yaşananlar bir kez daha girişimlerimizin önemini ortaya koydu, temel sorunun **parti içinde demokratik bir siyasal kültürün yerleşmesi** olduğunu gösterdi.

Büyük Kongre SBP'nin sorunlarını çözmemiş, solun sorunlarına çözüm arama perspektifi içinde olmamıştır.

Bir bütün olarak kongre sonuçları SBP'nin bileşim ve anlayış olarak daralmasına, yeni kan kaybına yol açmıştır.

Kongre politika yapma tarzında bir yenileşme sağlamamıştır. Kongrede çatışmacı kültürün izleri ile parti içi demokrasinin hiçe sayıldığı ve tüzüğün ihlal edildiği görülmüştür.

Yeni GYK partinin bileşimini, dinamiklerini, zenginliğini yansıtmamaktadır. Yönetim gençleşmemiştir.

Büyük Kongre üzerindeki en büyük siyasi gölge nispi temsilin uygulanmamış olmasıdır. Açık tüzük hükmüne, taleplere ve liste çıkmış olmasına rağmen, oy çokluğuyla tüzüğün ana yaklaşımının ortadan kaldırılması kongre iradesinin yönetime yansımasını engellemiştir. Ne gerekçeyle olursa olsun nispi temsilin uygulanmaması parti içi demokrasinin ağır bir biçimde zedelenmesidir, hak gaspıdır. Nitekim seçim sonuçlarından da görülecegi gibi "İlkbahar Listesi" adayları kullanılan oyların yaklaşık dörtte birini almış olmalarına karşın 50 kişilik GYK'ya asıl üye olarak üç "İlkbaharcı" seçilebilmiştir. Genç, dinamik çalışmak isteyen ve çatışmacı siyasal kültürden uzak insanların da GYK'ya girmesi, partinin yaşça ve düşünce olarak gençleşmesi perspektifimiz engellenmiştir. Sonuçta bir bütün olarak SBP kaybetmiştir.

Parti içi demokrasi ve parti içi atmosferin iyileştirilmesi amacıyla hazırladığımız ve 63 delegenin imzaladığı karar tasarısı tartışmaya sunulmadan oylanmış ve reddedilmiştir. Böylece önemli bir şans kaçırılmış, diyaloğu, hoşgörüyü ön plana alan bir karar tasarısı parti içinde yaratılan suni kamplaşmalara feda edilmiştir.

Karar tasarıları ve sonuç bildirgesinin paket olarak oylanması tartışmaya açılmaması bu kararları ve sonuç bildirgesini tartışmalı hale getirmiştir. Kimlik tartışmalarının tüzük ve program kongresine bırakılması ve tüzüğün amaç maddesindeki yaklaşımın korunmasına yönelik önerimiz ise hiç bir yanıt almamıştır. Öte yandan sonuç bildirgesinde yer alan parti kimliği tanımı parti içindeki farklı yaklaşımları eşit haklı olmaktan çıkarmış ve tüzüğün amaç maddesini yok saymıştır. Böylece kimlik tartışması yapay olarak bitirilmek istenmiştir. Bu tutum bir kez daha partinin önünü tıkamaya adaydır.

Bizler ve bizimle aynı duyguları paylaşan arkadaşlarımız;

- SBP'nin ve solun sorunlarına birlikte çözüm arayışlarımızı sürdüreceğiz,
- Parti içinde her türden çifte standarda karşı olacağız,
- Demokratik, tabusuz, çoğulcu, özgür bir parti ortamının, yeni bir politik kültürün ve buna uygun ilişkilerin yerleşmesi için uğraş vereceğiz,
- Bizler partinin özgür insanların gönüllü demokratik birliği olduğu inancındayız ve parti kamuoyunun, parti sağduyusunun partiye gerçekten egemen olmasına çalışacağız.

Bu uğraşımızda yalnız olmadığımızı düşünüyor, bir çok partili arkadaşımızın bizim bu özlemlerimizi paylaştığına inanıyoruz.

Sevgi ve selamlarımızla,

Aziz ÇELİK (GYK ve İstanbul İl YK Üyesi)
Nesrin ASLAN (GYK ve İstanbul İl YK Üyesi)
Beyhan SUNAL (GYK ve Ankara İl YK Üyesi)
Kaya ÖZKARACALAR (GYK Yedek ve Çankaya İlçe YK Yedek Üyesi)
Mustafa DURNA (GYK Yedek ve Kadıköy İlçe YK Üyesi)
Ferit KARAYAZGAN (GYK Yedek Üyesi ve Kartal İlçe Başkanı)
Emin TURAN (GYK Yedek Üyesi) ■

TEKTAŞ AĞAOĞLU

MUTABAKAT

Sosyalist Birlik Partisinin 1. Olağan Kongresi Partinin kuruluş mutabakatının altını çizdi. Bunu, o mutabakatın yorumuna ilişkin kimi muğlaklıkları çözerek yaptı.

"Marksist Parti" sıfatını bir yafta gibi partinin göğsüne asmanın gereği ya da isabeti üzerinde tartışılabilir. Lâkin Marksist kimlik bu partinin işlevinde mündemiçtir ve varlık nedenidir. Başta da öyleydi, bugün de böyle. Partinin kuruluşundaki ana hedefler -15 Nisan Bildirgesi, Haziran Kurultayı ve Kuruluş Kurultayı sonuç bildirileri, Tüzüğün Amaç Maddesi, genel kelâmı ve ruhuyla Program- bunu yeteri açıklıkla kanıtlıyor. SBP konjonktürel koşulların gerektirdiği, işlevini onlardan ve sadece onlardan alan bir "demokrasi ve insan hakları" partisi olarak kurulmadı. Kuruluş sürecine katılanların ve kuruluştan sonra üye olanların büyük çoğunluğu, topluma gelişmiş, çağdaş bir demokrasi ve yenilenme projesi -ve sadece onu- sunmayı öngören bir parti olarak değil, öyle bir projeyi de içeren gelişmiş, çağdaş ve yenilikçi bir **sosyalizm projesi** sunan, dolayısıyle kapitalizmi aşmayı hedefleyen ve o yolda mücadeleyi bugünden gündemine koyan bir parti olarak SBP'ye ilgi duydu. Kongrede parti tabanının belirleyici iradesi bu mutabakatı perçinlemiştir.

Kuruluş mutabakatı arada geçen sürede elbette ki değişebilirdi. Ama değişmedi. Değişmediği ve değişmesine gerek görülmediği 30 Kasım toplantısında, il ve ilçe kongrelerinde, özel olarak İstanbul il kongresinde karşıt karar tasarılarının enine boyuna tartışılması sonucunda ve nihayet 1. Olağan Kongrede açıklığa kavuştu.

Ne varki, mutabakatın değişmediği saptanırken, Marksist kimlik tartışmasının bir veçhesine vuzuh getirmede yarar olduğu kanısındayım

"Marksist kimlik" kavramı SBP'nin kimliği üzerinde süregiden mutabakatın gerçek ve somut içeriğini belirlemeye bence yetmiyor. Bir partinin kimliği, onu başkalarından ayırd edici özellik, genel politik yöneliminde, yurt ve dünya sorunlarına yaklaşımında, özgül politikalarında somutlanır. Bu bakımdan, soyut planda sürdürülen "Marksist kimlik" tartışmasının, SBP'nin kimliğine bağlı gerçek sorunların üzerini örtüğünü düşünüyorum. Kuruluş mutabakatının yorumu üzerinde görüş ayrılığı doğrudan bunlara ilişkindir ve kuruluştan önceki "demokrasi partisi- sosyalizm partisi" tartışmasının bir uzantısıdır.

Sözünü ettiğim sorunlar, değişen dünya koşullarında kapitalizme itirazı sürdürme ve onu aşmayı hedeflemeyle: emperyalizme karşı olmayla ve o bağlamda "yeni dünya düzeni"nin ne olduğunu ve işleyişinin değerlendirilmesiyle; dünya çapında Kuzey-Güney çelişkisinde Güneyden -yani ezilen ve soyulan halklardan- yana saf tutmayla; burjuva çıkarlarını ve dünya görüşünü aşan yeni bir sosyalist demokrasiyi amaçlamayla; topluma sunulan sosyalizm projesiyle uyumlu iktidar hedefiyle, vb. ilgili sorunlardır. SBP'nin kimliğini, baştanberi, soyut bir "Marksizm" tutkusu değil, bu tür sorunlara bakışta somut durumun somut tahliline dayalı ana yaklaşım belirlemiştir. Parti Programı ve Tüzüğün Amaç Maddesi bunun doğrudan kanıtlarıdır. Programdaki ifadeyle... "Marksizmin mirasçısı, devamcısı" olduğunu ilan eden bir partinin bu tür sorunlara bakışını çağdaş, yenilikçi, yaratıcı bir Marksist kimlik ekseninde algılamasından ve ifade etmesinden daha doğal bir şey olamaz.SBP'nin kimliği bağlamında Marksist kimliğe itirazın altında, somut olarak, bu tür gerçek sorunlara yaklaşımda kuruluş mutabakatına tümden aykırı ya da onu çarpıtırıcı bakışlar yatmaktadır.

Bu bakımdan da Kongrenin sonucu SBP'ye yeni bir kimlik getirmemiş, kuruluşundaki genel mukabakatın yorumuna ilişkin muğlaklıkları aşarak o kimliği, Partinin varlık nedenini ve işlevini teyid etmiştir.

Burda bir noktanın altını önemle çizmek gerekiyor. Mutabakat Partinin Marksist kimliği üzerindedir. Partinin Marksist kimliği Partide halen var olan ve ilerde var olacak olan her bir üyenin Marksist olmasını gerektirmiyor. Kimseden Marksizme biat etmesi istenmiyor. İç işleyişinde çoğulcu, katılımcı, domokratik bir parti Marksist kimlikli olamaz görüşü geçmişten kalıntı dogmatik bir görüştür. Partinin yukarda sözünü ettiğim gerçek sorunlarla ilgili kısa ya da uzun erimli politikaları ve temel ideolojik çizgisi, güncel durumların değerlendirilmesi, vb. üzerinde farklı görüşlerin varlığını ve sürmesini -Marksizmin dünya görüşünü sorgulasalar ve hattâ yadsısalar da- Partinin Marksist kimliği dışlamaz. Parti içinde teorik ya da somut/güncel sorunlara ilişkin özgür ve yaratıcı tartışma ortamında Marksizm içi farklı yaklaşımlar kadar, Marksizm dışı yaklaşımlar da partinin ideolojik ve politik zenginliğini besleyecek, geliştirecek unsurlardır. SBP'nin özgün ve yeni yanı buradadır. SBP Marksist kimlikli **böyle** bir partidir. Ve doğal olarak SBP'de (söylemesi tuhaf ama!) Marksistler de vardır. Dolayısıyla esas sorun, böyle bir partide Marksist olmayanların Marksistlerle birlikte var olmaya ve çalışmaya razı olup olmadıkları sorunudur. ■

SÜLEYMAN BULUT

"ÜZÜM YEMEK İÇİN"

1. BÜYÜK KONGRE DEĞERLENDİRMESİ!

"Üzüm yemek " açısından baktığımda, Kongre sonucunda şu noktaların önem kazandığını düşünüyorum:

1. **Kongre, "Tamam mı, devam mı?" tartışması için, "devam!" dedi.**

Parti kamuoyunun yakından bildiği gibi "Marksizm öldü-yaşıyor" tartışması daha sonra Yenileşmeci arkadaşlar tarafından partinin varolan misyonunu tamamladığı, yeni bir misyon edinmesi için karar vermesi gerektiği noktasına getirilmişti. Konu, aylarca partinin iç gündemini işgal etti. 30 Kasım toplantısında tartışıldı konu ister istemez Kongre'nin gündemine kadar geldi. Gelmemesi düşünülemezdi zaten. Söz konusu olan partinin kimliği ve projesiydi ve Kongre bu konuda bir tutum benimsedi. Bu tutum Tüzük ve Programda belirtildiği gibi sosyalist toplum projesi doğrultusunda bir tutum oldu. Burada tartışma yaratan "Marksist kimlikli parti" tartışmasına ilerde değineceğim.

2. **Nisbi temsil, çarşafa dolanmamalıydı.**

Bilindiği gibi Tüzük'te nisbi temsil esastır. Ve yine bilindiği gibi Kongre'de seçimler esas olanla değil, esas olmayanla yapılmak durumunda kalındı. Önce nisbi temsilden yana tavır koymalarına rağmen, bütün bir öğleden sonrayı alan nisbi temsilin nasıl uygulanacağı tartışmaları, saatin 17 olması, seçim kurulunun seçime geçilmesi konusundaki ısrarları sonucu, delegeler oylarını çarşaf liste lehinde kullandı. Bu noktada Divan'a ya da delegelere yönelik bir eleştirim yok. Ama Parti Merkezine var. Kongre öncesindeki son GYK toplantısında bu konunun altı çizilmiş ve Merkezin nisbi temsil sorunu konusunda bir araştırma yapması konuşulmuştu. Çünkü nisbi temsilin uygulanması konusunda farklı farklı yorumlar vardı. Bu farklı yorumlardan hangisi, ne kadar geçerliydi? Bunun araştırılması yapılmış olsaydı, Kongre seçimini "esas"a göre yapmış olurdu. Merkezin bu hazırlığı yapmamış olması, Kongre'ye hem çok değerli saatlerini kaybettirdi hem de insanlar nisbi temsil istemelerine rağmen çarşafa oy vermek zorunda kaldı.

Yinelemekte sayısız yarar var: Bu parti nisbi temsil sorununu nisbi temsili esas alarak çözmek zorundadır. Farklılıkların güvencesi budur. Bu parti, sosyalist-çoğulcu bir partidir. Nisbi temsil çoğulculuğun en büyük güvencesidir. Yoksa her Kongre sonrasında, sonuçların "tartışmalı" olup olmadığını tartışmak zorunda kalırız. Onun için bu Kongre'nin nisbi temsilsiz son kongre olmasını diliyorum.

3. **Partiden istifaların en önemli gerekçesi olan mutabakat gerçekten bozuldu mu?**

Mutabakatın bozulduğunu ileri süren arkadaşlarımız, en önemli delil olarak Konge sonuç bildirgesindeki "Marksist kimlikli bir partidir" tanımlamasına gönderme yapmaktadırlar. Aslında buna Yenileşmeci arkadaşlarımızın partinin kimliğine yönelik olarak başlattıkları "kimliksizleştirme" tartışmaları yol açtı. Yani ona tepki bir tepki olarak gelişti...

Neden kimliksizleştirme dedim? Şunun için: Arkadaşlarımız partinin varolan mutabakatına müdahale ederken, (bunu yapış biçimleri ayrı bir konu) bayraklaştırdıkları kavramlar, çoğulculuk, çok seslilik vb. kavramlardı. Bu kavramlar partinin işleyiş, yaşayış tarzı olması açısından kimliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Ama partinin işleyiş tarzını, partinin projesinden ayrı tartışamayız. **Yani partinin ne yapmak istediğini, nasıl yapmak istediğinden ayıramadığımız gibi, nasıl yapmak istediğini de (partinin işleyiş biçimi), ne yapmak istediğinden ayıramayız.**

Çoğulculuk tek başına bir kimlik oluşturmaz. En azından bu parti sadece çoğulcu olmak için kurulmuş bir parti değildir. Tersinden bakarsak sadece sosyalist, çoğulculuğu dışlayan bir sosyalist parti de değildir. Partinin sosyalizm projesinden bağımsız olarak, sanki sosyalizm projesine sahip çıkanlar çoğulculuğu reddediyormuş gibi, sadece ve sadece çoğulculuğu bayrak yapmalarını ve partinin sosyalizm projesi yokmuş gibi tutum almalarını, kimliksizleştirme olarak görüyorum. (Bütün bu gelişmelere rağmen, ben "etki"lerin "tepki"lerle çözümlenebileceği kanısında değilim. Bu belki bize maçı kazandırır ama lig şampiyonluğunu getirmez.)

Öte yandan,Tüzük ve Program'da, sosyalizm projesi çerçevesinde partinin Marksist kimliğine işaret eden o kadar çok cümle var ki... (kavramlar, söylemler... benim için bir çoğu tartışmalı bile olsa, onların Marksist söylem içinde düşünülmesine engel değil bu.) Parti Marksist olduğunu söylediği zaman kıyametler kopacaksa, o kavramların, söylemlerin ne işi vardı diye sormadan edemiyor? Verilecek ilk cevap, "işin yeterince tartışılmadığı" olabilir ama bişeyi çözmez artık bu.

Devam edersek... Marksist klasikler nasıl eskiden, bir bütün olarak değerlendirilmez, konjonktürel durumlara göre "gerekli görülen " satırlar (ya da kitaplar) okunarak bir yenilik! getirilse; Yenileşmeci arkadaşlarımız Tüzük ve Program okuyuş biçimleri de bunun

"yeni" bir benzeri gibiydi. Yani "okumada" bir yenilik yoktu.

Soruna bir başka açıdan bakalım: Birbirine bağlı olmakla birlikte, temelde partinin iki projesi olduğunu söyleyelim. Nedir bu projeler: 1. Sosyalizm projesi, ki partinin kimliğini belirler. 2. Marksistlerin ve Marksist olmayanların çoğulcu partisi ki, partinin bileşenlerini belirler.

Yenileşmeci arkadaşlarımızın Tüzük'te okudukları neredeyse tek bölüm olan "eşitlik, özgürlük, sosyal adalet, barış ve demokrasi gibi evrensel değerlerin yaratılmasında katkıda bulunmuş dünyadaki ve Türkiye'deki tüm toplumsal mücadelelerin ve Marksizmin mirasçısı ve sürdürücüsüdür" bölümü, tam da partinin bileşenlerini belirleyen bir tanımlamadır. "Marksist Kimlikli" parti buna karşı mı çıkıyor? Hayır. Karşı çıkılan şey nedir? Sosyalizm projesini tartışmaya bile gerek bulmayan arkadaşlarımızın, partinin bileşenleri nosyonunu, sosyalizm projesi nosyonunun önüne alıp, "yeni olmayan yeni" bir formülasyonla sonuç alma operasyonudur. Yoksa Parti, hala sosyalizm projesi çerçevesinde Marksist olan ve olmayanların partisidir.

TEMEL SORUN, NASIL BİR SOSYALİZM YA DA MARKSİZM? OLMALIDIR.

Bana göre mutabakatı bozacak ya da değiştirecek asıl sorun, nasıl bir Marksizm'i temel aldığımızdadır. Programın girişiminde yer alan, sosyalizmin eleştirisi temel bir metindir. Reel sosyalizm olarak tanımladığımız ve eleştirdiğimiz sosyalizm anlayışlarına bir dönüş mü var partide? Varsa bunu tartışalım. Bu anlamlı bir tartışma olur, ama partinin çalışma tarzından yola çıkıp, kimliği kuşatmaya çalışmayalım. Artık bu saatten sonra, herkes "kaçın kurrası?" değil mi?

Nasıl Bir Marksizm ya da nasıl bir sosyalizm proJesi sorusuna verilen cevaplar açısından, Türkiye solunda Marksizme karşı üç ayrı tutumun ortaya çıktığını söyleyebiliriz:

1. "**Ortodoks**"lar: Değişen koşulları dikkate almadan Marksizme klasik değerleriyle sahip çıkanlar...

2. "**Elveda**" diyenler: Marksizmle polika yapılamayacağı, Marksizmle toplumda bişeyin dönüştürülemeyeceğini, Marksizmin yenilenemeyeceğini, çoğulcu olamayacağını söyleyenler...

Biraz dikkat edilirse, bu iki yaklaşımın da, Marksist değerlere, Marksist kavramlara bakış açısı aynıdır: Farklılık, ortodokslar bu değerlerden "her şeyin yolunda olduğu sonucunu"; "elvedacılar" ise artık "hiç bir şeyin yolunda olmadığı, OLAMAYACAĞI" sonucunu çıkarıyorlar. Ama dediğim gibi Marksizm'e bakış açıları aynı.

3. Marksizme "haklı ve meşru" olduğu noktasına sahip çıkan ama "ortodoks" Marksizmin değerlerini yeniden tartışarak (En tartışılmaz diye bilinen değerleri bile tartışmaya cesaret ederek"), sosyalist proje açısından teorik ve pratik olarak yeniden inşa edilmesini savunanlar...

Ben kendimi 3. grup içinde görüyorum ve bu açıdan S. Aren'in Kongre açış konuşmasındaki "Marksizm ailesi" tanımına dikkat çekmek istiyorum.

Bu konuşmasında S. Aren, "parti kimliği olarak Marksizme" bakış açısını ortaya koydu. Marksizmin, Marksistlerden herhangi birinin anlayışıyla sınırlı olmadığını, hepsini kapsayan bir "Marksizm ailesi" olarak görülmesi gerektiğini söyledi.

Marksizmin "ortodoks" ya da "elveda" yorumcuları, "bu ne biçim Marksizm" diyecekler, hatta diyorlar. Ama ben öyle düşünmüyorum ve S. Aren'e katılıyorum. Bu zenginlikten modern, çağdaş bir sosyalizm projesi üretebileceğimizi düşünüyorum. Yeter ki, bunu konuşmaya başlayalım. Marksizm bitti mi, bitmedi mi tartışması bize bunu sağlamazdı, sağlamadı.

Evet, aslolan sosyalizm projesidir. Onun için Markst kimliğin değil sosyalizm projesinin öne çıkarılması gerektiğini düşünüyorum ama yeni Marksizm değerlerini oluşturmak için -olgularla teori arasındaki uçurumu azaltabilmek için- yeni Marksist kimliği de tartışmak durumundayız. Bunu "elveda" diyen arkadaşlarla yapamazdık doğal olarak. Çünkü onların böyle bir sorunu yok artık.

Şu da söylenebilir: sosyalist proje sadece Marksistlerin tekelinde mi? Hayır. Ama bu gerçeğin bir yüzü; gerçeğin öbür yüzünden sözetmemek haksızlık olur: Sosyalizm projesine bir toplumsal dönüşüm projesi olarak, ciddi biçinde sahip çıkanlar da neredeyse ve sadece Marksistler oldu. Geçmişte de, şimdi de... Kötü yaptılar, yanlış yaptılar, evet... ama hala sahip çıkanlar da onlar. Marksistleri eleştirelim ama haklarını da teslim edelim.

4. Karar tasarılarının geçiş biçimi eleştiriyi hak ediyor doğrusu.

Karar tasarıları konusunda, sosyalist çoğulcu bir partinin kongresine yakışmayacak gelişmeler oldu. Burada Kaararlar Komisyonunu eleştirmek istiyorum. Zamanında ve yeterli bir çalışma yapmış olsaydı bu sonuç ortaya çıkmayabilirdi. En azından Divan, bu karar tasarıları için ne kadar zaman gerektiğini kestirebilir ve salonu bu konuda uyarabilirdi. Son yarım saate sıkıştığı için Divanın manevra alanı kalmamıştı zaten. Önümüzdeki kongreler için bu bize "kötü bir ders örneği" olmalı. Bu tarz bir çalışmayı, kesinlikle bir kere daha yaşamamalıyız.

Yeri gelmişker Divan'a burada teşekkür etmek istiyorum. Kongre'nin ikinci günü yaşanan ve eleştirileri hakeden gelişmeler onların dışında gelişti.

Üzüm yiyebileceğimiz nice Kongreler dileğiyle! ■

AZİZ ÇELİK

SBP PROKRUST'UN YATAĞINDA

Efsaneye göre Prokrüst'un iki demir yatağı vardır: kurbanlarını bu yataklara yatırır, boyu yataktan kısa olanları bacaklarından çeke çeke uzatır, uzun olanların bacaklarını da yatağa sığmaları için keserdi.

Sisyphos(sisif)' ölümü aldattığı için dev bir kayayı iterek bir tepenin doruğuna çıkarmakla cezalandırılır. Ama kaya tam doruğa vardığında yeniden aşağıya yuvarlanır, kaya dik tepede bir türlü durmaz ve bu böylece sonsuza değin sürüp gider.

Üçüncü bin yıla sekiz yıl kala, sadece yuvarlak bir sayı olarak değil toplumsal yaşamın her alanında baş döndürücü değişim ve sarsıntıların yaşandığı bir yüzyılın eşiğinde toplanan SBP 1. Olağan Kongresi bana Yunan mitolojisindeki bu iki efsaneyi düşündürdü: Katılığı, gerçeği kalıplara sığdırmayı anlatan Prokrust efsanesi ile hep istenen ama hiç başarılamayan hedefleri anlatan Sisyphos efsanesini.

Sosyalist Birlik Partisi 1. Kongresinde iki önemli iyasal sonuç çıktığı kanısındayım. Birincisi: iki yıllık bir deneyim sonucunda (15 Nisan 1990'dan 3 Mayıs 1992"ye) solun yeni bir birlik girişimi Sisif'in kayası gibi tepeden aşağı yuvarlanmaya başlamıştır. İkincisi: Büyük kongrede SBP, gerek tüzüğün "yorumlanışı" gerekse bileşim ve düşünel yaklaşım açısından Prokrust'un yatağına yatırılmıştır.

Proje ile sonuç arasındaki fark tartışma götürmez: Sosyalistlerin birliği süreci olarak ifade edilen süreç verili durumda başarılı olamamıştır. Peki herkes kayayı tepeye yerleştirme özlemindeyken neden başarısız olunuyor? Bu hedef fizibil mi değil yoksa "suiniyetler" mi var. Sanırım bu yaklaşımların hiçbiri sorunu açıklayamaz. Kuşkusuz birlik sürecinin başarısızlığında konjonktürün payı yadsınamaz ama asıl önemli etkenin geleneksel sol siyaset tarzı olduğunu düşünüyorum. Yıllar yılı solu parça parça tutan ve bunu teorize eden geleneksel çatışmacı sol siyaset tarzı iç süreçlerdeki başarısızlığın asıl nedenleridir. Birlik sürecinde solun ciddi zaaflarından birinin izdüşümü görülecektir. "Zorunluluk" ya da "alternatifsizlik" kategorileriyle ifade edilen bu zaaf solu diğer alanlarda da tuhaf sonuçlara götürmüştür... Birlik bir zorunluluk, kaçınılmazlık,bir alternatifsiz durum olarak değil de olumlu, gerekli bir durum, tarafların özgür seçimi, etik seçimi olarak gerçekleşseydi, bilince böyle çıksaydı sonucun başka türlü olabileceğini düşünüyorum. O nedenle SBP, daha çok eğilimlerin koalisyonu, daha çok formel bir parti olmuş ama partileşememiştir. Bir SBP'lilik fikri, kültürü oluşmamıştır. Burada özellikle kuşak propleminin ciddi bir handikap oluşturduğunu söylemeliyim. İçselleştirilmiş davranış tarzlarının ve yaklaşımların iradi olarak değiştirilmesi hayli zor oluyor.

SBP kongresinde birlik fikrinin kendisi, parti içinde daha geniş uzlaşma arayışları geri plana itilmiştir. Birlik fikri, ideolojik mutabakat arayışları, "meleklerin cinsiyetine dair" tartışmalar uğruna heba edilmiştir. Oysa ideolojik mutabakatın ön koşul olması bir yana düşünel çeşitliliğin politik faaliyeti zenginleştirdiği ve bir parti çatısı altında biraraya gelenlerin pekala ideolojik mutabakatlar aramadan ortak politik faaliyet yapabildiği görülmüştür.

SBP kongresinin ardından bir kere daha şu yalın soruyu soralım: Neden politika yapıyoruz? Bizi birarada tutan nedir? Bu sorulara kitabi olmayan aynı yalınlıkta yanıtlar verebilmeliyiz. Bu sorulara solcular sosyalistler olarak iradi, etik bir seçimle daha insani bir yaşam için, daha insani bir toplum projesi için, insanın her türlü yabancılaşmadan kurtulması için politika yapıyoruz gibi yanıtlar verebilmeliyiz. Böyle olunca parti, özgür insanların gönüllü birliği, politika özgür insanların birlikte gönüllü faaliyeti olarak ortaya çıkıyor. Yoksa bizi birarada tutan "Tarihsel zorunluluklar" " "kaçınılmazlıklar" vb. olamaz. Daha rahat daha ferah düşünmeye ihtiyaç vardır.

Düşüncelerimizle olgular arasında çelişki olduğu zaman iki tercih yapılabilir. Ya olguların bir kısmı ihmal edilebilir, olgular yeniden kurgulanır ve böylece olgularla teorinin "uyumu" sağlanır. Ya da teori gözden geçirilir, değiştirilir ya da aşılır. Teorinin aşılması , "elveda" "inkar" vb. politik ve ahlaki kategorilerle nitelenemez, "Aşma" felsefi bir kategoridir. Birinci yöntem dinin -yöntemidir, Prokrust'un yöntemidir. İkini yöntem: sorunlara çözüm üretmeyi, politika yapmayı toplum yaşamında rol oynamayı içeren bir yöntemdir, müdahalecidir, dünyayı algılayış tarzı açısından; felsefi olarak da Marks'çıdır. Bir Marksist olarak Marx'ın aşılması ve tüketilmesini hiç de olumsuz bir durum ve "elveda" olmadığını düşünüyorum.

Gelelim SBP 1. Kongresine: kongrenin yürütümü ve tüzüğün "yorumu" konusundaki garabeti bir kenara bırakarak kimlik tartışmasına değinmek istiyorum. Kimlik tartışmasının noktalandığı fikri bir yanılsamadır. Bu partinin asli sorunu hiçbir zaman kimlik tartışması, ideolojik mutabakat olmamıştır. Bu partinin asıl sorunu formel, klasik bir parti propogandif bir parti olmak ile yaşayan, dinamik toplum yaşamında rol oynayan, toplumun ve insanın özgürleşmesi için aktif politika yapan bir parti olmak arasında olmuştur.

SBP'de kendini Marksist olarak tanımlamayanlar ayaklarından çeke çeke Marksizme uzatılsalar da ya da Marksist kimliği yeterli görmeyin Leninist bir kimliği açık ya da örtük isteyenler ayakları kesilerek bu tanıma uydurulsalar da SBP'nin partileşme sorunu çözülemeyecektir. Bugün politika yapmada beceriksiz kalıyorsak bunu "aziz Marx'a" sığınarak ya da onu aforoz ederek çözemeyiz. Kabahatin çoğu bizdedir. ■

SITKI COŞKUN

SBP KONGRESİNDEN SONRA

SBP 1. kongresinin sonuçları değerlendirildiğinde altı çizilmesi gereken ilk ve temel sonuç nedir? Bu sonuç Türkiye Marksist hareketinin Komintern geleneğinden gelen kesiminin, önemli bir bölümünün kendisine dayatılmış olan likidasyon girişimini başarısızlığa uğratmış olmasıdır.

Kongre, Marksist teoriyi reddetme önerisini geri çevirerek ideolojik likidasyona; artık misyonunun bittiği, yeni bir "değişim partisinin" bileşeni olması gerektiği görüşünü geri çevirerek örgütsel litidasyona; sosyalizm amacının, projesinin geçersiz hale geldiği ve terk edilmesi gerektiği görüşünü benimsemeyerek sosyalist mücadelenin likidasyonuna; işçi ve emekçi sınıfların partisi olmaktan çıkmak gerektiği görüşünü kabul etmeyerek sınıf mücadelesini politik planda likidasyonuna katılmayı reddetti.

Kongre, GYK'nın faaliyetini ve sunduğu raporu onaylayarak, parti programının kendi niteliğine uygun olarak, sosyalizm amacı için, Marksist içerikle geliştirilmesini kararlaştırmış oldu. Sonuç bildirgesi ve kararları tartışıp benimseyerek, işçi ve emekçi sınıfların, çalışan halkın, Kürtlerin, kadınların, gençlerin çıkarları ve doğanın korunması için güncel mücadelede aktifleşilmesi görevini belirginleştirdi.

Sonuç bildirgesinde kimlik sorunuyla ilgili olarak da, "...Kapitalizme karşı, işçi ve emekçi sınıflara dayanan sosyalizmi amaçlayan, katılımı ve demokrasiyi savunan, çok sesliliği parti içi ve toplumsal-politik yaşamın vazgeçilmez temeli sayan, birliği çeşitlilik içinde birlik olan, Marksist olan ve olmayan anti-kapitalistlerin, çoğulcu, Marksist kimlikli partisi" olduğunun bir kere daha altını çizerek, partinin ancak çoğulcu Marksist karekteriyle birlikte, üstüne düşenleri gerçekleştirebileceğini karar altına aldı.

Kongre bütün bunları, örgütlerin ve delegelerin partiyi temsil etmekte ikircime yer vermeyecek bir çoğunluğu ile karara bağlayarak, partinin yapısal nitelik ve doğrultusunu açıklıkla ortaya koymuş oldu.

Kongre uluslararası konukları ve aldığı mesajları ile hareketimizin uluslararası planda Komünist, Sosyalist hareketle, Marksist partilerle ilişkilerini yeni koşullarda oluşturmaya başlamış oldu.

Bir bütün halinde kongre, partiye bir yılı aşkın bir süredir dayatılan kimlik tartışmasında ve kendi varlığına son vermesi gerektiği görüşüyle ilgili olarak, kendini parti hukuku ile bağlı sayan her üyesi için tutumunu belirledi. Seçilen yönetimi bu çerçevede seçti ve görevlendirdi. Parti üye ve örgütlerinin önüne bir daha ki kongreye kadar olan dönem için ödevleri formüle etti.

Şimdi akla ve ayağa çarıkları giymenin zamanıdır. Artık, az laf çok iş de denebilir. Ama daha doğrusu, işe yarar çok laf, akıllı akıl ve ondan az olmayacak kadar çok iş.

Kongreden önceki uzun tartışma dönemi, delegelere bir anlamda sona kalmış sözlerini ve kongreye de sonucu bağlayacak söz söyleme imkanını bıraktığı için, bence kongre için esasa ilişkin olarak söylenebilecek şeyler bunlardır. Ama bana göre böyle olduğundan, ve bu konuda iki adet belgede bir dizi şey söylendiği için kimi konuları noktalayarak ele almak gerekiyor. Şimdilerde, fonda karanlığın alt yapısına tuğla taşımayı yeğleyen tasfiyecilerin, çekip giderken ortalığa bıraktıkları bubi tuzaklarının ve laf maytaplarının dumanını dağıtmaya, tozunu almaya çalışmak, kişisel sağlığa zararlı da olsa, zorunluluk kazanmış yararlı bir çaba olabilir.

MARKSİST KİMLİK ÇOĞULCULUĞA ENGEL VE SBP TÜZÜĞÜNE AYKIRI MIDIR?

Kongre Marksist kimliğinin altını bir kere daha çizerek başlangıç mutabakatını bozup, parti içi farklı yaklaşımları eşit haklı olmaktan çıkarıp, tüzüğün amaç maddesini yok sayıp kimlik tartışmasını yapay olarak mı bitirdi?

Partinin kuruluş mutabakatının, Marksist kimlikli bir parti olduğu ayan beyan ortadadır. Demirel'in dediği gibi "bedahat olan yerde delalet gerekmez". Ama varolan açıklıktan öte, çıplak gerçeğe rağmen mecburen son kez belli kanıtları bir kere daha sıralamak, bu zorlama iddiayı bitirmek için, vaciptan de öte farz olmuştur.

İstifa eden kurucularımızdan K. Anadol ve Z. Dicleli'nin SBP'nin Marksist kimliği konusundaki mutabakatları kongreye sunulan GYK raporunda kendi sözlerinden aktarılmıştı. 1991 Haziran'ında Yalova'da SBP Örgütleri Marmara toplantısında sayın Anadol'un SBP'nin Marksist bir parti olduğu, program ve tüzüğünde böyle yazıldığına ilişkin sözleri akıllardadır. Ayrıca K. Anadol 30 Kasım konuşmasında; "Ama burada Marksist bir parti var. Bu parti kuruldu, binbir güçlükle biraraya geldi".

Erdal Talu'nun SBP'nin mutlaka Marksist kimlikli olmasına ilişkin yazıları ise, 1990 Haziran-Temmuz aylarındaki Adımlar'da yayınlanan yazılarında duruyor. SBP programında, "Marksist olmayanlara da açık Marksist parti" tanımının değişmesi gerektiği cümleleri de, Talu'nun partinin Marksist kimliğini teyid eden cümleleri olarak, 1991 Mayıs'ında Birlik Dergisi'ndeki yazısının satırlarında bulunuyor.

Nabi Yağcı'nın mutabakattan öte, TBKP yöneticilerine, kurulacak Birleşik Partinin Marksist kimlikli olması için, cezaevinden gönderdiği talimat notu biliniyor. Mayıs 1990'da, Nabi Yağcı'nın da altında imzası bulunan, SBP girişimciler kurulu ile imzalamış olduğu protokolde de Marksist kimlik, hem de TBKP tarafının önerisi ve koşulu olarak yer almıştı.

Ama daha samimisi, partiden istifa eden kurucu arkadaşlarımızın istifa metninde bulunuyor. 30 Kasım tartışmalarında ve 10 Ocak 1991'de açıkladıkları yönetimden istifa gerekçelerinde -bu istimin arkadan gelmesi misali 40 gün sonra açıklanan gerekçede- hiç hatırlamadıkları SBP'nin "Marksizmin mirasçısı ve sürdürdürcüsü" olduğunu, bu metinde hatırlamışlardır. Bir şeyin, yani Marksizmin hem mirasçısı hem sürdürücüsü olan parti, yani SBP Marksist değil de ne olabilir?

Bu da yeterli olmazsa 23 Kasım 1991'de SBP kuruluş kurultayında Nabi Yağcı'nın konuşmasındaki nitelik belirlemesi belki iknâ edici olabilir. Nabi Yağcı arkadaşımız bu konuşmasında, "Marksist bir parti ama Marksist olmayanlana da açık bir parti diyoruz." diyerek "Marksizmi yenileyemezsek o zaman yenilgi kaçınılmaz olacaktır. Çünkü; Marksizmi yenileyemezsek dünyadaki derin geleşmeleri anlayamayacağız." diyordu. Yeterince açık sanırım. Fakat bu sözler konuşmanın TBKP Haber Bülteninde ve Adımlar dergisinde yayınlanan metninden ya çıkarılmış ya da yayınlanmamıştır. Bunu kesin bilemiyorum, ama kuruluş kurultayının video bandında bu sözler duruyor.

Bütün bunlar malumdur. Ama malumu ilan etmek zorunluluk haline getiriliyor. Çünkü, kimi arkadaşlarımız, insan aklının unutmakla hasta oluşuna çok fazla önem veriyorlar. İnsan aklının unutmakla hasta olmasından çok, unutmamakta usta olduğunu unutuyorlar.

Görülmektedir ki başından beri SBP'nin Marksist kimlikli olmasını savunanların tutumu bir yana, bugün bu konuda anti-marksist konumlarda

yer alan arkadaşlar da SBP'nin kuruluşu sırasında yukardan beri aktardıklarımla görüldüğü gibi "resmi" planda, kamuoyu önünde ve yazılı tüm belgelerde SBP'nin Marksist kimlikli olması konusundaki mutabakatın içindedirler. (Gerçi Ekim 1991'de Kartal ilçesindeki bir panelde Nabi Yağcı arkadaşımız SBP'nin Marksist kimlikli olmaması gerektiğini "**kendi aralarında**" konuştuklarını söylemişti) dolayısıyla, SBP kongresi kuruluş mutabakatını bozmamış, onun altını kalın bir biçimde birkere daha çizmiştir.

MARKSİZM, DEMOKRASİ VE FARKLILIKLARA ELVERİŞLİ DEĞİL MİDİR?

Böyle olduğuna göre, partinin Marksist kimlikli olduğunun altını çizmek, hangi nedenle parti içinde "farklı" yaklaşımları eşit haklı olmaktan çıkarmaktadır?

Parti kongresi sosyalizm projesini savunan, işçi ve emekçi sınıflara dayanan, marksist kimlikli partiyi yaşatma ve onun politik mücadeleyi sürdürmesinde, farklı konumlara sahip olan hiçbir farklılığa karşıt tavır almamıştır. Tam tersine SBP'yi:

* Katılımı ve demokrasiyi savunan,

* Çok sesliliği parti içi ve toplumsal-politik yaşamın vazgeçilmez temeli sayan,

* Birliği çeşetlilik içinde birlik olan,

* Marksist olan ve olmayan antikapitalistlerin Marksist kimlikli partisi olarak niteledi.

Böylece farklı yönleniyle birlikte çoğulculuğu, parti kimliğinin olmazsa olmaz nitelikleri arasında sayılıp altı çizilmiştir. Böyle olmasına rağmen, kongrenin bu tutumunu, farklılığı bastırmak diye ele almak önce; kimi anti-marksist arkadaşlarımızın yazamayıp, tartışma ve sohbetlerde söyledikleri "marksizimle demokrasi ve çoğulculuk bağdaşmaz." görüşünün su yüzüne vurulmuş bir yansıması olabilir. Mareryalist bir felsefe olarak, monizmin (tekçiliğin) reddi olan Marksizm için, bu niteleme basit bir karalamadan öte ciddi hiçbir bilimsel temele sahip değildir.

Sonrası ise, başka bir "farklı"lığa eşitlik talebidir kanımca. Bir yanda, SBP bir parti olarak yaşamalıdır, gereklidir. Ya da daha genel olarak sosyalizm amacı, onun öznesi olan işçi ve emekçi sınıfların mücadelesi ve onların partisi bir gerekliliktir diyenler vardır. Bir de, hayır öyle bir parti lazım değildir. İlk elden yapılacak iş böyle partilerin varlığına son vermektir diyenler. Buradaki farklılık, yüz seksen derece ayrılık taşıyanlar arasındaki farklılıktır.

Bu da bir farklılıktır tabii. Ama, bir arada olamayacak olanların farklılığıdır. Bir partinin onun yaşamına karşı olanlara, kendi içinde yaşama hakkı vermesini isteyen "farklılık" talebidir. Ki, kabulü mümkün, akla uygun ve olanaklı değildir. Çünkü, parti "efradını cami, ağyarına mani", yani ilgisini kapsayan, yabancısını dışında tutabilen bir varlık ise, partidir.

Toplumun içerisinde, böyle farklılıkların var olma ve örgütlenme hakkını tanımak ve bunun için mücadele etmek, insan hakları, demokrasi ve çoğulculuğun gereğidir. Ama, bir parti için kendi içinde "tasfiyecilerine" hayat hakkı tanıması ise, çoğulculuk değildir. En temel hakkından, demokratik ortamda var olma, söz ve eylem özgürlüğünden, yani yaşam hakkından vazgeçmektedir. İnsan hakları arasında yaşama hakkından vazgeçmek, yani intihar hakkı yoktur. Dolayısıyla, bir partinin kendisini yok etmek isteyenlere, kendi içinde "farklılık" tanımasını istemek de olanaklı değildir. Bu en azından, insan hakları anlayışına aykırıdır.

Kongre çoğulculuğunu, Marksist görüşün içindeki çoğulculukla sınırlı tutmayı mı kararlaştırmıştır?

Kongre ikincime yer vermeyecek biçimde partinin Marksist kimliğini vurgulamıştır: "Marksist olan ve olmayan **anti-kapitalistlerin** çoğulcu", Marksist kimlikli partisi olarak, kapsayabileceği görüş yelpazesinin kapsam ve sınırını, bir kere daha kuruluştaki temelde, netleştirircrek çizgilemiştir.

Çünkü; "Marksist olan ve olmayanların çoğulcu partisi" tümcesinde,

1- Parti kimliğini ifade eden hiç bir ibare yoktur. Çoğulculuk, partinin kimliği değil, kimliğine bağlı unsurlarından, yönlerinden biri olabilir. Çoğulcu sosyal demokrat, çoğulcu liberal, çoğulcu Marksist parti olur. Ama salt "çoğulcu" parti diye bir parti kimliği olamaz. "Çoğulcu partiyiz" diyene sorarlar, hangi, ya da nasıl bir çoğulcu parti diye?

2- Sonra, "Marksist olmayanlar" sözü açılıp kapatılmamış bir parentez ya da ne olmadığı belli, ama ne olduğu belli olmayan bir durumu, yani kimsesizliği ifade ediyor. Çünkü, kimdir Marksist olmayanlar? Kendine Marksist demeyen herkes: anarşistler, liberaller, sosyal demokratların bir kısmı, yeşiller, merkezciler, yeni sağcılar, faşistler vb. bunların hepsi Marksist olmayanların kapsamında (bu nasıl bir kapsamsa?) sayılabilir.

Bu, Marksist olmayanlar sözünün macerasının hatırlanmasında yarar var. SBP kuruluş insiyatifi resmen başlamadan önce, HEP kurucularıyla yapılan görüşmelerde geçen bir görüştür. SBP girişimcilerinden bir arkadaşımız, HEP girişimcilerinin, "biz Marksistlere de açık bir sol partiyiz" görüşü ile birlikte, "SBP de Marksist olmayanlara da açık Marksist bir parti girişimidir." mealindeki sözleri ile litaratürümüze girmiştir. Daha sonra da, Nabi Yağcı arkadaşımızın 1990 15 Nisan'ından önce yazdığı bir notta, "Marksist olmayanlana da açık Marksist bir parti" önermesi haline gelmiştir.

Şimdi daha iyi anlaşılıyor ki, açınlamanın ilk sahibi arkadaşımız ve onun gibi düşünen Marksistler için bu, Marksist bir parti olarak SBP'nin Marksist olmayan, ama anti-marksist de olmayan sol çevreye, kapalı olmadığını ifade etmek için kullanılmıştır. Ama bunun içeriği de belirsiz kalmıştır. Nabi Yağcı ve arkadaşları için ise bu tümce bir süre sonra Marksist kimliği rafa, raftan da boşluğa atmak için kullanılmaya çalışılmıştır. Ucu açık demogojiye ve illüzyona, yani söz ve göz bağcılığına elverişli bir ifade haline getirilmiştir. Kongre bu açıdan yaptığı bir belirleme ile, "Marksist olan ve olmayan **anti-kapitalistlerin**" çoğulcu, Marksist kimlikli partisi diyerek lafın sınırını belirlemiştir.

Yani SBP'yi Marksist olmayan herkesin de değil, anti-kapitalizm ortak paydasında bileşen, partinin Marksist kimliğini kabul - benimsemek ayrı- eden ve bu veri altında üye olanların partisi olarak ele almıştır. Bunun istifa eden arkadaşlarca ifade edildiği gibi, çoğulculuğun sınırlanması değil, çoğulculuğun belirginleştirilmesi olduğu açıktır. Ama açık ki, kongrenin ne olduğu belirginleşen çoğulculuk anlayışı ile, istifa eden arkadaşlarımızın aidiyeti belli olmayan, kimliksiz "çoğulculuğu" apayrı şeylerdir. İkincisinin; SBP üzerinde kimliksizleştirici, dolayısıyla eritici, tahrip edici sonuçları bugün ortadadır.

Bütün bunların tüzüğün amaç maddesine aykırı değil, onun somutlanması olduğu açıktır. Çünkü; tüzükteki Marksist kimlikli belirlemenin, var olduğu öne sürülerek değiştirilmesi istemi, istifa eden kurucu arkadaşların sözcüsü durumundaki arkadaşlardan biri olarak, E. Talu'ya aittir. Var olan program, tüzük, sosyalizm amacı ve Marksist niteliği ile, SBP ve onun gibi partilere ihtiyaç kalmadığı, yeni bir değişim partisinin gerekli olduğu görüşü de, istifa deklerasyonunu yayınlayan eski yoldaşlarımıza aittir. Yani program ve tüzük amaç meddesinin Marksist olduğu için değiştirilmesini isteyenler istifacılar ise, nasıl olur da, partinin Marksist olduğunu ifade etmek, tüzüğün amaç maddesine aykırı olabilir.

KONGRE KİMLİK TARTIŞMASINI YAPAY OLARAK MI BİTİRDİ?

Kongrenin hiçbir tartışmayı yapay olarak bitirmediği açıktır. kongre fiilen bir yılı açkın, resmen sekiz aylık bir kimlik ve amaç tartışmısından geçerek yapıldı. Böyle bir süreçten sonra yapılan kongrenin bu uzun tartışmanın konusu hakkında aldığı tutumu kendi yaklaşımına uygun değil diye, "yapay" ilan etmek aşırı öznelliğin bir sonucudur.

Aylar ve aylarca partiye kimlik sorununu tartışmayı dayatacaksınız, il ve ilçe kongrelerinde Marksist kimlik kalksın, sosyalizm amacımızdan ve partinin adından çıksın, parti kendini bir başka partinin bileşeni olarak ilan edip feshetsin diye, karar tasarıları önereceksiniz. Ya da bu tartışmalarda tutum alıp, alt organlarda bu konuda konum ve tutum belirleyen kararlara taraf olacaksınız. Sonra da, en üst organ sizin son yaklaşımınıza uygun tutum almayınca, kongreyi "tartışmayı yapay" olarak eleştireceksiniz.

Kongre tartışmada kendi tutumunu almış, sözünü söylemiştir. SBP çoğunluğu için parti hükmi şahsiyeti için tartışmada bir doğrultuyu belirlemiştir. Bu yapay değil; zorunlu, reel ve somut bir tutumdur. Kendisi için bu tartışmayı sürdürmek isteyenlerin sürdürmesine de engel değildir, ama SBP 1. kongresi bir sonraki kongreye kadar program ve tüzüğü kimlik açısından nasıl anladığını ifade etmiştir, o nadar. Kimsenin ne kafasına ambargo ne diline kilit koymamıştır.

EMEK SERMAYE ÇELİŞKİSİNİ BELİRLEYİCİ SAYMANIN DAYANILMAZ AĞIRLIĞI

Kongrenin en ağır suçlarından biri ise Emek-sermaye çelişkisinin günümüz kapitalist toplumunun belirleyici faktörü sayması olarak eleştiriliyor. Evet doğrudur. Kongre, günümüz kapitalist toplumlarının belirleyici çelişkisinin emek-sermaye çelişkisi olduğunu söyleyen, onunla diğer global sorunlara kaynaklık eden çelişkilerin karşılıklı ilişkisinide de, bunların diyalektik ilişkisini yakalamanın esas olduğunu söyleyen GYK roporunu onaylamıştır. Kongre delegelerinin büyük çoğunluğunun tutumu, bu doğrultuda kendini ortaya koymuştur.

Ya ne olmalıydı? Sosyalizmi amaçlayan Marksist bir partide, Marksist bir dünya görüşünün mirasçısı ve sürdürücüsü olarak partiye üye olmuş ve delege seçilmiş SBP'liler ne diyeceklerdi? Kongre delegeleri istifacı arkadaşlarımızdan birinin dediği gibi, "ideolojik anlamda olmamak üzere" değil, ideolojik anlamda da ve tam anlamıyla Marksist kalmayı sürdürmeye kararlı olduklarını ortaya koymuşlardır. Olgulardan, dünya ve ülke gerçeklerinden hareket etmeye, yani bilimsel kalmaya devam etmeye kararlı olduklarını da ifade etmeşlerdir. Dolayısıyla, dünyada dört insandan birinin (güneşin altındaki her kesin değil, güneşin altındaki her dört kişiden birinin) ve Türkiye'deki çalışan her yüz insandan en az kırkının ücretli işçi, emekçi olduğu, yani yalın bir biçimde emek-sermaye çelişkisinin yaşadığı dünyada, gerçeğe gözlerini mi kapayacaklardır?

Dar sınıf bakış açısından, sınıfsal indirgemecilikten, dar global bakış açısına ya da global indirgemeciliğe mi savrulmalıydı kongre?

Eski yoldaşlar anlamalı. İdeolojik anlamda olmak üzere de Marksistliği sürdürmek, yani işçi sınıfı ve emekçilerden yana ve onların çıkarlarını savunmak yükümlülüğü ile ve onların çıkarlarını savunan bir düşünce olarak Marksıstliği sürdürmek, Marksist olmanın dayanılmaz "hafifliğini" taşımak neden gerekli olsun? Yüz elli yıllık ilk mücadele döneminden, "yenilgiyle" çıkmış bir sınıfın fikriyatına, "he" demenin alemi pek yok, ya da pek zor mu? Bu durumda, emek-sermaye çelişkisi belirleyici çelişkidir diyerek, bir çelişkinin yenilen tarafında olmayı da gerektirebilecek bir saptama, pek de "akıllı" bir "politikerin" yapacağı iş olmayabilir.

Akıllı politiker ya da reel politikerin tutumu, çelişkilerin arasına girmek, mücadèle etmek, taraflardan biri, hele zayıf taraftan yana olmak akıl kârı olamaz. Çelişkinin arkasından dolanıp iki puan almak "çağdaş" ya da "güncele" ya da oportüniteye uygun olan tavırdır. Yoksa, mazallah tersi tutum, yani emek-sermaye çelişkisinin kapitalist toplumda belirleyici çelişki olduğunu söylemek tehlikelidir. Çıkmazlığı gün gibi ortaya çıkmış "artık gelecek tasarımımızı" ifade edemeyecek ve Allah'ın belâsı mı, hikmeti mi olduğu belli olmayan, lakin iki bin yıldır da, bir türlü "gerçekçi" olamayan şu insan aklının, "nostaljik" takıntısı ya da iflah olmaz, kaybolmaz sosyalizm ütopyasına "takılmayı" doğru itekleyebilir insanı!

Ben eski yoldaşlarımı anlıyorum. Ama bunun gereğini kendi aklıma ve yüreğime kabul ettirmem mümkün olmuyor. Sonra SBP programında da, partinin "işçi sınıfını" ve "emekçi kesimleri", "siyasal planda temsil etmeye talip" olmasının nedeninin de, günümüz kapitalist toplumunda emek-sermaye çelişkisinin belireyici çelişki olmasına ilişkin temel tespit ve mutabakatının olduğu kanaatindeyim. Gene, SBP programının SBP'nin "işçi sınıfının diğer emekçi kesimlerinin ve demokrasiden yana herkesin **emeğin hakları için mücadelede başarıya ulaşmadan** çağdaş bir demokrasinin gelişemeyeceğini kabul edenlerin partisidir." gönüşünün emek-sermaye çelişkisinin, günümüz kapitalist toplumunda belirleyici çelişki olduğu saptamasının en açık somutlaması olduğu apaçık ortada değil midir?

Sonra, kongrede porogram ve tüzükte hiçbir değişiklik yapılmadığı açıktır. Sonuç bildirgesinde çoğulculuk, çok seslilik, demokrasi ve katılım parti kimliğinin ayrılmaz ve vaz geçilmez yanlar olarak karar ve güvenci altına alındığı da ortadadır. Bu durumda, istifacı arkadaşlarımızın kongre salonundan ayrılarak, oylamasına bile katılmadıkları "İlkbahar" grubunun karar tasarısındaki sözcüklerle değil de, sonuç bildirgesinin sözcükleriyle, aynı konuların altının çizilmesini çoğulculuğun reddi olarak yorumlamaları anlaşılır, ama anlaşılmaz bir tutumdur. Çünkü, arkadaşlara göre, Marksizm dendikten sonra çoğulculuk, demokrasi, çok seslilik olanaksızdır. Çünkü; Marksizm tekçi, demokrasiyle bağdaşmayan, totaliter bir düşüncedir onlara göre. "İlkbaharcı" arkadaşların en azından bir çoğu için bunun böyle olmadığını biliyorum. Ama "ilkbaharcı" arkadaşların gölgesine yatıp, Marksizme "kurşun sıkmayı" anlamak olanaklı değildir. Hem kongre öncesi, aylar ve aylar boyu dayattıkları konularda parti kongresine açık önerilerle gelmeyip, hem de çekip gitmenin bahanesini bir başka önerinin "kabul edilmemesi ile" açıklamak olmuyor. Bu tutum olsa olsa, kurtla kuzunun hikayesine benziyor: Öylede olsa gideceğim, böylede olsa gideceğim, gibi.

SBP FARKLI ANLAYIŞLAR VE FARKLI GELENEKLERDEN GELENLERİN, MUTABAKATINI TEMSİL EDEN PARTİ OLMAKTAN ÇIKTI MI?

Yüz yirmiyi aşkın kurucusunun içinden, istifa eden yirmi birinin açıklamasındaki iddialardan bir de budur. Gerçekten böyle mi? İstifacı arkadaşların parti kurulurkenki tutumuna başta değindim. Hepsi partinin Marksist kimliğinden yanaydı. Ve "resmen" bu kimliği tüzük ve programdaki çoğulcu sosyalizm ve çoğulcu parti anlayışı ile birlikte ele alıp, mutabık kalmışlardı. Ama, sonraki gelişmelerde görüldüğü gibi ortaya çıktı ki, kimi arkadaşlar ve çevreleri için, bu "hulusu kalp" ile ifade edilmiş bir kabul ve mutabakat değilmiş.

Z. Dicleli, E. Talu ve Nabi Yağcı gibi arkadaşların "Marksist olmayanlara da açık Marksist parti" formülasyonunu, farklı bir amaçla öne sürülüp, değerlendirmiş oldukları açıktır. Burada arkadaşların tutumu Mazhar Osman'ın bir anektoduna benziyor: Bir gün hemşireler koşarak Mazhar Osman'a geliyorlar. Ve haber veriyorlar; "Aman hocam, tüm deliler hastaneden boşaldılar hem de çırıl çıplak sokaklara döküldüler." Mazhar Osman sesetmeden anadan üryan sokağa fırlar. Aynı biçimde çıplak olan akıl hastalarının önüne geçip, sokakta bir süre onlarla birlikte koşar. Sonra hastane etrafında bir kaç tur attırıp, hastane kapısından içeri dalar. Akıl hastaları da ardından "yuvaya döner"! Mutlu son!

Bizim arkadaşlar da legal, birleşik Marksist parti diye "dellenip", sokağa düşmüş Marksistlerin önüne en sıkı Marksistler, hatta "komünist manifestonun da mı adını değiştireceksiniz" diyerek, birleşik parti için komünist isminin de bayraktarlığını

yaparak öne çıkmışlardır. 13 Nisan, 23 Haziran ve 23 Kasım kurultaylarında SBP girişimcisi "dellenmiş" Marksistlerin önünde, Marksist hatta komünist isimli parti diye bir miktar koştuktan sonra, Marksist parti diye "dellenmişleri", Marksist olmayan bir partiye sokmak için Marksizmden üryan olup, "özgürleşerek" huruç etmişlerdir.

Sonra da, "zaten" baştanberi Marksist değil sol parti dediklerini ve hatta Nisan 1990'dan önce, cumhuriyet gazetesinde bunu "açık yüreklilikle" yazmış olduklarını, Zülfü Dicleli arkadaşımızın ağzından açıkladılar. Ama, 15 Nisan 1990'da Z. Dicleli ve TBKP Merkez Yönetiminin (içinde benim de olduğum) görüşü olarak, birleşik partinin Marksist olması gerektiğiyle ilgili olarak, Birlik girişimcileri toplantısına yaptığımız bildiri unutulmuş mu olundu?

Bu ne demek olmalı? Aynı konuda birbirinin tersi lafları, aynı zamanda söyleyip, birini vitrine, öbürünü rafa koymak. Sonra da "partolon uyduramadık gömlek verelim demek" oluyor galiba. Ya da demogoji veya söz bağcılık!

SHP'den gelen arkadaşlarımızın bir kısmı açısından ise, daha 30 Kasım'da yönetimden istifalarından itibaren, Sosyal Demokrat olarak 1991 seçimlerinde SHP'nin yenilgi nedelerinin tartışmasına katılmaya başlamalarıyla, başka bir tablo oluştu. Çünkü, Sayın Nedim Tarhan açık bir biçimde, Türkiye'ye Marksist, sosyalizmi amaçlayan bir partinin gerekli olduğunu ve kendisinin bu mücadeleye parti içinden değil, kooperatifçilik hareketinden yararlı olabileceğini söyleyerek açık, anlaşılır ve samimi bir tutum almıştır. Sayın Kemal Anadol ise, 30 Kasım'da partide kimlik tartışmasında taraf olmadığını belirtip, partinin örgütlenme şansının olduğunu düşünmediği için, bu şansın olduğunu söyleyenlere yol açmak üzere istifa ettiğini söylemiştir. Ama hemen ardından, yukarıda değindiğim gibi sosyal demokrat olarak, sosyal demokrasinin seçim yenilgisi tartışmasına katılmıştır. SBP'de SSCB'deki darbeciler gibileri var demeye getirmiştir. 15 Nisan 1990 öncesinde ülkenin ihtiyacının Marksist parti olduğunu, 1991 Mayıs'ında Yalova Bölge Örgüt Toplantısında SBP'nin Marksist parti olduğu ve kendisinin de uzun yıllardan beri Marksizmi savunduğu mealindeki sözleri söylediğini ve bunun arşive değil, geleceğe intikal ettiğini bilen deneyli bir politikacı olarak böyle bir yol izledi.

Kongreden sonra ise, ilçelerde yapılan değerlendirme toplantılarından birinde, TBKP kökenli yoldaşlardan biri, SBP yönetiminde belli kökenlerden gelen (TBKP'yi kastederek) yöneticiler olsa da, istifalardan sonra bu "geleneğin" artık partide olmadığını ifade etti. Böylece geriden gelen bir dizi tutum, daha anlaşılır hale geldi.

1991 yaz aylarında SBP varken TBKP'yi güncel politikaya hızla yönlendirme girişimi, TBKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı'nın "marangoz hatası" nedeniyle SBP'de olamadığını söylemesine rağmen benzer konularda SBP'yi alternatifleyen politik çıkışları süre gelmişti. TBKP GYK'sında Mehmet Bozışık, Rasih Nuri İleri ve Şahabettin Bakırsan Yoldaşların çeşitli kereler öneri ve uyarılarına rağmen, TBKP resmen kapatılmadan kongrenin toplanıp, SBP'ye resmen de katılınmasına ilişkin önerileri geri çevrilmişti. Aynı biçimde Tarih ve Sosyal Araştırmalar Vakfı kurmuşken, TSİP tarihiyle ilgili belgeler Sayın K. Boratav'ın başında bulunduğu bu vakfa aktarılırken, TBKP tarihi için ayrı bir vakfı kurma çabaları, gittikçe daha dar bir çevrede sürmüş ve sonuçta yalnızca Nabi Yağcı, Ahmet Kardam ve Abdurrahman Atalay gibi üç arkadaşımızın isimleri etrafında zoraki de olsa kurulmuştur. TBKP'nin değişik alanlarda kalmış ve TBKP kongresinin SBP'ye ilişkin Kararı gereği, SBP'ye aktarılması gereken birikimleri ve olanaklarını SBP'ye devredilmeyerek söz konusu vakıf etrafında ve zemininde değerledirilmesi girişimi ise sürmektedir. Son günlerde esas olarak bir kısım TKP kökenli kadroyu, SBP dışına çekme ekipleştirme girişimi sürecin esas mantığını ve doğrultusunu yeterince ifade etmiştir.

Böylece verimek istenen imaj ve elde edilmek istenen sonuç, iyice anlaşılır hale geliyor: "TBKP esas olarak da TKP geleneği SBP'de yoktur. Dolayısıyla bu geleneğin yandaşları SBP'den ayrılın, ya da ayralmasanızda aklınızı ve kulağınızı vakfımıza verin." Unutulan şudur, TBKP ve TKP geleneği, Bursa Uludağ'da sahipsiz kalmış vakıf kestaneliği değildir. Kişilerden bağımsız, SBP'de kim var, kim yoktan öte, TKP ve TİP'in son kongreleri, TBKP kuruluş ve birinci kongrelerinin, birlik konusundaki kararları bellidir. TKP, TİP ve TBKP tüm tarihsel birikimiyle ve en üst organı kongresinin kararıyla SBP'ye intikal etmişlerdir. Yani, komünist gelenek SBP olarak, hal ve gelecektir artık.

Komünist, Marksist düşünceyle tüm bağlarını koparmış, sosyalist amacın gelecek tasarımımız olamayacağını, TKP'nin hiçbir zaman "milli bir varlık" olmadığını söyleyenlerin ve esas olarak "değişimci" olduklarını ilan eden, solun bile artık günümüzde hiçbir anlamının kalmadığını söyleyen, kimi arkadaşların Türkiye'de komünist geleneğin temsilcileri oldukları ve onlar da SBP'de olmadıkları için, SBP'nin komünist geleneğinin bileşenlerinden yoksun olduğu iddia edilemez. Şevket Süreyya ve yönetimi oluşturan arkadaşları komünist olmaktan vaz geçip, Kemalist oldular diye komünist partisi ve geleneği Kadro dergisine, ne de CHP'ye geçmiş oldu. Geçen, yalnızca bu eski yoldaşların kendileri oldular. Şimdi olan ya da olacak olan da işte böyledir.

İSTİFA EDEN KURUCU ARKADAŞLARIN "SOSYALİZM PROJESİ" ÜSTÜNE

İstifacı arkadaşların 7. 5. 1992 tarihli bildirisi tekrar "sosyalizm" projesine "dönüş" yapıyor. Ne demeli? İçimden aman ne güzel, demek geliyor. Fakat nasıl inanmalı? Kabahat bende değil, misyan ile malül olmayan hafızamda. Yukarda da aktardım 15 Nisan'da da istifacı arkadaşların bir çoğu da içinde, hep birlikte "Marksist parti" demiştik. Ama o arada Z. Dicleli cumhuriyet gazetesinde "sol parti"de demiş. Bir buçuk yıl sonra da, "ben zaten sol parti demiştim" diye konuşup, kendi yenisini bize, aslında "zaten başından beri böyle düşündüğünü" söyleyenek sunmuştu. Ya şimdi de başka bir yerde veya başka bir yazıda, başka bir proje lazım demişlerse? Düşünmeli, iyice hatırlanmalı.

1991 Ağustos'unda SSCB'de darbe ve karşı darbeden sonra Nabi Yağcı'nın Ağustos 1991 Birlik Dergisi'nde yazdıkları ve Z. Dicleli ve E. Talu'nun genel yönetim kurulunda söyledikleri parti bülteninde duruyor. Eylül 91'de İstanbul İl örgütü toplantısında, Talu ve Dicleli'nin her ikisinin birden dedikleri toplantının tutanak bandında duruyor. Nabi'nin Ekim 1991'de Kartal'da panelde dedikleri de, tutanak bantta duruyor. Erdal'ın Birlik Dergisi'nde Ekim 91'deki yazısı da duruyor. Yusuf Işık arkadaşımızın 30 Kasım toplantısındaki tebliği de ortada. İstifacı arkadaşların parti yönetiminden istifa gerekçeleri de biliniyor.

Buralarda gayet açık biçimde Erdal da Zülfü de sosyalizmin artık gelecek projemizi oluşturamayacağının ortaya çıktığını, sözlü olarak bize temrar tekrar anlattılar. Erdal daha iyi anlayalım diye, Ekim'de gayet köşeli bir biçimde bunu bir kere daha yazdı. Nabi, Kartal panelinde gelecek projemizi "sosyalizm diye adlandırmamanın" yararlarını da anlattı. Yusuf Işık arkadaşımız 30 Kasım'daki tebliğinde bu konudaki "gereksinimi" daha da açık anlattı. Bırakalım sosyalizmi sağ-sol ayrımının da anlamsızlaştığını bu nedenle sol parti bile demenin anlamsız ve anlaşılmaz olduğunu belirterek değişimcilik ve değişim partisi gereksinimini ifade etti. Arkadaşların 10 Ocak 1992'de yayımladıkları yönetimden istifa gerekçelerinde ise, sosyalizm projesi diye hiçbir şey yoktur.

Bu durumda ve bunca baltayla kazınmaz yazı konuşmadan, Marksist ve sosyalistliği için SBP'ye yönelik tahrip edici davranışlardan sonra ve diğer istifacıların hemen hepsine ya-

kının da böyle düşündüğünü bildiğim halde, şimdi parti üyeliğinden istifa metni ile vitrine çıkarılan, "sosyalizm projesine" ne denebilir? Bu demogojiden illüzyona ya da söz bağcılıktan, göz bağcılığa geçiştir denebilir ancak. Ramazandan ramazana cami dolduran, "ramazan müslümanlarının" müslümanlığı ne kadarsa, yaygın sosyalist, komünist birikime seslenme ihtiyacı duydukça, bizim arkadaşlarımızda da uç veren "delege sosyalistliği" ya da sosyalizm popülistliği de, o kadar sosyalizm projesiyle gerçekten bağlıdır.

Bu, politik mücadele için, sosyalizm için verilmiş ortak mücadeledeki birikimden başka, bir girişimi olmayan arkadaşlarımızın, esas itibariyle sosyalizmden başka, bir kulvarda politika yapmak için gerçekleştirmek istedikleri geçişte, politik kredilerine her sıkışma ya da açılma ihtiyaç duyduklarında, reddittikleri geçmişin birikimine, olabildiğince günü birlik ve pragmatik bir başvurudan başka bir şey değildir. Tam reel politiker bir tutumdur. Sosyalizmin oteritesine, kendi politikasında nakite tahvil etme çabasıdır. İknâ edici, içtenlikli bir yanı yoktur.

İstifa eden kurucular bildirisi için, son bir iki nokta: Pragmatizm bu arkadaşlarımızın tutumuna ağır bir biçimde sinmiştir. Şöyle ki; İstifa metni imzacılarından Necati Demirel arkadaş, Mart 1992'de Muğla il yöneticisi diğer arkadaşlarla birlikte, hem il hem de parti üyeliğinden istifa ettiğini, parti merkezine bildirmiştir. Bodrum ilçe yöneticilerine, il yönetim kurulu ile birlikte sözlü olarak da açıklamıştır. Ama bundan yaklaşık iki ay sonra, kongreden sonra istifa eden kurucu arkadaşlarla birlikte, istifa ettiği partiden birkere daha istifa etmiştir.

Bu durumda, istifacı arkadaşların "sosyalizm projesi" Ergin Ergönültaş'ın ünlü çizgi kahramanının "Proje"lerine benziyor. Ama olsun, belkide hiç yoktan iyidir. Bakarsınız daha önce olduğu gibi "siz bizim sosyalizm, geleceğin projesi olamaz dediğimize bakmayın, zaten SBP programında amacımız sosyalizm" demiştik derler, belki, kim bilir!? Evet ama, şeytan hatırlatıyor, 23 Kasım kurultayında içinde sosyalizm geçiyor diye amaç maddesiz tüzük, ya da amaca sosyalizm demeyen amaç maddesi önerisi de istifacı arkadaşlarla bugün aynı platformda yer alan Abdurrahman Atalay arkadaşa aitti.

Bütün bunlar dikkate alındığında ve daha 30 Kasım toplantılarıyla birlikte kendilerinden önce az sayıda da olsa, kendileri gibi düşünen arkadaşların partiden istifa etmesini, il ve ilçeleri kapatmasını, SHP'de politika yapmalarını teşvik ve tavsiye ederek, bu tartışmaya başlamış olan arkadaşların yazılı istifalarını vermeleri, sadece fiilen yapılmış olan, mahlumu resmen ilan etmeleri oldu yalnızca.

-"İLKBAHARCI" ARKADAŞLARIN ÖNERGESİ- LİSTESİ ve KONGRE DEĞERLENDİRMESİ

Partide genç kuşağın aktifliği, üretkenliği ve gerçek anlamda bir faktör olması partinin hayatiyeti bakımından olumlu bir göstergedir. Bu bakımdan "ilkbaharcı" arkadaşların varlığı parti için olumlu birşeydir. Sorun yoldaşların tutumunun içeriğini ele almaya geldiğinde daha somut bir değerlendirme gereği kendini hissettiriyor.

Her halde ilk üstünde durulması gereken yan, bizim partimizde kuşaklar ve arası ilişki sorununda bu arkadaşlarımızın tutum alışının anlamıdır. Bizim partimiz sosyalist hareketimizin bir iz düşümü gibidir. 1960'larda çok az sayıda 40 yaş civarı ve üstü kadronun başı çekmesiyle Türkiye İşçi Partisi'nde legal atak yapan Türkiye sosyalist hareketi, 80'le birlikte 20-50 yaş arası gruplara yayılan, yoğunluğu 30-45 yaş arasında toplanan bir kuşak bileşimine ulaştı. 50-80 yaş arası emektarlarıyla birleşen bir noktayı yakaladı. 1950 tevkifatı ile oluşan kuşak boşluğu kapandı. Hareketimiz, toplumun olağan yaş profiline yaklaştı. 12 Eylül sonrasında ise 1985'lerle başlayarak, genç oranı düşme göstermeye başladı.

Bu yapıda olan hareketimizin kuşaklar açısından sorunu kuşakların çatışması değil, ilk kez toplumun olağan yaş bileşimiyle yakınlaşan kuşaklar yapısını ve ilişkisini uyumlaştırmaktır. Yaygın orta yaş kuşağını tepelemek değil, verili durumda çoğunluğu oluşturan ve temel birikimi barındıran bu kuşağı, hareketimizin gençliğin içinden ve gençliğin hareketimizin içinde önünü açmak için değerlendirmeyi ve diğer yaş grupları ilişkisini kurmayı, ve kuşakların birlikte yürümesini sağlamayı başarmaktır.

Değerlendirmeye başlamak için, bunlardan sonra söylenebilecek ilk şey, "ilkbaharcıların" farklı görüşlerden arkadaşların oluşturduğu bir girişim olduğudur. Ama bu farklılığın arkadaşlarımızın kongredeki tutumlarında ifadesini bulduğunu söylemek oldukça zordur. "İlkbararcıların" narti yaşamına ilişkin normları, çoğulculuğu, katılımcılığı parti kimliği ve sosyalizm projesinden ayırarak ele aldıkları ve soyut bir çoğulculukla parti yaşamına yaklaştıkları kanımca açıktır. Bu yaklaşım ve tutum ise partinin sonunu getiremedikleri için partide "sonbaharlarını" değil, kendi partili sonlarını yaşamayı seçmiş olan istifacı arkadaşlarla aynı zemine, istemeseler de düşmelerine yol açmıştır. "İlkbaharcı" yoldaşların somutta bunu istemedikleri de açıktır.

Çoğulculuk ve parti normlarını ele alışlarının, Marksist kimlik ve sosyalizm projesinden kopuk, hatta yer yer karşıt algılanması, görünmesi nedeniyledir ki, "63" imzalı önergeden bir çok yoldaş imzalarını geri çektiklerini kongre divanına bildirmişlerdir.

Kongre içindeki pratik tutumları çoğunlukla "ilkbaharcı" isminin yansıttığı yalınlığa denk düşmedi. Örneğin; sundukları karar tasarısı kararlar komisyonunda diğer kararlarla birlikte tartışıldı. Görüş birliği sağlanamadığı için, kongreye ayrıca sunulması ve sahiplerinin üzerine gerekçelerini açıklamaları kabul edildi. Komisyon sözcüsü olarak ben, sonuç bildirgesinde ve sunulan 63 imzalı önerge için görüş birliği sağlanamadığını, başka bir komisyon üyesinin bu tasarıyı da sunacağını söyledim. Bundan önce önerge divandan da okunmuştu. Yani, diğer karar tasarılarıyla birlikte sunuldu ve üzerinde sahipleri adına ve diğer karar tasarılarıyla birlikte, lehte ve aleyhte konuşuldu.

Buna rağmen, önergeyi kararlar komisyonundan sunan yoldaş önergelerinin okunmadığını söyleyerek konuşmasına başladı. Bu, gerçeği yansıtmayan tutum kongre sonrasında da sürdü. Arkadaşlarımız, kendi karar tasarılarının tartışmaya sunulmadan, oylanıp reddedildiğini yazdılar.

Tartışma süresinin ve söz sayısının yeterliliği, yetersizliği tartışılabilir. Ama, kongrenin süresini, seçim usulüne ilişkin tartışmada üç saate yakın kilitleyen tutumu, bu konudaki payı atlanmadan. Dolayısıyla, "63" imzalı önerge için okunmadı, tartışılmadı demek mümkün değildir. Böylesi birşey, kongre divanına ve kongreye karşı haksızlık olur. Bunu anlamak mümkün. Yoldaşlar çatışmacı kültüre karşı tutumlarından söz ediyorlar, fakat kongre içi tutum ve değerlendirmeleri tam da çatışmacılığın bir somutlaması oldu. Kongre değerlendirilmesiyle ilgili açıklamaları, kongreyi tüm gelişim ve sonuçlarıyla olumsuzlamak, adeta "karalamak" haline doğru savrulmuştur.

Arkadaşların en yoğun tartıştıkları, ya da çatıştıkları sorun "nisbi temsil" sorunu olarak görüldü. Sorunun kongreler süreciyle birlikte ele alınması gerekiyor. Tüzüğümüzde nisbi temsil sistemi esastır. Bununla birlikte, yönetmelikle yapılan düzenleme ile hem nisbi temsil ve hem de gerekli kongre kararıyla birlikte çarşaf liste tüzüğümüze uygundur. Açıktır ki biz nisbi temsile dayalı seçim sistemini oturtmak istiyoruz. İl ve ilçe kongreleri sürecinde "ilkbaharcı" arkadaşların da bildiği ve bazılarının da içinde olduğu tartışmalarda çözüm bulamadık. Bu arkadaşlarımızın da üyesi oldukları, il ve ilçelerin yönetim kurullarına yapılan seçimlerin hepsi çarşaf listeyle yapıldı. Hatta, İstanbul il kongresinde nesbi temsil sistemini, verili yasal

ve tüzüksel koşullarda uygulanamayacağı görüşünün savunusunu Aziz Çelik yoldaş yapmıştı. Bakırköy ve Ankara kongrelerinde, sanırım bu sorun gündeme bile gelmedi. Kadıköy ilçe kongresinde gelen nisbi temsil önerisine karşı oy kullananlar arasında "ilkbaharcı" arkadaşlarımız da vardı.

Bu açıdan sorunun proplemli yanı ve zorluğu açıkça biliniyorken bu "karalayıcı" tavrın anlaşılması zordur. Biran diyelim ki, MYK "artniyetli" olarak, nisbi temsil sorununu çözülebileceği halde çözmedi. Her delegenin parti içinde demokrasi tüzük ve yönetmeliklerin yaşama geçmesinde eşit hakları kadar, eşit yükümlülükleri de olduğu da açıktır. Kongrede nisbi temsilin uygulanması için, tüzük ve yönetmelik ve yasalarla bağlı proplemlerin olduğu ilkbaharcı arkadaşların da, malumuydu. Arkadaşlarımız "listelerini" hazırladılar. Ama tüzük komisyonu çalışmaları sırasında, soruna ilişkin hiçbir öneri getirmediler. Liste hazırladıklarını kendileri biliyorlardı. Ve listeyi de seçim için gerekli nisbi temsile ilişkin tüzük ve yönetmelik açısından önerileri getirmeyi ise yönetime ihale etmekle yetindiler.

Buradan çıkan birinci şey "ilkbaharcı" arkadaşlarımızın istemeden de olsa, nisbi temsil sorunundaki tutumlarının üzüm yemek değil bağcıyı dövmek, kongrenin demokratik niteliğine gölge düşürmek olarak sonuçlanması olduğudur. İkinci şey ise, kongre divanının sonuçta açıkladığı gibi, hazırladıkları "liste"nin de, seçime liste olarak katılma niteliği taşımadığı kendilerine bildirilmesine rağmen, kongreyi üç saate yakın kilitleyen ve böylece kararların tartışma süresini otomatikman sınırlayan bir tartışmayı zorlamış olduklarıdır.

Bu konuda dikkat çekilmesi gereken bir nokta var. Bu nokta kongrelerde liste olarak ortaya çıkışlarda, bir platforma, yönetime gelme veya katılma istemlerini belirgin, bütünsel hedef ve gerekçelere sahip olmasının önemli unsurlardan olduğudur. Nisbi temsil parti çapında farklı görüş ve eğilimlerin parti yönetiminde yansıması, varlığı ve birlikte yönetimin sağlanmasının aracıdır öncelikle.

İlçe ve il kongrelerinde kendilerini seçen delegelere, büyük kongredeki perspektif tutumları için, ayrı bir platforma sahip olduklarını belirten hiçbir mesaj vermeden, hatta farklı mesajlar vererek seçilmiş olan delegeler, kendilerini seçenlerin bilgisi dışında kongre içinde akıllarına estiği için "liste" olarak ortaya çıkarlarsa çıkmış olurlar.

Ama, nisbi temsil gibi, parti içindeki gerçek, eğilimlerin yani, parti üyelerinin açık istemi, seçimi ve denetimi temelinde oluşmuş unsurların varlığıyla anlam ve işlev kazanabilir. Tersi durumda, nisbi temsil sisteminin gerçek bir uygulamasından sözetmek zor olur. Nisbi temsil açıklık temelinde, önceden tüm partinin bilgisi altında, bu anlamda karşıtları ve yandaşları ile birlikte tüm parti kamuoyunun onay ve reddinden geçirerek oluşmuş unsurlar temelinde gerçekten uygulanabilir.

İmkansız da olsa, nisbi temsilin uygulanamamış olması parti yönetiminin sorumluluğudur. Ya da hangi nedenle olursa olsun kongre açısından temel zafiyeti oluşturmuştur. Parti genel yönetim kurulu, bu sorunu çözmek için üzerine düşeni yapmakla hükümlüdür. Bununla birlikte, bu zafiyette herkes kendi iddiası kadar, kendi sorumluluğunu da üstlenebilmelidir.

Büyük kongre, kongreye yol açan temel soruna, SBP'nin kimlik ve gelecek sorununa bu etaptaki yanıtını vermiştir. Bu anlamda söz konusu sorunu çözmüştür. Sosyalizmi amaçlayan, işçi ve emekçi sınıflara dayanan, çoğulcu, Marksist kimlikli bir parti olarak devam demiştir. Partinin önündeki sorunun varlığına son verip vermemek, sosyalizmden, Marksizmden vazgeçip geçmemek olarak dayatıldığı hatırlanırsa, kongre, gündemine getirilen temel sorunu çözerek, tarihsel görevini yerine getirmiştir. Kongre GYK raporunun onaylanmasıyle varlığını sürdürürken ideolojik, politik, örgütsel hattının somutlanmasına da başlanmıştır. Kongre kararlarıyla, bu hattın ilk elden başlıca ödevlere yönelik olarak ifadelendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Kongre bu sorunları çözüp, kendisinden başlayarak Marksist sorunlarının halli sürecinde üzerine düşeni de yapmaya başlamıştır. Bu yolla, toptan tasfiyesi önerilen solun sorunlarının da çözüm sürecine, kendi konumlarında katılmaya başlamıştır.

Burada Marksist solun birliği ve geniş solun ilişkileri üzerine kongrenin kapsamlı olarak durmamış olması bu açıdan ana eksiği oluşturmaktadır. Parti hızla bu sorunu daha kapsamlı olarak ele almalıdır. Kongre hareketimizin sosyalizm amacıyla, çalışan sınıflarla bağlı kalarak ve Marksist teori ile bağlı olarak yenilenme ve sorunlarına çözüm arama yolunu benimsedi. Böylece Türkiye solunun mekanik olarak kendini inkâr ederek değil, diyalektik olarak kendi temelleri üzerinde yenilenme ve sorunlarını çözmeye başlamanın mümkün olduğunu ortaya koydu.

Kongre, SBP'nin bileşim ve anlayış olarak daralmasına ve kan kaybına yol açtı mı?

Sanırım bu oldukça zorlama bir iddia olur. Birinci olarak yazının ilk bölümünde bir kere daha anlatmaya çalıştığım sorunlarla Parti hemen kuruluşunu izleyerek karşı karşıya bırakıldı. İkinci olarak, kimlik gelecek ve var olup olmamak tartışmasıyla yüz yüze bırakıldı. Sonuçta SBP yönetiminin çoğunuğunun anlayışı, E. Talu'nun Ekim 91'de Birlik Dergisi'nde yazdığı yazısında söylediği gibi örgütlenme, seçime girme vb. şeyleri yenilenmeye engel gören bir mantığın, atalete ve eylemsizliğe yuvarlayan yıkıcı eylemiyle, partinin tasfiye edilmesi için MYK'dan başlayan bir girişimle tepeden çözülmeye çalışıldı. Fiilen örgütler kapattırılıp, insanlar başka partilere yöneltilmeye çalışıldı. Sayısı çok olmasa da istifacıların etkisi altındaki bir dizi insan SHP'ye geçti.

Bütün bunlar örgütte olumsuz bir psikoljiye, içe kapanmayı ve kan kaybına yol açtı. Bu partiyi çözmeye yönelik girişimin yarattığı savrulmanın olumsuz sonuçları ve proplemleri azalarak da olsa daha bir süre devam edecektir. Kongre bu girişime karşı 30 Kasım toplantısındaki taban tepkisini, parti direncini, partinin yasal iradesi haline gelerek kendini ortaya koyması oldu. Olumsuz süreci durdurmaya başladı. Likidasyoncu girişimin etkileri giderek azalırken, mütevazi ölçülerde ama, kongrenin kan kaybını azaltıcı, toparlayıcı etkileri adım adım atarak ortaya çıkacaktır. Kaybedilen kan 30 Kasım'da parti yöneltilen girişim sonucu zaten kaybedilmişti. Kongrenin buna yol açtığını, partiyi daralttığını öne sürmek abesle iştigal etmektir.

Partinin, litidasyonundan yana olanlar tüm varlıklarıyla hiçbir zaman SBP'de olmadılar. İmkan ve enerjilerinin tümünü harcamadılar. Adımlar'daki haftalık toplantılar hep sürdürüldü. TBKP'nin SBP'ye katılma kararını aldığı birinci kongresinde benimsenmemiş de olsa, TBKP GYK'nun bu kongreye sunduğu raporda ve karar tasarısındaki, "bir değişim partisi" yaratma ya da SBP'yi tasfiye etme planı hazırlayıcılarınca hep canlı tutuldu. Bu yolda kendileri açısından SBP sorumlu organlarındayken bile girişimler sürdürüldü. SBP kongresinden sonra üyelikten de istifa edenler, çoktan düşünsel ve eylemsel planda partiden çekilmişlerdi. Kongre sonrası resmi istifalar, batmış olan güneşin ufukta kalan son görüntüsünün de gözden silinmesi oldu yalnızca.

"Genç, dinamik, çalışmak isteyen ve çatışmacı kültürden uzak **insanların da** GYK'ya girmesi, partinin yaşça ve düşünce olarak gençleşmesi" perspektifini engellenmesine ilişkin olarak "ilkbaharcı" arkadaşlarımızın yazdıkları çatışmacı tutumlarının bir başka ifadesi oluyor kanımca.

Bu ifade "ilkbaharcı" arkadaşlarımızın kendilerinden başka genç, dinamik, çalışkan, çatışmacılıktan uzak "insanların da" olabileceğini kabul edememelerinden başka bir şey anlatmıyor. Kendisi dışındaki her şeyle çatışmaya yol açan bir tepeden bakma tutumunu yansıtıyor. GYK'da bu nitelikte hiç olmazsa ve en azından bir dizi insan olduğunu

görmelerinin önündeki engel nedir? "Gerçeğin tekelini kendinde görmekten" vazgeçip, "gerçliğin, çalışkanlığın, düşünce gençliğinin" tekeline talip olmak mı acaba? Partinin her düzeyde genç kadroların yanısıra deneyli, farklı yaş gruplarından ve daha yaşlı yoldaşlara olan gereksinimini görmeye engel bir yaklaşımdır bu.

"63" imzalı önergenin "reddedilmesi"ne gelince. Ne demeli? Yukarda bu önergenin "okunmaması" ve "tartışılmaması" gibi savlara ilişkin gerçek gelişmeyi aktarmaya çalışmıştım. Bu önergenin içeriğine gelince, esas proplem buradadır. Çürkü; bu önerge için sözcük ve cümleler olarak, tek tek her biri için kabuledilebilir şeyler söylemek mümkündür. Ama bunlar önergede partinin Marksist kimliği ve sosyalizm amacı ve anlayışıyla ilişkisiz olarak ele alınmıştır. Sorunun böyle ele alınışı, Marksizmin, sosyliznin çoğulculuk ve demokrasiyle bağdaşmazlığı yolundaki tasfiyeci iddia nedeniyle, parti kimliği, parti yaşamı ve partinin mutabakatını yalnızca "çoğulculuk ve çok seslilik vb." gibi öğelerle açıklayan likidasyoncu görüşün dolaylı onaylanmasına kayıyordu.

Önergenin bu açıdan kendi içinde de sıkışıklık taşıdığ belli oluyor. Şöyleki; parti yaşamında çoğulculuk, katılım, demokrasi, çok seslilik gibi normlar, belirleyici öğeler olarak sonuç bildirgesinin son bölümünde de yer almaktadır. Tek fark sonuç bildirgesinin bu öğeleri sosyalizmi amaçlayan, işçi ve emekçi sınıflara dayanan Marksist parti kimliğiyle ele almaktaydı. "İlkbaharcı" arkadaşlar farklı anlayışlarda, yani bir kısmı Marksist olduklarına göre, sonuç bildirgesine oy vermeleri gerekmez miydi? İstanbul il kongresinde böyle olmuştu. Ama büyük kongrede böyle olmadı. Bu da, "63" imzalı önergenin vurgusunun Marksist kimliği, çoğulculuğa karşıt olarak ele almak biçimde de somutlandığını gösteriyor. Bu nedenledir ki, Marksizmi, demokrasi ve çoğulculukla bağdaşmadığı iddiasının öne sürüldüğü, Marksist kimliğin ve partinin tasfiyesinin dayatılmış olduğu bir tartışmanın kongresinde bu vurgusu ile sözkonusu önergenin kabulu mantıklı olamazdı.

Tüzüğün amaç ve maddesi ve porgramdaki içeriğin yani kuruluş mutabakatının, Marksist parti olup olmadığı tartışmasının, bir yılı aşkın bir süre devam ettiği ve her bakımdan kongrenin gündemini ve beklentisini belirlediği açıktır. Durum böyleyken, kimlik tartışmasını programtüzük kongresine bırakmak ve tüzüğün amaç maddesine atıfta bulunmakla yetinme önerisi kongreyi tam anlamıyla boşluğa yuvarlamak, sonuçsuzluğa mahkum etmek olurdu. "63" imzalı önergenin sahibi yoldaşların kongrede "çatışma", "kopma" olmasın kaygısından kaynaklanan iyi niyetinden şüphe etmek doğru olmaz. Ama niyet ayrı, bir önerinin niyetten bağımsız nesnel sonucu başkadır. Kongre niyetlere değil, nesnelliğe göre karar almak yükümlülüğü altındaydı. Ve bunun gereğini yaptı.

Sonuç olarak, SBP 1. Kongresi Türkiye işçi sınıfı, Marksist hareketimiz ve sosyalizm mücadelesi açısından olumlu bir kazanım, ileri bir adım olmuştur. Şimdi SBP üye ve örgütleri, yüzlerini hiç tartışmadan dışa, sınıf mücadelelerinin gerçeklerine, burjuvaziye ve onun devletlerine karşı mücadeleyi daha rahat yürütebileceklerdir.

Her parti iddiasını yaşam ve mücadele içinde ispat hakkına sahiptir. SBP de kendi iddiası için mücadelesinde kendi içinden engellenmeyi reddederek, bu hakkını özgürce kullanma yolunu seçmiştir. ■

KONGREDEN KISA NOTLAR

SBP 1. Olağan Kongresi'nde seçilen GYK üyeleri ve 7. 5. 1992 tarihli GYK toplantısında seçilen MYK üyelerinin listesi:

GYK (Aldıkları oy sayısına göre): Akın BİRDAL, Atilla AYTEMUR, Çağatay ANADOL,Tektaş AĞAOĞLU, Sami ALPTEKİN, Kenan SOMER, İbrahim AKSIN, Hüseyin HASANÇEBİ, Halil ÇAMALAN, Oral ÇALIŞLAR, Sıtkı COŞKUN, Süleyman BULUT, Ünal EŞİYOK, Savaş AL, Alparslan BERKTAY, Mehmet BOZIŞIK, Mehmet ŞERİFOĞLU, Şahabettin BAKIRSAN, Ali Faik CİHAN, Veli SALTIK, Güner ELİÇİN, Alparslan BAYRAMGİL, Rasih Nuri İLERİ, Niyazi DİNÇER, Feyzullah ERTUĞRUL, Aziz ÇELİK, Nebi EBCİ, Özcan BAYRAKTAR, Kemal YENİLMEZ, Savaş TÜRK, Kemal İLTER, Turgut HASKAN, Seyit SOYDAN, Müştak MÜŞTECAPLIOĞLU, Mehmet YILMAZ, Naciye BABALIK, F. Hikmet İŞMEN, Nesrin TOKER, Mine ALTINYOLLA, Ülkü ORBAY, Şükran DERİŞ, Zehra ŞENOĞUZ, Hürriyet SAYGI, Nurten TUÇ, Nesrin ASLAN, Halide NİZAM, Beyhan SUNAL, Serpil KİRPİKÇİ, Füsun GÜRSOY ve Menekşe GÜLER.

MYK: Akın BİRDAL (Genel Başkan Yardımcısı), Atilla AYTEMUR (Genel Başkan Yardımcısı), Sıtkı ÇOŞKUN (Genel Başkan Yardımcısı), Ülkü ORBAY (Genel Sayman, Süleyman BULUT, Hürriyet SAYGI, Naciye BABALIK, Veli SALTIK, Savaş TÜRK, Kenan SOMER.

KONGREYE KATILAN KONUKLAR

Serdi Soyer (CTP Gen. Sek.), Fadıl Çağda (CTP Dışilişkiler Sek.), Robert Bret (Fransız Komünist Partisi MK üyesi), Christos Karatsalos (Yunanistan Komünist Partisi MK üyesi), Dr. Sylvia-Yvonne Kaufmann (Almanya Demokratik Sosyalizm Partisi), Gianfranko Lannutti (İtalyan Komünist Yeniden Kuruluş Partisi), Hussein Abd- Al Aziz (Suriye Komünist Partisi MK ve politbüro üyesi), Panagiotij Trigasis (Yunanistan Sol Birlik)

Nevzat Helvacı (İHD Gen. Bşk.), Mustafa Gazalcı (Eğit-Der Gen. Bşk.), Salim Uslu (Hak-İş Konf. Eğt. Sek.), Mehmet Karaca (DİSK Onur Kur. üyesi), Aziz Güner (Dev-Toprak-İş Gen. Bşk.), A. Kadir Güler (Petkim-İş YK üyesi), Muzaffer Bedük (Petkim-İş YK üyesi), Adil Şimşek (Petkim-İş YK üyesi), Bahattin Aslan (Tekges-İş Gen. Sek.), Doğan Çelik (Tekges-İş YK üyesi), M. Ali Polat (Baysen Gen. Bşk.), Hıdır Menteş (Basısen Sen.), Abdullah Yılmaz (Basısen), Hasan Başçı (Petkim-İş Huk. Dan.), Nihat Sargın (TBKP Gen. Bşk.), Nabi Yağcı (TBKP Gen Sek.), Hasan Metin (Türk Veteriner Hek. Bir. Mer. Kon. Gen. Bşk.), Sadık Gökçe (İMO Gen. Sek.), Tevfik Çavdar (İktisatçı-yazar), Mustafa Ekmekçi (Gazeteci-yazar), Nedim Durmuş (Eğitim-İş), Sıdıka Su, Fuad Yasin (Filistin Büyükelçisi), Prof. Dr. Cem Eroğul, Prof. Dr. Ömür Sezgin, Yusuf Engin (Öz-İplik-İş Sen. Gen. Bşk.), Anatoli Saukhonos (Rusya Sefareti), Sünmani Can (Or-Kam-Sen), Levent Yılmaz (Aktör), Süleyman Coşkun (Gazeteci), Tamer Kayaş (Gazeteci), İdris Erdinç, Yılmaz Gümüşbaş (Gazeteci), Metin Çulhaoğlu (Gelenek Dergisi), Hikmet Çiçek (Gazeteci), Prof. Dr. Hilmi Erginöz, Ferudun Aksın, Erdoğan Ünal (Yeni Haber-İş Gen. Bşk. Yrd.). ■

İTALYAN KOMÜNİSTLERİ NE DİYOR

SBP'nin 1. Olağan Kongresine konuk olarak katılan Giancarlo Lannutti ile BİRLİK adına konuştuk. G. Lannutti İtalyan Komünist Partisi'nden geçen yıl sonu ayrılan militanların kurdukları Komünist Yeniden Kuruluş Partisi'nin üyesi deneyimli bir gazeteci.

BİRLİK: Partiniz nasıl kuruldu?

Giancarlo LANNUTTI: Eski PCI (İtalyan Komünist Partisi)'nin son kongresinden sonra 1991 Şubat ayında "İtalya'da Komünist Yeniden Kuruluş Hareketi" adıyla ortaya çıktık. PCI'nin komünist olmayan bir partiye dönüşmesini reddettiğimiz için böyle yaptık. Dolayısıyla partinin isim ve amblem değiştirmesini de kabul etmedik. Komünist olma ve komünistler diye adlandırılma iredemizi teyit ettik, eski amblemimiz olan Orak-Çekiç ve Yıldızdan vazgeçmedik. 1991 yılı Aralık ayında hareketimizi Partiye dönüştürdük.

BİRLİK: Partinizin başlıca niteliği nedir?

G. LANNUTTI: Elbette ki, toplumumuzun sosyalist dönüşümü için mücadele veren bir komünist partisi olmasıdır. "Ne türden bir komünist partisi"? diye soracak olursanız (zira son birkaç on yılda çok değişik türden komünist partiler gördük) şöyle diyebilirim: Her şeyden önce, demokratik bir sosyalizm için mücadele eden, kendi içinde demokrasi kurallarına dayalı "demokratik bir parti". Bunun daha ayrıntılı bir tanımı ve açıklaması bundan sonraki Kongremizde yapılacak. Birinci Kongremiz 12-15 Aralık tarihlerinde toplandı. Orda Hareketin tüm yapısal gerekleriyle Partiye dönüştürülmesi kararlaştırıldı. Önümüzdeki Kongrede stratejik program ve Partinin ideoloji ilkeleri görüşülecek. Partimiz esas olarak PCI militanlarınca kuruldu, ama farklı tecrübelerden gelmiş daha başka gurupların da katkısıyla. Ortak temelimiz, bugünün dünyasında "komünizme ihtiyac"ı yeniden vurgulama ve komünizm bayrağını düşürmeme iradesiydi.

BİRLİK: 70,80 yıllık geçmiş sosyalizm denemesini bugün nasıl değerlendiriyorsunuz?

G. LANNUTTI: Ekim Devriminin insanlığın ve ilerici hareketin tarihinde ileri bir dönüm noktası olduğunu düşünüyoruz. Komünist hareketin bütün olumlu kazanımlarına sahip çıkıyoruz. Ama "reel sosyalizm" tecrübesine yönelttiğimiz ciddi eleştirilerimiz var. Bizce o rejimlerin başarısız olmasının nedeni demokrasi eksikliği ve Parti ile Devletin özdeşleşmesidir. Daha iyi bir ifadeyle, Parti kendisi Devlet olmuştur. Bunun sonucu olarak yaratılan bürokrasi toplumun ve onun demokratik potansiyelinin soluğunu kesmiştir. Eğer bu sosyalizm ise, biz böyle bir sosyalizm istemiyoruz.

BİRLİK: Bugün sosyalizm için bir umut görebiliyor musunuz?

G. LANNUTTI: Bize göre sosyalizm emekçilerin, her türden emekçinin (modern teknolojinin teknisyenleri de dahil olmak üzere) umududur. Bu insanların birçoğu bunun bilincinde olmasa da öyledir. Tabii biz gerçekçiyiz, sosyalizmin hemen bugün, belki de yarın gerçekleşeceğini düşünmüyoruz. Ama sosyalizm için bugünden mücadele etmek gerekir diyoruz.

BİRLİK: Sosyalizmi daha başka hangi güçlerle birlikte gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz?

G. LANNUTTI: Eşitsizlik, sömürü, adaletsizlik ve baskı üzerinde temellenen bugünkü topluma, yani kapitalizme karşı olan bütün güçlerle birlikte hareket etmeye hazırız.

BİRLİK: Partinizin ideolojik temeli nedir?

G. LANNUTTI: Bunun cevabını ikinci soru üzerine kısmen vermiştim. Şunu ekleyebilirim: Antikapitalist, bugünkü düzene karşı, Marksist ve demokratik bir partiyiz.

BİRLİK: Toplumu ve dünyayı daha iyiye doğru değiştirmekte rol oynayabilecek, Marksist olmayan hareketleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

G. LANNUTTI: Toplumu değiştirmeye niyetli her türlü hareketle her aşamada ortak hedefler için birlikte davranmaya açığız. Temel ilkemiz, bütün görüşlere ve her hareketin özerk işleyişine karşılıklı tam saygıdır.

BİRLİK: Partinizde Marksist olmayan üyeler var mı? Varsa, aynı partide birlikte olmayı nasıl başarıyorsunuz?

G. LANNUTTI: Biz Marksistiz, ama dogmatik değiliz. Partimize üye olanlardan Marksist ideolojiyi benimsemelerini istemiyoruz. Sadece toplumun sosyalist dönüşümü için mücadeleye angaje olmalarını ve Partinin tüzük hükümlerini tanımalarını istiyoruz.

BİRLİK: İtalya'da gücünüz nedir? Parlamentoda kaç üyeniz var?

G. LANNUTTI: 5 Nisan genel seçimlerinde Temsilciler Meclisi için toplam oyların %5,6'nı, Senato için %6,5'ini aldık. Parti üyelerimizin sayısı 150 bin'in üstünde. Bu sayının hızla artacağından eminiz. Parlamentoda toplam 55 temsilcimiz var. Ülkenin bütün bölgelerinden temsilci çıkardık. İki milyonun üzerinde oy aldık.

BİRLİK: Sosyalistler açısından dünyada bugünkü gelişme perspektifini nasıl görüyorsunuz?

G. LANNUTTI: Bugünkü gidiş iyi değil, gelecek de hiç iyi görünmüyor. Dünyada emperyalizmin tek süper güç olarak varlığı çok tehlikeli bir durum yaratıyor. Körfez savaşı ve Libya üzerinde savaş tehtidi de bunu gösterdi. Bu bakımdan anti-emperyalist mücadeleyi stratejik bir gereklilik sayıyoruz. NATO'ya karşıyız ve ülkemizin NATO'dan çıkmasını istiyoruz. Soğuk savaş sonrası koşullarda NATO'nun dağılması gerektiği görüşündeyiz. Dünya halklarının barış için ortak mücadelesine güveniyoruz.

BİRLİK: Ne tür bir sosyalizm için mücadele ediyorsunuz? Nasıl mücadele ediyorsunuz?

G. LANNUTTI: Mümkün olacak en büyük katılım temelinde demokratik bir sosyalizmi öngörüyoruz. Bu yolda demokratik yöntemlerle ve kitlelerin desteğine dayanarak mücadele ediyoruz. Daha önce de söylediğim gibi, daha henüz yeniden kuruluş sürecindeyiz. Amacımız komünist olmanın bugün ne anlama geldiğini ve ne tür bir komünizmi gerçekleştirmek istediğimizi net ve kesin olarak tanımlamaktır.■

HÜSEYİN HASANÇEBİ

KÜLTÜREL KİMLİĞİN OLUŞUP GELİŞMESİNDE YEREL YÖNETİMLERİN İŞLEVİ

Türkiye hızlı bir "değişim" geçiriyor. Toplumun sosyo-ekonomik yapısı altüst oluyor. Değişim hangi yönde, çapı nedir gibi sorulara herkes aynı yanıtı veremiyor ama, kimse değişimi inkar edebilecek, görmezlikten gelebilecek durumda değil. Çünkü "değişim", ekonomiden siyasete, hayatın bütün alanlarında kendisini ortaya koyuyor.

"Değişimin" önemli bir boyutu da kültür sahasında gerçekleşiyor. Türkiye'de hızlı bir "kültürel parçalanma" yaşanıyor. "Kültürel parçalanma" köylerde, kasabalarda, küçük yerleşim birimlerinde yavaş, büyük kentlerde ve metropollerde ise çok hızlı oluyor. Kapalı kültür alanlarını parçalayan başlıca dış faktörü TV ve diğer iletişim kanalları oluşturuyor. Metropol kentlerde ise bu kültürel parçalanmayı hızlandıran başka faktörler de devreye giriyorlar.

Bu aşamada "kültürel değişimin" önceden belirlenmiş bir doğrultusu yok. Değişim daha çok "kendiliğinden", toplumun doğal varoluşunda gerçekleşiyor. İnsanlar doğal yaşamlarının ana mecrası içinde hareket ediyorlar, pratik gereksinimleri doğrultusunda davranıyorlar, ölçülerini, inançlarını ve ahlak modellerini bu pratik gereksinimlere göre oluşturuyorlar ve bu da kendiliğinden değişimi yaratıyor. Kendiliğinden değişim belli bir noktaya kadar nicelik birikimi olarak geliyor. Ancak belli bir birikime ulaştıktan sonra mevcut hukuki, siyasi, kültürel ve ahlaki yapıların içine sığmaz oluyor. Bu noktaya varıldığında "yapıların" değişmesi zorunluluk oluyor. 90'lı yıllarda Türkiye bu zorunluluğu bütün boyutlarıyla hissediyor ve sancılarını yaşıyor.

"Türkiye'nin Kültürel Kimliği" üzerine düşünürken neyi ölçü alacağız? Hâlâ geleneksel kültürel yapılar içinde kalan ve yavaş değişen, nüfusun üçte ikilik kesimini mi, yoksa nüfusun üçte birlik kesimini oluşturan ama kültürel bakımdan çok hızlı dönüşen, büyük şehirlerde yaşayan kesimini mi? Kültürel gelişme konusunda temel tercihleri belirlemek bakımından bu soru birincil önem taşıyor.

METROPOLLER HER ZAMAN BELİRLEYİCİDİRLER

Kültürel bakımdan etkin olan metropollerin durumudur. Metropol kentlerdeki kültürel gelişmelerin doğrultusu ve niteliği, ülkenin kültürel gelişmesininin tamamını etkiler yön verir. Böyle olması bir çok bakımdan doğaldır. Kültür büyük kentlerde üretilmektedir. Büyük kentlerde kültürün geleneksel kalıpları parçalanmaya başlamıştır. Metropol kentlerde kültürel gelişme için dinamik bir temel mevcuttur. Kültürün "dolaşabilir" yazılı ve görsel araçlarla buluşması hemen tamamıyla metropol kentlerde gerçekleşmektedir. Bu nedenlerle, metropol kentlerde oluşan kültürün yayılması, etkilemesi, kendini empoze etmesi, benimsetmesi gücü ve imtiyazı vardır. Kültürel mayalanma yeni kültürlere açılma durumu, nüfusun üçte birini oluşturan büyük kentlerde yaşanmaktadır. Kültürel gelişmenin elverişli insan temeli metropol kentlerde ortaya çıkmıştır.

"KÜLTÜREL DEĞİŞİMİN" YÖNÜ

90'lı yıllarda Türkiye'deki kültürel değişimi doğru olarak nasıl yorumlayabiliriz? Bu açıdan sağlıklı sonuçlara varabilmek için konuyu tarihsel gelişimi içinde uygun bir yere oturtmak gerekir.

Türkiye 19. yüzyıl başlarına kadar esas itibarıyla bir "Asya toplumu"dur. Bu"Asyatik toplum özellikleri" oluşum nedenlerinden bağımsız olarak şöyle basitleştirmemiz mümkündür:

*Mülkiyet, miras, ticaret gibi temel hukuk alanlarında hiç bir gelişme olmamıştır. Çünkü tarihsel bakımdan bir özel mülkiyet temeli mevcut olmamıştır.

* Herşeye muktedir bir devlet vardır. Ahali devletin "kuludur". Sivil toplum diye bir şey yok denecek kadar azdır, dinsel tarikat yaşamıyla sınırlıdır.

* Devletin karşısında kimliği belirlenmiş bir birey bulunmamaktadır. Topluma ve devlete, insanlığın ilkel ilk aşamalarına tekabül eden düzeyde bir "doğal bağımlılık" sürüp gelmiştir. Dolayısıyla toplumda bireyler için "yurttaşlık" gibi bir statü oluşamamıştır.

* Devletin düşüncesi vardır, ideolojisi vardır ve bunlar toplum tarafından benimsenmek zorundadırlar. Osmanlıda devletin ideolojisi dogmatik islamcılıktır. İslam dini ise öteki büyük dinlerin aksine, kendi içinde hiçbir reform geçirmemiştir.

* Toplumda bazı tarikat isyanları dışında herhangi bir başkaldırı geleneği oluşmamıştır. Kaderci, sinik, kimliksiz bir toplum hüviyeti egemen olmuştur.

* "Asyatik Toplum" kendi içinde gelişme dinamiği taşımayan bir modeldir. Adeta "tarihsiz" bir toplumdur. Devingenliği yok mertebesinde siliktir.

İşte bu yapıda bir toplum olarak Osmanlı toplumu 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı'ya yönelmeye başlar. Kültürel bakımdan temel tercihlerini de bu yönde yapar. Ancak bu kültürel tercihler ve yenileşme, kaynaklarını toplumun doğal varlık durumundan ve gelişmesinden değil, devletin ve devlet çatısı altında kümelenmiş devlet aydınlarının tercihlerinden a-

lıyordu. Gerçi salt devlet ve aydınlar düzeyinde başlayan bir tercihti ama, toplumu da derinden etkiliyordu. Ondan sonraki dönemde artık Türkiye'de, elit bir tercih olarak batıcılık ile doğal bir kültürel durum olarak islamcılık ve asyacılık arasında uzayıp giden ve bir kültürel kimlik çatışmasına dönüşen çelişkiler yaşanacaktır.

Yüzelli yıl kadar süren batıcılık-islamcılık çatışmasından sonra bugün gelinen noktada Türkiye'nin yaşadığı kültürel kimlik sorunları aynı mıdır? Süregelen kimlik çatışmalarının bir uzantısı mıdır? Yoksa Türkiye'de kültürel kimlik sorunu bugün başka bir nitelik mi kazanmıştır?

Kültürel kimlik çatışmasının nitelik değiştireceği bir noktaya doğru yaklaşıyoruz. 90'lar Türkiyesinde artık yeni bir tarihsel zemin ortaya çıkmıştır. Kültürel gelişme sorunları da, tarihsel zemin değiştiği için değişmeye başlamıştır.

Türkiye bugün nüfusunun yarısı kentlerde yaşayan, kent nüfusunun çoğunluğu da üç-beş metropole toplanmış olan değişik bir ülke durumuna gelmiştir. Bu topluma geleneksel yapıları yetmemektedir. Artık bir endüstri toplumunun problemleri içine girmiştir. İster elit bir tercih olan batıcılık olsun, ister onun karşıtı olarak yaşayan islamcılık olsun, bunlar yeni Türk toplumunun gereksinmelerine yanıt oluşturan kavramlar olmaktan çıkmışlardır. Türkiye'nin yeni durumunu, bu yeni durumun realitesiyle birlikte kavramaya, buna uygun yaklaşımlar geliştirmeye ihtiyaç vardır.

"GEÇİŞ KÜLTÜRÜ" VEYA "ARA KÜLTÜR"

Batıcılık elit bir kültürel birikim yaratmıştır. Bu elit kültür metropol kentlerdedir. Entelektüel bir çerçeve içerisinde varlığını sürdürmektedir. Toplumun kültürel en ileri ölçüleri bu alandadır. Türki kültürünün evrensel ilişkileri bu elit kültür bağlamında sürmektedir. Köken olarak devletten ve devletçilikten gelen bu elit birikim bugün devletin dışında, özerk bir alandır. Popülizmden arınmıştır. Devletten arınmıştır. Bu olumlu yanıdır. Ama gene bu nedenlerle izolasyona uğramıştır. Hümanist bir kültürdür ama etkinliğini yitirmiştir.

Ancak metropol denildiğinde bu elit kültür anlaşılmamalıdır. 1960'lardan sonra hızlı bir sanayileşme geçirilmiştir. Bunun doğal sonucu olarak Ankara, İzmir, Adana-Mersin, ve Marmara Bölgesi şehirleri dışardan aldıkları göçle hızla büyümüşler birer metropol, hatta bazıları İstanbul gibi megapol haline gelmişlerdir. Bu şehirlerde bugün 20. 000. 000 insan yaşamaktadır. 90'lı yıllarda Türkiye'nin kültürel durumu bu 20 milyon insanın kültürel durumudur.

Metropollerde oluşan bu nüfusun istilacı bir özelliği vardır. Kentler bu istila nedeniyle kent olmaktan çıkmışlardır. Ancak bu insanlar da "göçmen" olmuşlardır. Yani geleneksel kültürlerinden kesin olarak kopmuşlardır. "Kent" olmaktan çıkardıkları kentlerdeki yeni yaşamın pratik gereksinmeleri tarafından belirlenen yeni bir kültür modelini yaratmışlardır.

Metropol kentlerdeki yaşamın pratik gereksinimlerinden doğan bu yeni kültüre, ayrıca Türkiye'nin son 15-20 yılda geçirdiği ekonomik ve politik süreçlerin penceresinden bakmak büyük önem taşır. Çünkü dünyadaki gelişmelere de paralel olarak Türkiye'nin geçirdiği dönüşümleri dış etkilere bağlama eğilimi vardır. Halbuki bu değişim raslantısal olmayan bir biçimde Türkiye toplumunun nesnel gelişme tarihinin belli bir aşamasıdır da.

"Kır" olmayan, "kent" de olmayan, metropol kentlere sürekli yığılan ve giderek şehirlere kendi kimliğini veren bu yeni insanın kültürüne "geçiş kültürü" veya "ara kültür" diyebiliriz.

GEÇİŞ KÜLTÜRÜ BOZULMADIR

Kırsal kökenli kültürün oturmuş ölçüleri vardır. Kent kültürünün de oturmuş, yerleşik ölçüleri vardır. Korsal kökenden gelerek metropollere yerleşenlerin birden bire kent kültürüne girmeleri mümkün olmaz. Terk ettikleri kültür geride kalır. Yerine yeni bir kültür konulmamıştır. Bu durumda bir ara kültürden sözetmek gerekir. Bu kültür bir nevi kültürsüzlük anlamına da gelir. Kültürel bir "boşluk" durumudur.

Türkiye'de sağlık kültür politikaları oluşturabilmek için dikkatleri özellikle bu "geçiş kültürü" üzerinde yoğunlaştırmak gerekir.

Türkiye'nin 150 yıldır yaşadığı kültürel kimlik tartışmasına bu geçiş kültürü yeni bir boyut eklemiştir. Yeni durum hem olumlu hem de olumsuz bir durumdur. Kırsal kültürün durağan dünyasından değişebilir dinamik bir duruma geçilmesi, dogmatik kültür kalıplarının geride bırakılması, kendine yeterlilik bilincinin aşılması olumlu yanıdır. Olumsuz yanı ise ortada bağlayıcı hiç bir ölçünün kalmaması, kural dışı bir duruma geçilmesi, yönlendirici bir değerler sisteminin bulunmayışı, savrulmaya açık hale gelinmesidir.

"Geçiş kültürü" kültürsüzlüktür. Kendi başına bir etkisi yoktur. Toplumun kaderi üzerinde rol oynamaz ama etkilenmeye çok açıktır. Her yöne çekilebilir. Kolayca bağlanma eğilimindedir. Sürekli yön değiştirebilir. Duruma göre bazen olumlu bazen de olumsuz yönü öne çıkar ve toplumun yaşamsal tercihleri üzerinde belirleyici rol oynar.

"GEÇİŞ KÜLTÜRÜ" ÇÜRÜMEDİR

"Geçiş kültürü"nün belirgin özelliği kaypaklığıdır. Örneğin Türkiye'dekine benzer sosyoekonomik süreçleri aynen yaşayan Orta ve Latin Amerika ülkelerinde benzer bir kültür temeli vardır. Latin Amerika'nın her ülkesinde İstanbul gibi bir veya birkaç büyük metropol oluşmuştur. Ülke nüfuslarının yarısı bazen üçte ikisi bu şehirlerde yaşar. Kültürsüzlüğün - veya geçi kültürünün- egemen olduğu bu Latin Amerika ülkelerinde demokratik toplumsal hareketler genel olarak bu kesime dayanmıştır. Başka bir deyimle geçiş kültürü olumlu toplumsal gelişmelerin dinamik temelini oluşturmuştur.

Türkiye'de durum bunun tersidir. Türkiye'de bu kesimler 12

Eylül'den önce , hazine topraklarının işgaline, işportacılığa, tezgahtarlığa, kent yağmalarına kol kanat geren popülist sol akımların arkasından dinamik bir güç olarak gittiler. Ama aynı kesimler 12 Eylül'den sonra ANAP'ın toplumsal felsefesinde ifadesini bulan bir kültürel ve ahlaki çöküntüye kaynaklık ettiler. Bugün karşımıza "solun çıkışsızlığı" olarak gelen şey bir yanıyla da bu kültürel deformasyondan kaynaklanıyor.

KÜLTÜRSÜZLÜK FELSEFESİ

"Geçiş kültürü" insanı zayıf insandır. Bir değerler sistemi yoktur. Ufku belirsizdir. Sürekli arayış içinde olan bir insandır. Davranışları istikrarlı ve kalıcı değildir. Boyun eğmeye yatkındır. Baskıcı toplum sistemleri için "uyumlu" bir insan modelidir.

Ortalama %70 kronik enflasyon altında 12 yıl geçiren bir toplumun klasik dokusunun bozulacağı açıktır. Bu 12 yılın ağır siyasal baskı koşullarında ve koyu bir yasak çemberi içinde geçtiği de düşünülürse, kültürel bozulmanın nedenleri daha iyi anlaşılır. Eğitimden sağlık alanına, aile düzeninden kentleşme ölçülerine kadar her yerde derin bir "başkalaşım" ortaya çıkmıştır. Yarını belirsiz bir toplum psikolojisi içine iyice girilmiştir. Belli bir amaç kalmamıştır.

Böylesine köklü dönüşümlerden en çok etkilenecek olacak kesimlerin, sığınacak bir sistemi olmayan metropol kent insanları olacağı açıktır. Gecekondularda yaşayan milyonlar, bu ilk "kentleşme" basamağını henüz bir adım aşmış öteki milyonlar, esnaflar, işportacılar, henüz gerçek anlamda işsizleşmemiş işçiler ve işsizler, öğrenciler, memurlar, hizmet sektöründe çalışanlar, ev kadınları, çocuklar, gençler...

Amansız bir ekonomik varolma savaşı içinde sürüklenen bu insanların, başka çıkış yolu bırakılmamış bir ortamda çaplı bir erozyona uğramış olmalarını anlamak zor değildir.

Yaşanılan erozyonun maddi ve manevi çapını ölçemiyoruz. Ama dehşetini algılamakta hiç zorluk çekmiyoruz. Bu gelişme ahlaksal bir çöküntüye, kültürel çürümüşlüğe yol açtı, bunun da boyutlarını ölçemiyoruz. "Şerait bozuldu" feryatlarının temelinde bu gelişmeler yatıyor.

Bu yozlaşmadan bazı fotoğraflar çekecek olursak, şunları görebiliyoruz:

* Kadınlar, gençler, çocuklar hangi işi bulursa yapmaya, her tür işte çalışmaya zorlanmışlardır. İşgücü üzerindeki bütün geleneksel ipotekler çözülmüştür. Bu durum klasik aile yapısını zorlamış ve çözülme sürecine sokmuştur.

* Toplumun önüne tek ve parlak bir amaç olarak "köşeyi dönme" felsefesi çıkarılmış, örnekleriyle de gösterilmiştir. İnsanlar kısa yoldan zengin olmanın peşine düşmüşlerdir. At yarışları, kumar, şans oyunları şaşılası ilgi odağı haline gelmişlerdir.

* Toplumdaki dayanışma, başkalarının hakkını gözetme gibi geleneksel değerler çökmüş, "toplumsal menfaatler" kavramı silinip gitmiştir. Hemen herkese saldırgan bir bireycilik egemen olmuş, aksini düşünmek ve yapmak aptallık sayılır olmuştur.

* Topluma yoz bir çıkarcılık felsefesinin benimsetilmesinde devlet teşvikçi olmuştur. Yozlaşma süreçleri ekonomiye maledilerek birer sektör haline getirilmişlerdir. Buna uygun siyaset ve yönetim felsefesi gelişmiş, bu yeni felsefe kendi değerler sistemini yaygınlaştırmıştır.

* Siyasal, kültürel ve ahlaki yozlaşmaya karşı girişilen her türlü eleştiri şiddet yoluyla bastırılmış, yasaklanmış, ceza görmüştür. Buna rağmen bazı direnç noktaları kalmışsa, onlar da izole olmuşlardır.

* Türkiye, gelir dağılımının bozulması açısından son yılların en başta gelen ülkesi olmuştur. Aşırı bozulan gelir dağılımını meşru yollardan dengelemek de yasaklandığı için, "yasa dışılık" yaygınlaşmış, olağanlaşmıştır. Rüşvet, hırsızlık, kaçakçılık, dolandırıcılık, yolsuzluk devletin tepelerine ve toplumun derinliklerine kadar genişlemiş, fuhuş olağanüstü boyutlara varmıştır. Bütün bunların hepsini hoşgören bir toplumsal yaklaşım yerleşmiştir.

* Depolitizasyon bu dönemin bir başka özelliğini oluşturmuştur. Susan bir toplum yaratılmıştır. Her türlü evrensel ilgi ve bilgi, kovuşturma konusu sayılmıştır. Bir kaç gençlik kuşağı bu siyasetsiz toplum ortamında, alınıp başka yerlere götürülmüşlerdir. Olumlu değerlere dönüşün "geri dönüş" sayılacağı bir kültürel zemin ortaya çıkarılmıştır.

* Kültürün bütün boyutları ticari bir hüviyet kazanmıştır. Likiditesi olmayan değer kalmamıştır. İnsanlar kendilerine olan saygılarını, güvenlerini kaybetmişlerdir.

* Türkiye'nin son dönemlerinde özgür düşünce yoktur. İnsan hakları yok edilmiş, demokratik kültür baskıyla ezilip sindirilmiştir. Doğal kültürel gelişmeler ana mecrasının dışına çıkarılmış, saptırılmıştır.

* Toplumun kültürel varlıklarına ve doğal zenginliklerine karşı ağır bir saldırı, özellikle metropol kentlerimizde bütün açıklığıyla yaşanmış, büyük bütün şehirler amansız bir "rant kavgası"na sahne olmuşlardır. Kentsel yaşamın felsefesi, ölçüleri ve giderek kültürü felç edilmiştir.

* Dönemin bir başka özelliği, keyfiyet ve hukuk tanımazlık dönemi olmasıdır. Hukuk devletine güven yok olmuş, güçlünün zayıfı ezdiği bir aşiret düzeni gerçekleştirilmiştir. Bunun doğal sonucu olarak, toplumsal kültürümüzde tarihsel olarak zaten varolan edilgen unsurlar yeniden güç kazanıp öne çıkmışlardır. Kaderciliğin geliştiği uzun bir dönem yaşanmıştır.

* "Geçiş kültürü" dinamiği bu gelişme içinde olumlu bir dinamik olamamış, kurnazlığın, işbitiriciliğin, gemisini yürütmenin dinamiği olmuştur.

* Pasif bir toplum yaratılmasında islam inancı devlet eliyle kullanılmış, desteklenmiştir. Teşvikler sonucunda, kentlerde sönümlenmesi gereken dinsel kültür tersine güçlenmiş, taban bulmuştur.

* Kısaca Türk toplumu çok yönlü bir kıskaç içinde 12 yıl gibi bir süre geçirmiştir. Metropollerdeki dinamik "geçiş kültürü" kozmopolit, Amerikanvari yaşam çizgileriyle asyatik yaşam felsefesinin karışımı bir ev-

rini göstermiştir. Değerler aşınıp yok olmuş, tam bir çöküntü doğmuştur. 90'lı yılların "çare arayan" Türkiye'si, işte böyle bir süreçten geçerek gelmektedir.

DEVLET KÜLTÜRDEN ELİNİ ÇEKMELİDİR

Türkiye'nin geldiği noktadan ileriye doğru bakacak olursak, kültürel gelişme konusunda şu doğrultuyu savunmalıyız: Sağlıklı bir kültürel gelişmenin biricik yolu demokratikleşmedir. Sağlıklı kültürel gelişme devletsiz olan gelişmedir. Devletin öngördüğü ve yürüttüğü kültürel gelişme programları birer zorlamadır. Kültürel gelişme zorlama kabul etmeyen bir gelişmedir. Devletin zorlaması, kültürel gelişmeye bir çerçeve koyması sadece gerileme ve yozlaşma yaratır. Kültür kendi kaynağında gelişebilir. Kültürün biricik kaynağı özgür insandır.

Cumhuriyet tarihine bakıldığında kültürel gelişme devletin tekelinde olmuştur. Bu monolitik bir kültürdür. "Devletin çıkarı", "toplumun çıkarı", "ulusun çıkarı" gibi, hangi biçimde sunulursa sunulsun bu yoldan demokratik ve gelişkin bir kültüre varılamaz. Devletin çizdiği belli bir hat üzerinde kültürel gelişme zenginleşemez, donar, varolan, tarihten gelen zenginliklerini de kaybeder. Cumhuriyet devletinin kültür politikası Türkiye'de bu sonucu doğurur.

Toplumun kültürel varlığının korunması ve geliştirilmesi gibi görevler daha çok yerel yönetimler düzeyinde düşünülmelidir.

YEREL YÖNETİMLER VE KÜLTÜR

Yerel yönetimlerin toplumun kültürel gelişmesine katkısı ne olabilir, hangi yönde olabilir? Bu soruya önemle eğilmek gerekir.

Yerel yönetimlerin kültürel gelişmeye katkıları bir yerel yönetim kültürünün oluşmasına hizmet eder. Oluşan bir yerel yönetim kültürün yerel gelişmesine güç katar. Demokraside olduğu gibi kültürel gelişme konusunda da "yerellik" ilk ve en özgür basamağı oluşturur.

Türkiye'deki yerel yönetim uygulamalarının kültürel gelişmeye düzenli ve sürekli bir katkı sağladığı söylenemez. Esasen devlet bu görevi kendisi üstlendiği için yerel yönetimlere de böyle bir görev düşmemiştir. Belediyelerin kültürel gelişmeyle ilgileri "belediye sinemaları" açmakla sınırlı kalmıştır. Yerel plandaki kültürel gelişmeleri yönlendirme görevini ise, devlet adına ve devletin görüşü doğrultusunda "Halkevleri" üstlenmişlerdir. Cumhuriyet deveti kendi monolitik kültürünü halk yığınlarına, devlet okullarına ilave olarak bir de bu "Halkevi" mekanizmasını kullanarak empoze etmeye çalışmıştır.

Son yıllarda sosyal demokrat bazı belediyelerin, kültürel gelişme konusunda bazı adımlar attıklarını görüyoruz. Özellikle metropol kent belediyelerinde, 26 Mart'tan sonra belli bir kültürel atılım gözlenmiştir. Ancak bunların yeterli ve kalıcı bir perspektife bağlı olduğu söylenemez. Çok az belediye kendini kütürel gelişmenin öznesi yerine koymayı başarabilmiştir.

Yerel yönetimlerin kültürel gelişmeye katkılarını sınırlayan, dejenerasyona ve istismara açık hale getiren nesnel bir yapılanma metropol kentlerimizde ayrıca mevcuttur. Büyük kentlerde açılan rant alanlarını elde etmeye dönük siyasal yarış bir "hemşehri dayanışmasını" da beraberinde getirmiş, "hemşehri kültürü" gibi, kapalı ve suni alanlar oluşmuştur. Son yıllarda bu eğilimin içine, etnik ve mezhep kökenindeki beraberlikler de girmiş, metropol kentlerin dinamik kültürel ortamında kırkırdak dokular, hatta yer yer kemikleşmeler olmuştur.

"HEMŞEHRİ KÜLTÜRÜ" NEDİR?

Göç edip metropol kentlere gelen insanların "kırsal kültürü" kesin olarak terk ettiklerini söylemiştik. Eğer kır kültürü terk edilmişse, o zaman metropol kentlerdeki "hemşehrilik kültürünün" varlığını nasıl açıklayacağız?

"Hemşehrilik kültürü" aslında ekonomik ve sosyal dayanışmanın yapay çerçevesidir. Ekonomik ve sosyal koşullar değişmiştir; metropollerin değişik yaşam biçimine girilmiştir; yeni varsayımlar edinilmiştir; değişik bir kültürü gerektiren yeni bir yaşam zemini vardır; ama bu yeni zeminin "yeni kültürü" yoktur. Bu yeni ortamın kültürünü edinmek uzun bir süreç, hatta çoğu zaman birkaç kuşak sorunudur. Özetle yeni ortamda kültürel bakımdan doldurulması kaçınılmaz bir boşluk vardır. İşte bu boşluğu göçederek gelen insanlar yeni ortamlarında eski kültürleriyle doldurmaya çalışmaktadırlar. Bu çaba yapay, sonuç vermeyen bir çabadır. Esasen "kültürel bir çaba" da değildir. Çünkü somutta yaşanan bir kültür değildir; sadece korunan, folklorik ve moral bir değerden ibarettir. Sözgelimi bu insanlar aynı tip evlerde, aynı tip sofralarda, aynı tip kıyafetler içindedirler. Davranış modelleri aynıdır. Ama farklı türküler dinlemektedirler, hepsi o kadar. Genç kuşaklara doğru gidildiğinde bu "kulak farkının" da ortadan kalktığını görüyoruz. Bu bakımdan hemşehrilik kültürü denilen şey ne kültürdür ne de kültür adına çıkış noktasıdır.

"GEÇİŞ KÜLTÜRÜ" İÇİNDE KADIN

Geçiş kültürü olarak tarif ettiğimiz kültürel durumun ne denli köklü bir kültürel değişim olduğunu anlayabilmek için kadının bu kültür içindeki durumuna özellikle bakılmalıdır. Klasik kültürden temelli kopuş önce kadının sosyal durumunda kristalleşmektedir.

Türkiye'de son yıllarda "kadın" imajı değişmişse ve ne ölçüde değişmişse bu "geçiş kültürü" içindeki kadının değişiminden kaynaklanır. Kırdan gelen kadın mertopol kent yaşamında, kısmen aynı kuşak içinde, ama çoğunlukla ve mutlaka ikinci kuşak içinde başkalaşmaktadır. Ekonomik koşullar kadının önce eve iş almaya sonra dışarıda iş aramaya, yani "ücretli iş ilişkisine" girmeye zorlamaktadır. Emeği ücretle ölçülmeye başlar başlamaz kadın artık eski kadın değildir. Kadının bu değişimi hem kadın hem de toplum için bir devrim niteliği taşır. Kadının insanlaşmasında

bu değişim momenti tarihsel önemdedir. Kadının bu değişimi mutlak anlamda sağlıklı bir süreç değildir. Yeni ilişkiler içinde kadın daha zayıflamış, sömürüye açık hale gelmiş olur. Kadının değişmesinin sağlıklı olabilmesi, sağlıklı bir toplumsal ortama ve sağlıklı bir kültürel gelişme ortamına ihtiyaç gösterir. Bu nedenle geçiş kültürü içindeki kadın özgürleşmeye de, yozlaşmaya da aynı ölçüde açık haldedir. Yerel yönetimlerin kültür politikalarına geçmeden önce kadının bu değişim serüvenini bir kenara önemle kaydetmek gerekir.

YEREL KÜLTÜREL POLİTİKA

Metropollerde yerel yönetimlerin kültürel gelişmeye katkısı ne olabilir? Bu sorunun yanıtı insanların kültürel eğilimlerinin ve gereksinimlerinin tahlillerinden çıkar.

Metropollerde bir "elit kültürel birikimin" varlığından söz etmiştik. Çağdaş ve kentsel kültür ölçüleri bu elit birikim içindedirler. Vaktiyle devlet içinden gelişen bu birikimin devletten özerkleştiğini, demokratik ve hümanist bir kültür haline geldiğini, yeni yeni alternatif kültür odakları yarattığını belirtmiştik.

Demek ki yerel yönetimin elinde bir bu elit kültürel birikim var, bir de "geçiş kültürü" dediğimiz kültürel boşluk. Elit kültür izolasyona uğramış, devletten koptuğu için toplum üzerindeki etkisini yitirmiş bulunuyor. Öte yanda geleneksel bağlarından kurtulmuş, gelişme dinamizmi yüksek bir geçiş kültürü mozayiği var. Bu iki kültürel durumdan yeni bir kültürel sentez yaratmak, bunun için iki farklı kültürü buluşturmak, etkileşim içine sokmak, birinden öbürüne değerler aktarılmasına aracılık etmek ve bu süreçleri demokratik yapı içinde kalıcı sonuçlara ulaştırmak, 90'lar Türkiye'sinde bir yerel yönetimin kültür politikasının esası olmalıdır.

YEREL KÜLTÜREL KURUMLAR

Geçiş kültürünü kent kültürüne ulaştırabilecek kanallar sayılıdır. Bunlardan biri devlet okullarının "milli- dolayısıyla resmi ve monolitik" eğitimidir. Bir diğeri "sivil" kültürel kurumlardır. Ve nihayet bir diğeri de yerel yönetimlerin kültürel kurumlaşmasıdır. Yerel yönetimler geçiş kültürünü yaşayan yığınlara, özellikle de bu kesimin kadınlarına eğitici işlevi olan kurumlar aracılığıyla yaklaşmalıdırlar. "Halkokulları" tarzındaki örgütlenme akla ilk gelen elverişli biçim olabilir. "Halkokulları" kent yaşamının gereksinimlerinden kaynaklanan zengin bir içerikle anlaşılmalı. "Dikiş- nakış, halıcılık ve saz kursları" biçiminde anlaşılmamalıdırlar. Modern toplumun modern ihtiyaçlarından biri olarak yapılanmalıdırlar.

"Halkokullarının" yapılanmasına biçim verecek olan temel, yerel sosyo ekonomik ve kültürel koşullardır. Bu nedenle halkokullarını yöre halkının talep ve insiyatifleri üzerine temellendirmek gerekir. Halkın somut ihtiyaçlarına yanıt getiren bir halkokulu ancak işlevli olabilir. Ama, salt halkın ihtiyaçları tarafından belirlemek de gerekir. Tersine, halkokulları halkın sınırlı ihtiyaçlarını çoğaltacak, dar ilgilerini genişletecek öğrenme ve ilerleme isteklerini tahrik edecek, onlara metropollerin insanı ürküten büyüklüğü ve belirsizliği karşısında öz güven kazandıracak bir ufuk taşımalıdırlar.

"Halkokullarını" dışarıya, kentin global ilişkilerine açık bir yapı olarak tanzim etmelidir. Devlet ve özel sektör kurumlarıyla, üniversitelerle, okullarla sivil kültür kurumlarıyla sürekli bir kan alışverişi içinde olunmalı, etkileşim sağlayacak ilişkilerle donanmalıdır.

"Halkokullarını" insanın maddi ve manevi yeteneklerini bir arada geliştirmek esası üzerine kurmak gerekir. Hiç mesleği bulunmayanlara yeni bir meslek, mesleği olanlara başka bir meslek kazandırmak halkokullarının işlevi olarak düşünülmelidir.

Ancak "halkokullarının" asıl işlevi resim, müzik, tiyatro, edebiyat, seramik, spor, çeşitli el sanatları ve lisan kursları gibi, insanları "elit kültürel birikimden" yararlanmaya yakın ve yatkın düzeye getirecek çalışmalardır. Kurumlaşma bu eksen üzerine oturtulmalıdır.

"Halkokullarını" OKUL hukuku ve statüsü içinde yaratmak özellikle önemlidir. Çünkü resmi eğitimin dışında alternatif bir eğitim sözkonusudur. Toplumda eğitimin resmi ilkeler dışına çıkarılması desantralizasyonu, yerelleştirilmesi vurgusu bu kurumlar aracılığıyla denenmelidir. "Halkokulları", sivil toplumun kendi eğitimine kendi demokratik doğasıyla yön verdiği kurumlardan olmalıdır.

YEREL KÜLTÜR MERKEZLERİ

"Elit kültürel birikimin" metropollerdeki geniş "geçiş kültürün" alanları içinde mayalanması, genişlemesi ve bu kültür alanlarını çağdaş bir senteze doğru geliştirmesi sabır ve zahmeti gerektiren, zamana yayılan pahalı bir süreçtir. İddialı ve ciddi toplumsal projelerle birlikte yürür. Kültürel gelişmenin mayası olacak elit kültürü kolayca bulabilirsiniz. Metropollerde bu kültür elinizin altındadır. Ancak yerel yönetim olarak göreviniz, "geçiş kültürünü", tıpkı sütün yoğurt mayasından mayalanmaya hazır hale getirilmesinde olduğu gibi elit kültürden mayalanmaya hazırlamaktadır. Süreci zor ve zahmetli kılan da budur.

"Geçiş kültürü" durumunu yaşamakta olan yığınları "halkokulları" bünyesinde birkaç adım ilerletebilmişsek, kent kültürüne doğru giden yolda yerel yönetim olarak ikinci kurumsal uğrağımız "yerel kültür merkezleri" olacaktır. Yerel kültür merkezleri, yerel yönetimlerin bugünkü ekonomik olanakları yönünden birer lüks yatırım olarak gözükebilir. İşin gerçeği oysa bu değildir. Yerel kültür merkezleri yaratmak sorunu, temel toplumsal bir tercih sorunudur. Toplumun kültürel varoluşuna en az onun ekonomik varoluşu kadar değer veren yaklaşımlarla, Türkiye'den daha az gelişmiş ülkelerde bile daha ileri noktalara varılmıştır. Yerel kültür merkezlerinin nüfusu on bin hatta beş bin olan yerleşim birimlerine kadar yaygınlaştıran

yoksul ülkeler olduğunu biliyoruz.

"Kültür merkezi" çok boyutlu bir olaydır. Hem gerçekten bir kültür dolaşım merkezidir, hem de bir kültür "fabrikasıdır", bir küçük dükkandır ve bir büyük galeridir. Yerelliğin ve evrenselliğin birlikte yaşatıldığı bir bütündür. Metropol kentlerdeki "geçiş kültürünün" özelliklerine göre düşünüldüğünde "kültür merkezlerini" çok daha dinamik bir iç yapıyla birlikte ele almak gerekir.

"Külkür merkezleri"nin eğitime dönük yüzünde "halkokulları"nın bir üst ihtisas basamağı yer almalıdır. Bu düzey aynı zamanda bir kültür atölyesi düzeyidir; profesyonel ölçüleri içermelidir. "Kültür merkezi"nin senelik dinleti, gösteri, sergi, vb. gibi programları esas olarak kendi kültür atölyelerinin üretimine dayanmalıdır.

Kültür merkezi, elit kültürle ilişkisini işte bu "kültür atölyeleri" düzeyinde, yani bir eğitim aşaması olarak kurmak ve geliştirmek durumundadır. Yöredeki devlet okullarından da beslenerek oluşan kültür atölyeleri elit ve izole kültürün kentin değişik alanlarına yayılmasında sıçrama noktaları gibi işlev görürler.

YENİ BİR "KADIN KÜLTÜRÜ" İÇİN

Kente geldiği andan itibaren, yani "geçiş kültürü" coğrafyasına girer girmez, kadının pozisyonu değişmiştir. Görünürde hiç değişmemiş olsa bile değişmiştir. Çünkü artık geleneksel durumunun olağan koşullarını ve ilişkilerini yitirmiştir, çevresini değiştirmiştir, değişmeye hazır bir potansiyel haline gelmiştir.

Metropol yaşam koşullarında kadının yeni durumu yavaş yavaş ortaya çıkacaktır. Bu bir "kültürel kırılma" geçirmeksizin, olağan aile hayatının sürdürülebilmesi için gerekli olacaktır. Çocuğun okuluyla, alışverişle, sağlık nedenleriyle ve giderek "hemşehrilik" çemberi içinde genişleyerek, evin dışında bir kadın ortaya çıkacaktır. Bu kadın etkilenen bir kadındır artık ve geri dönülmez bir yola girmiş olacaktır.

Kente geliş süreleri ve kentte edindikleri statükoları yönünden "katmanlara" ayırarak bakacak olursak, "geçiş kültürü" havzası içinde bulunan bütün katmanlarda kadının "kırdaki kadından" farklı olduğunu görürüz. Geleneksel bağlar, derece derece çözülmüştür, kadın en azından ekonomik bir aktivite kazanma peşindedir, bu özerk bir insiyatifin başlangıcıdır. Geleneksel bağlardan çözülmesi yer yer trajik gelişmeleri de içerse bile çoğunlukla aile kültürü ve "kadına bakış" topyekün değiştiği için, kadının bu dönüşümü de olağan gözükür.

Çeşitli kadın özgürlük hareketleri ve marjinal kimi akımlar, belediyelerin "kadınevleri" denemesi, bu "değişen kadınlardan" bir tekine bile uzanabilmiş değillerdir. Halbuki bu dinamik değişim alanı içindeki kadının oluşturacağı "kadın kimliği" yakın gelecekte Türkiye'deki kadının kimliğini verecektir.

Yerel yönetimler, hızla değişmekte olan bu kadın topluluklarına özel bir önemle yaklaşmalıdırlar. Sadece siyasal ve kültürel atılım yönünden değil, yerel yaşamın bütün alanları için gerekli ama keşfedilmemiş dinamik bir güç taşıması yönünden de metropol kentin kadını geniş bir potansiyel oluşturmaktadır.

Kent kültürüne geçişte kadının rolü belirleyici olur. Demokratik kültüre geçişte de böyledir. Kadının bu rolünü ihmal eden bütün toplumsal projeler sonuçta iflas ederler. Türk toplumunun kronik hastalığı modernleşme süreçleriyle bütünleşmesini geciktiren temel sakatlığı bu noktadadır. Bu durumda da, kadının geleneksel bağlarından çözülmeye ve dış faktörlerin etkisine açılmaya başladığı nokta, sağlıklı bir toplumsal kadın hareketi için de başlangıç noktasıdır. Tıpkı yozlaşmasının, savrulmasının ve metalaşmasının da başladığı nokta olması gibi.

Yerel yönetimler, kadının sosyal katılımının ilk basamaklarını ona bulunduğu yerde, sokağında, mahallesinde sunabilirler. Mahalle çerçevesinde kadın insiyatiflerinin gelişmesine ve kalıcılık kazanmasına yardımcı olabilirler. Bu tür çalışmaların çıkış noktasını, kadınların doğrudan talepleri oluşturabilir.

Mahalle birimini esas olarak örgütlenecek "belediye evleri" veya "semt konakları" yeni bir kadın kültürünün, kadın kimliğinin ortaya çıkmasında önemli işlevler görebilirler. Bu merkezlerde kadınların çok yönlü gelişmeleri mümkün olabilir.

"Belediye Evleri" kadının ekonomiye aktif katılımının gerekli koşullarını hazırlamak başta olmak üzere, sosyal ve kültürel katılımını geliştirmeyi sağlamaya çalışırlar. Yerel yönetim, mahalleye ilişkin gelişme projelerini "belediye evleri" ile beraber oluşturur. Bilimsel, teknik, kültürel olanaklar ve kaynaklar "belediye evleri"nin katılımıyla planlanır. Eğitim ve sağlık hizmetleri, konferanslar, kutlamalar, kurslar, özel günler, tanışmalar, sergiler ve bunun gibi "belediye evleri" bünyesi içinde toplanır. Kısaca, "belediye evleri" mahalli sosyal yaşamın dinamik merkezi haline getirilir. Ancak böyle kalıcı bir temel oluşturulabilmesi durumunda kadının "doğal çevresini" parçalamadan daha ileriye gitmesi, kentsel yaşam ilişkilerini geliştirmesi, elit kültürel birikimle ve özgürlükçü kadın kültürüyle buluşması mümkün olur.

GENÇLİK KÜLTÜREL PROJELERİN EN SAĞLAM HALKASIDIR:

Bir toplumun verili durumuyla bağı en zayıf, ama o toplumun gelecek özlemleriyle bağı en güçlü kesimi gençlerdir. Türk toplumunda bu kesim ayrıca ezici bir çoğunluk oluşturuyor. Bu ezici çoğunluğun siyasal katılımı hiç yok denecek kadar az, ekonomiye katılım pozisyonu en çekilmez açılardandır. Sosyal hayata katılım ise, izole edilmiş, paylaşılmayan alanlardadır. Gençliğin içinde bulunduğu kültürün toplumsal kültürümüz olup olmadığı hiç önemsenmez. Gençlik sadece suçlanmak için var gibidir. Gençliğin şahsında Türk toplumu kendi hakim özelliğini olduğu gibi, gelişme şansını da adeta kendi elleriyle reddetmektedir.

12 Eylülden sonraki dönemde askeri yönetim ve takipçisi olarak ANAP iktidarını geliştir-

dikleri, toplumun da kabul edip boyun eğdiği bir durum olarak ortaya toplumsal bakımdan garip bir gerçeklik çıkmıştır. Bu gerçeklik kendine ilgi göstermeyen toplumun sorunlarına ilgi göstermemektedi r.

Değişik kesimlerinin değişik kültür ve eğitimlerini bir kenara koyarak metropol kentlerimizde yaşayan gençleri bir bütün olarak alırsak şunu görürüz: Birikimleri yoktur. Ütopyası yoktur. Örgütlülüğü yoktur. Toplumsal desteği yoktur. Korumasız ve sevgisiz kalmıştır. Düşüncesi sorulmamaktadır. Ailesi içinde "birey" olamamıştır. Nereye baksa "...yaşından küçükler giremez", "gençler üye olamaz" gibi, kendisini hedef alan yasaklarla sarılmıştır.

Ama sosyal yaşamdan dışlanan ve düşüncelerine ve sözüne ihtiyaç duyulmayan bu gençlerin "işgücüne" ilgi büyüktür. 19. yüzyıl kapitalizminin vahşi koşullarında çalıştırılmakta, amansızca sömürülmektedir. Sanayi sitelerinde, tezgahlarda, atölyelerde, fabrikalarda milyonlarla ifade edebileceğimiz bir "genç emek" ordusu vardır.

Metropollerdeki kültürel yozlaşmanın, değerler aşınmasının, etkisini en yaygın gösterdiği toplum kesimi de bu gençliktir. "Kültür" mahiyetinde olabilecek en pespaye ürünler, en kokuşmuş değerler bu gençlik kesimine sunulmaktadır. Bu gençlik kesimi, müşteri özelliğiyle kültür hayatımızın en yapay, en dejenere, en ilkel yıldızlarını parlatmaktadır. Metropol ekonomisinin yeraltı ve yasa dışı kesimleri bu gençlikten beslenmektedir.

İster ekonomik, ister siyasal, isterse kültürel olsun, geniş çaplı toplumsal en iyi projeler dahi gençliğin bugünkü durumundan ötürü sahipsiz ve içi boş kalmaya mahkum olmaktadır. Türkiye bu nedenle açmazda, çıkışsız bir toplum hüviyetinde gözükmektedir. Yerel yönetimlerin bu konuda yapabilecekleri çok şeyler bulunmaktadır. Gençlere vermek değil, onlardan almak düşüncesiyle çok çeşitli şeyler ve sağlıklı projeler geliştirmek mümkün ve gereklidir.

GENÇLİK EVLERİ

Yerel yönetimlerin üretken ve dinamik bir yerel sosyal yaşam oluşturmak bakımından dayanabileceği en büyük güç yerel gençliktir. Gençliğin yaratıcı gücünü harekete geçirecek olanakları yerel yönetimlerden beklemek, bu güçten en büyük yararı son tahlilde yerel yönetimler sağlayacağı için doğaldır.

"Gençlik Evleri" veya benzeri bir isim altında, gençlerin hem kendi özel sorunlarını, hem de yerel sorunların çözümüne kendi özgün katkılarını tartışıp geliştirecekleri, fikirlerini derli toplu bir biçimde yerel kamuoyuna sunabilecekleri, kendi aralarında ve toplumun değişik kesimleriyle gençlik arasında işbirliği ve dayanışma modelleri geliştirebilecekleri, genç kendi özgür ve özerk yönetim kabiliyetlerini ortaya koyarak yönetebilecekleri "gençlik evleri" yerel yönetimlerin gençlere hizmetlerinin ekseni olabilirler.

Metropol kentlerin çok çeşitliliğine rağmen bu kentlerde yaşayan gençlerin, ister öğrenci olsunlar ve eğitilmiş bulunsunlar, isterse bir işte çalışıyor veya başıboş geziyor olsunlar, tek boyutlu bir kültür içinde kalmaktadırlar. "Gençlik Evleri" bünyesinde bu gençlerin kültürel gelişmeleri, kültürün çağdaş boyutlarıyla zenginleşme imkanına kavuşacak, dünyaya açılan pencereleri genişleyecektir.

"Gençlik Evleri" bünyesinde sağlanacak kültürel birikim orda sınırlı ve durağan bir kültür olarak kalmayacak, gençlik aracılığıyla yayılacak, yerel bir varlık haline gelecektir. Gençlik çağdaş kültürün ve kentsel yaşam ölçülerinin en hızlı ve en etkin taşıyıcıları olarak düşünülmelidirler.

"Gençlik Evleri" ile birlikte oluturacakları yerel projeler, hem gençlerin ütopyaları ile yeni açılımlar ve bakış açıları sağlamak, hem de yerel yönetim hizmetlerine dinamik bir katılım sağlamak ve hem de gençlere toplumsal sorunlar üzerine düşünmeye sevk etmek bakımından yardımcı olacaklardır. Bugünkü dışlanmış durumlarıyla demokratik bir kültür geliştirmeleri de mümkün olmayan gençlerin doğrudan oluşumuna ve uygulamasına katıldıkları yerel projeler içinde yeni demokratik değerler ve biçimler geliştirmeleri teşvik edilmiş olacaktır.

"Gençlik Evleri" gençlerin edebiyat, resim, müzik, heykel, seramik gibi ilgilerine, bilimsel bilgi ihtiyaçlarına, dostluk ve dayanışma özlemlerine, sportif ve sanatsal eğitimlerine bir yanıyla bir eğitici kurum olarak, diğer yanıyla da bütün bu sanatsal etkinliklerin yaşandığı bir gençlik kültür merkezi olarak katkıda bulunacak, vazgeçilmez yerel kurumlardan olabilirler.

Gençlik Evleri gençliğin değişik gruplarını yan yana getirmek suretiyle, değişik gençlik evlerini de kültürel bir ilişki ağı içine sokmak suretiyle, gençliğin kendi arasında özel bir iletişim alanı yaratmış olurlar. Gençler kendi yerel özelliklerine kapanmaktan kurtulurlar. Daha geniş bir işlevlilik imkanı yakalamış olurlar.

Gençlerin belli bir kültürel açılım elde etmeden önce, sağlıklı politik etkinliklere açılmaları mümkün olmamaktadır. Türk siyasal yaşamının eksikliğini çektiği gençlik hareketlerinin ve aktivitesinin kestirme yollardan ve inanmak düzeyinde sağlanması başlı başına olumsuzluktur. Siyasetin gençlik temeli, düşünen, ölçüleri gelişkin, çağdaş düşünce ve kavramlara aşina, bilimsellik nosyonunu kazanmış, yaşamın diğer alanlarından birinde veya daha fazlasında işlevli olup kendini gerçekleştirmiş bir gençlik olmalıdır ki, siyasetin kendisi sağlıklı olabilsin.

Gençlik Evleri, gençlerin çağdaş bir kültürel birikim yaratmak için, kendi özgür insiyatifleriyle yönetip yönlendirdikleri, yerel yaşamda ve giderek yerel yönetimlerde işlevli olabildikleri, katılımcı yerel demokrasinin meşru mekanizmalarından biri olarak tasarlanmalıdırlar. ■

Not: "Bu yazı Ümraniye Belediyesinin hazırladığı 'Uygulamada Sosyal Demokrasi- Halkokulu' isimli kitapçıkta yer almıştır. Konunun genelliği ve kitapçığın yerel dağıtımı nedeniyle yazının geniş bir özetini yayınlıyoruz".

FAHRETTİN ÇİLOĞLU

KAFKASYA'DA "ÜÇ TAŞ OYUNU"

Sovyetler Birliği dağılınca Türkiye'nin doğusunda üç yeni komşusu ortaya çıktı. Kuzeyden güneye doğru sıralarsak Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan. İlk bakışta Azerbaycan'ın Türkiye'nin komşusu olmadığı sanılabilir. Ama Ermenistan'la İran arasında sıkışmış Nahçıvan doğrudan toprak bağlantısı bulunmamakla birlikte Azerbaycan'a bağlı özerk bir cumhuriyet ve Türkiye ile kısa bir sınırı var. Bu da Azerbaycan'ı Türkiye'nin komşusu yapar.

Kafkasya'da olup biteni anlamak için özellikle bu üç cumhuriyetin etnik ve siyasal durumlarına göz gezdirmekte yarar var. Çünkü bu üç Kafkas cumhuriyetini birkaç yıldır gündemde tutan etnik çatışmalar ve iç siyasal çekişmeler oldu. Etnik yapısı bakımından en karmaşık ülke Gürcistan. Bu ülkenin nüfusunun en az dörtte birini Gürcü olmayanlar oluşturmaktadır. Bunların başında Azeriler, Ermeniler ve Ruslar gelir. Bugüne değin bu üç etnik toplulukla Gürcistan yönetimi arasında ciddi bir anlaşmazlık yaşanmadı. Bu durum, sözkonusu etnik toplulukların Gürcistan'a yayılmış olmalarıyla açıklanabilir. Belli bir bölgede yoğunlaşmış ve küçük topluluklar oluşturan Abhazlar ve Osetler ile Gürcüler arasında ise kanlı çatışmalar yaşandı. İdari statüsü sonradan Tiflis tarafından kaldırılan Güney Osetya Özerk Bölgesi'ndeki Abhazlar, bağımsızlığını elde etmiş bir Gürcistan'da, kazanılmış haklarının ellerinden alınacağı gerekçesiyle Rusya'ya katılmayı ya da bağımsızlığı gündeme getirdiler. Gürcistan'da bağımsızlık hareketinin başını milliyetçiler çekmişti. Milliyetçiliğin yükseldiği dönemlerde azınlıkların durumunun kötüleşeceği söylenebilir. Nitekim Gürcistan'da genel seçimleri milliyetçiler ezici bir çoğunlukla kazanıp iktidar olunca Güney Osetya'daki çatışmalar da artmıştı. Bu gelişme yukarda söylediğimizle paralellik göstermekle birlikte, gerek Abhazya'da, gerekse Osetya'daki azınlıkların duyguları, haklarını koruma görüntüsü altında, aslında istenmeyen siyasal gelişmelere ve "istenmeyen iktidar"a karşı kışkırtılmıştı. Bu yılın başında, kanlı iç çatışmalar sonrasında Zvrad Gamsahurdia devrilerek istenmeyen iktidarın işbaşından uzaklaştırılmasından sonra Abhazya ve Güney Osetya'daki güçler "dış desteği" yitirdiler. Ama Gürcistan'da hâlâ istenildiğinde harekete geçirilebilecek unsurlar bulunabilir.

Milliyetçiliğin hızla yükseldiği cumhuriyet yalnızca Gürcistan değildi. Azerbaycan ve Ermenistan'da da benzer bir gelişme yaşandı. Azerbaycan'da Halk Cephesi Ocak 1990'da Bakü'deki etnik çatışmalar öncesinde büyük bir prestij kazanmıştı. Hatta komünistlerin sonunun Gürcistan'dakine benzeyeceği bile söylenebilirdi. Ama gelişmeler farklı bir çizgi izledi. Azerbaycan'da en büyük azınlık grubunu Ruslar oluşturuyordu. Ermeniler ise daha çok Karabağ'da yaşıyordu ve buranın nüfusunun yüzde sekesenini oluşturuyordu. Ayrıca Bakü, Sungait gibi büyük kentlerde yaşayan Ermeniler vardı. Moskova'dan bakıldığında Azerbaycan'daki milliyetçi dalga, Gürcistan'dakinden daha ürkütücü görünüyordu. Çünkü Azerbaycan, anti-komünist "dolayısıyla anti-Rus" bir iktidarla, etnik ve dinsel bağları bulunan bir ülkeyle - Türkiye ve İran'la- yakınlaşmaya çok açıktı. İslamcı bir hareketin yükselmesi İran'a, milliyetçi bir hareketin yükselmesi ise Türkiye'ye yüzünü dönmüş bir Azerbaycan yaratacaktı. Nitekim sonunda ikinci olasılık beklenenden de hızlı bir biçimde gerçekleşti.

Azerbaycan'daki milliyetçi dalga, genel seçimlerin yaklaştığı ve Halk Cephesi'nin iktidara koştuğunun düşünüldüğü bir sırada provake edildi. Ocak 1990'da, Ermenistan'dan kovulmuş olan Azeriler Bakü'de çok kolay harekete geçirildi ve Azeri-Ermeni çatışmasında çok sayıda insan yaşamını yitirdi. Böylece Sovyet askerlerinin müdahalesine ve milliyetçilerin bastırılmasına ortam yaratılmış oldu. Ardından yapılan genel seçimleri de komünistler ezici bir çoğunlukla kazandı. Ama Azerbaycan'da eski komünistler ile milliyetçiler arasındaki siyasal mücadele burada noktalanmadı. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan yeni süreçte, Türkiye'nin de desteğiyle Halk Cephesi yeniden güçlendi ve "seçimsiz iktidar" oldu. Aslında Ocak 1990'la birlikte Azerbaycan'da dört "darbe" yaşandı. Son darbeyi yapan Halk Cephesi oldu ve açıkça "Moskova'nın adamı" olmakla suçlanan Ayaz Muttalibov'u iktidardan uzaklaştırdı. Şimdi milliyetçi iktidarı bekleyen en önemli sorun Karabağ sorunu. Birkaç yıl önce hukuki yollardan Ermenistan'a bağlanmak istenen bölge, kanlı çatışmalar sonrasında fiilen bağlanmış oldu. 1989'da Karabağ Moskova'daki merkezi hükümete bağlandığında zaten bu gelişmenin ilk adımı atılmıştı. Karabağ yalnızca Azerice şarkılarda Azerbaycan toprağı olarak kalacağa benziyor. Azerbaycan'ın uzun dönemde sorunu aslında Karabağ sorunu değildir. Azeriler Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanmasını sonunda kabul edebilirler. Gelecekteki asıl sorun İran Azerbaycanı sorunudur. İran'da, Azerbaycan'daki Azerilerin yaklaşık üç katı Azeri yaşamaktadır. İkiye bölünmüş bu halk sonunda birleşmek isteyecektir. Bundan dolayı İran için güçsüz ve istikrarsız bir Azerbaycan, her dönem güçlü bir Azerbaycan'dan daha iyi olacaktır.

Ermenistan'a etnik sorunu olmayan Kafkas cumhuriyeti denebilir. Rus, Kürt gibi küçük topluluklardan olan Azeriler Ermenistan'dan zaten kovulmuştu. Ermenistan'da bir iktidar çatışması da yaşanmadı. Mayıs 1990'daki genel seçimlerle ko-

münistler uzaklaştırıldı ve "Karabağ Komitesinin milliyetçi militanları iktidara geldi. Ama milliyetçiler hiçbir zaman Moskova ile ciddi bir çatışmaya girmediler. Çünkü gerçekte Ermeniler için Batı'ya açılan asıl kapı Moskova'dır ve kimliği ne olursa olsun Erivan'daki iktidarlar hep Moskova'ya dayanacaktır. Ermenistan'da Rusya'ya alternatif bir "dış güç"ün ortaya çıkması da sözkonusu olmayacak ve bu nedenle bu ülkede, Gürcistan ve Azerbaycan'dakine benzer bir siyasal hesaplaşma yaşanmayacaktır. Böyle olunca siyasal açıdan istikrarlı tek Kafkas cumhuriyetinin Ermenistan olduğu söylenebilir. Ermenistan bütün bu koşulları tarihsel bir fırsat saydı ve Karabağ'daki soydaşlarının "geleceğini güvence altına almak" için harekete geçti. Sonunda önceden öngörülen her şey neredeyse gerçekleşti.

Ermeni diasporasının da güçlü desteğine sahip olan Ermenistan'ın sürgit bir savaş istediği söylenemez. Kısa dönemde bir koridorla Ermenistan'a bağlanmış bir Karabağ'la yetinecektir. Nahcivan'ı işgal etmesi çözümsüz bir soruna bulaşması anlamına gelir ve bu nedenle böyle bir sorun yaratmak istemeyecektir. Bu arada Ermenistan tarihsel gerekçelerle komşularından toprak talebini koruyacaktır. Bu diasporayı Ermenistan'a bağlayan en önemli unsurdur. Bu bakış açısıyla Ermenistan'ın Türkiye ve Azerbaycan'la, hatta Gürcistan'la dostane ilişkiler kurması kısa dönemde beklenemez. Komşularıyla barışık olmayan Ermenistan'ın dünyada "yalnız bırakılmış" bir Ermenistan olacağı düşüncesi de doğru değildir. Batı ve Rusya, hiç bir dönemde bu ülkeden desteğini çekmeyecektir.

Kafkasya'daki etnik çatışmaları, siyasal çekişmeleri yalnızca "iç dinamikler"le açıklamak mümkün değildir. Bölgedeki gelişmelerin temelinde nüfuz çekişmeleri yatmaktadır. Tarihsel olarak "çar", "şah" ve "sultan" üçgeni içinde bulunan bölgede bugün "üç taç oyunu" oynanmaktadır. Oyunun gerektirdiği sayıda, yani altı taş bulunmakla birlikte, İki taşın tamamlayıcısı bir üçüncü taş elde edilememektedir. Kısacası herhangi bir tarafın "düz yapma" şansı yoktur. ■

DEVLET, DEMOKRASİ, TERÖR

SÜLEYMAN BULUT

Normal şartlar altında, yan yana düşünülemeyecek bu üç kavramı, rahatlıkla yan yana yazabiliyoruz ve böyle bir şey ilk anda pek de ters gelmiyor bize. Yaşananın gücü - galiba... Meşhur "Burası Türkiye" deyişini doğrulamak istercesine, bu üç kavram ayrılmaz bir biçimde Türkiye'nin gündemini oluşturuyor.

***

91 seçimleri, toplumun geniş kesimine nihayet demokrasinin geleceği konusunda (Bu demokrasi Avrupa'da oturuyor biliyorsunuz, uçak bileti gönderdik, gelmesini bekliyoruz...) çok iyimser şeyler düşündürmüştü. Yıllardır her şeye muhalefet etmekle suçlanan sol bile bu yüzden Demirel'e 'gönül rahatlığıyla oy vermişti.

Ama ayakların Türkiye toprağına basması için ilk altı aylık icraat ve zihniyet yeterli oldu.

***

Şimdi hükümet 180 günlük icraatıyla şunu söylemek istiyor: Tam demokrasi getirecektik, biletini almıştık, kılıç-kalkan ekibini hazırlamıştık ama terör engel oldu. Öyle mi acaba?

1. Belirleme:

Demokrasi ve terör olguları Osmanlı-Cumhuriyet geleneği içinde hep devletin varlık biçimiyle yakından ilgili olmuştur.

Yani, demokrasiyi yok eden ve terörü var eden, devletin varlık şekli olmuştur.

Bir başka deyişle: Devletin varlık şekli, demokrasinin yokluk şekli olarak ortaya çıkmıştır. (Hemen açıklama gereği duyuyorum: Burada devleti sınıfların ve toplumun üstünde her şeye kadir bir güç olarak değil tersine sınıfların toplumsal örgütlenmesinin bir üst biçimi olarak görüyorum. Bu küçücük yazı, toplumsal bir analizden çok politik sonuçlar üzerine dikkat! yazısı olmayı amaçladığı için, devletten "devlet" olarak söz ediyor. Öyle okuna....)

***

Bu geçmiş deneyim ve belirlemelerin ışığında bakıldığı zaman, bugün demokrasinin önündeki en büyük engelin yine devlet olduğunu görüyoruz. Zihniyet, tavır, ifadeler her gün bunu doğruluyor. Eskiden, "komünizm gelecekse onu da biz getiririz" zihniyeti, bugün "demokrasi gelecekse onu da biz getiririz" ifadesine dönüşmüştür.

İçişleri Bakanının söylediği gibi: "Devlet kimseyle pazarlık yapmaz!"

***

2. Belirleme:

Öteden beri Türkiye Cumhuriyeti "devletçi" bir devlet olmuştur AMA:

A- Devletin söz gelimi "özel teşebbüscü" olması, "devletçi" vasfını ortadan kaldırıyor mu? Hayır. Özel teşebbüscülük iktisadi alanla sınırlı (daha çok) felsefe. En radikal özel teşebbüsçü, Özal'ın bile dikkatle bakıldığı zaman, yani medya ve TV görüntülerinin ötesinde bakıldığı zaman koyu bir devletçi zihniyete sahip olduğu görülür. Aynı kişinin 12 Eylül felsefesinin "özel" bir savunucusu olduğunu da hiç akıldan çıkarmayalım.

B- Devletin sözgelimi "sosyal devlet" olması "devletçi" zihniyeti ortadan kaldırıyor mu? Hayır. Daha çok sosyal demokratların savunduğu bu görüş, devletin, söz ve karar mercilerinin paylaşılmasına değil; devletin, kendi kutsal geleceği için çeşitli toplum kesimlerini "koruma va kollama" felsefesine dalyanır. Yani dayandığı temel yine "devletçi" zihniyettir.

C- Peki, son dönemin moda kavramı "devletin küçültülmesi" kavramı "devletçi" zihniyeti ortadan kaldırır mı? Hemen söyleyeyim öyle yabana atılacak bir kavram değil, "devletin küçülmesi". Ama toplumun çeşetli kesimlerindeki algılanışını gördükçe, "devletçi" zihniyete alternatif olamayacağını düşünüyorum. Öncelikle iktisadi alanda "hür teşebbüsçülüğe" paralel olarak kurgulanıyor. Bir bütün olarak devlet etkinliklerinin, devlet korumacılığının, Devlet belirlemeciliğinin karşısında değil.

"Devletçi" zihniyet, her zaman devleti öne alan, "Devlet vatandaş içindir" derken bile devleti korumak adına konuşan bir zihniyettir.

Bu zihniyet, demokrasi denemelerini toplumun bütün kesimlerinin katılacağı bir pratik değil, belirli kesimlerinin katılacağı bir pratik olarak tanımlayarak, "terör" için meşru zeminler yaratmakta; sonra terörü öne sürüp gayrımeşruluğuna meşruiyet kazandırmaktadır.

Devletçi zihniyet eskiden devleti kimseyle (K. Fişek'in deyimiyle GenKurBaş'ın dışında) paylaşmak istemeyen bir zihniyetti. Şimdi en azından burjuvaziyle paylaşmk zorunda. Burjuvazi henüz rüştünü ispat etmiş değil ama (Sözgelimi yarın darbe olsa direnir mi çok kesin değil: ama sözgelimi İLO şartlarına karşı direniyor) bütün ağırlığını koymuş durumda. Yıllarca solun savunmak zorunda kaldığı, aslen burjuvazinin savunması gereken (bu bizim savunmayacağımız anlamına gelmez elbette) değerleri nihayet seslendirmeye başladılar. Eleştiri hakkımı başka yazılara bırakarak bunun olumlu bir şey olduğunu da söylemeliyim... Böylece sosyalistler demokratik ve evrensel kazanımların yanısıra asli düşüncelerini daha net ifade edebileceklerdir.

Tekrar devletçiliğe dönersek...

Kendini "tüm Türkiye yurttaşları için" vaaz eden ama bunlardan bir kısmının haklarını görmemezlikten, duymamazlıktan gelen devlet zaten toplumsal ve hukuki anlamda meşru zemini öncelikle kendisi yitirmekte; meşru zeminleri öncelikle kendisi gayri meşrulaştırmaktadır.

Askeri müdahalelerde, hukuk dışı uygulamalara maruz kalan ve bundan şikayet eden Başbakan Demirel, bugün "normal" ve "sivil" dönemde yaşanan başka hukuk dışılığı, "ölü ele geçirmeleri" alkışlamaktadır...

Devlet, sağ ele geçirebileceği ve hukukun karşısına çıkarabileceği (Bunu yapamadığını söylüyorsa zaten devletin meşruluğu kalmamış demektir) kişileri öldürmekte ve daha vahimi, moral destek v.s adı altında halkı bu konuda kendisiyle birlikte davranmaya, yani hukuk dışına çağırmaktadır. Sonra da halkın desteğini "meşruluk" kriteri olarak kullanmaktadır.

Terörü savunmak mümkün değil; ama terörü önleme adına yapılmakta olan uygulama terörü önlemekten çok beslemektedir. Başbakan, kitlelere sık sık, "kırıp dökmeme" çağrısını yaparken, devleti bu çağrıdan muaf tutuyor. İşte bu "devletçi" zihniyet, demokrasinin önündeki en büyük engeldir.

Sonuç olarak, Türkiye'de devlet demokrasi terör konusu, "tavuk mu yumurtadan; yumurta mı tavuktan çıktı" döngüsünden kurtulup, öncelikle devletin iktidarı paylaşmayı öğrenmesi ve - şiddete karşı bile olsa- şiddetten arındırılmasıyla mümkündür.

Bu da tabii, devletten önce toplumun örgütlenmesiyle ilgili bir sorun... yoksa tavuk-yumurta hikayesine geri mi döndük?!

Gel de Can Yücel'in Nazire'sini hatırlama şimdi:

"Halk içinde muteber bir nesne yok sıhhat gibi

Olmaya cihanda devlet bir devlet devlet gibi. ■

TÜRKİYE DÜNYANIN NERESİNDE

MUBAELGE

Murak Belge'nin yeni kitabı "Türkiye Dünyanın Neresinde?", Birikim Yayınları tarafından yayınlandı. Belge bu kitabında günümüz dünyasına oturttuğu Türkiye'nin bir portresini çiziyor ve ulusal kimlikten, ekonomiye kadar geniş bir alana açılan düşüncelerini biraraya getiriyor. Kitabın her bölümü hem ufuk açıcı hem de gayet lezzetli. Bir kitap tanıtma yazısı yazmak yerine tanıtma görevini kitabın kendisine vermenin daha doğru olacağını düşündüm ve "Kapitalizm" başlıklı bölümü yayınlamaya karar verdim.

"Türkiye Dünyanın Neresinde" adını taşıyan bir kitabı tanıtmak için bir bölüm seçiyorsun ve Türkiye'yi anlatan bölümlerden biri değil! Haklısınız, ama belki de bu bölümü seçme gerekçemi anlattığımda beni mazur göreceksiniz. Bir zamanların anlı şanlı "inanmış komünistleri"nden bazılarının bugün kapitalizmin faziletlerini keşfetmeleriyle, o zamanlar "kapitalizmin değirmenine su taşımak"la suçlanan, "Yeni Solcu" Murat Belge arasındaki kontrast bana tavşanlarla kaplumbağanın öyküsünü hatırlattı. Hayır bu o çok bilinen yarış öyküsü değil!

Yavru kaplumbağa annesine yakınmış. Tavşanlar yavaşlığından ötürü onunla alay ediyorlarmış. Annesi bir tavşanın ortalama ömrünü sormuş, "beş yıl" yanıtını almış, peki bir kaplumbağa ne kadar yaşarmış? Yavru kaplumbağa "yüz elli yıl" deyince annesi şunları söylemiş:

"Ne kadar şanslısın, tam otuz nesil tavşan seninle alay edecek!"

İşte böyle, tavşanlar tüm kendini beğenmişlikleriyle bu sefer de kapitalizme övgü düzerek ortalarda dolaşırken Murat Belge'nin kitabından "Kapitalizm" bölümünü yayınlamak bana doğru bir seçim gibi geldi.

Çağatay ANADOL

KAPİTALİZM

Kapitalizm bugünlerde rakipsiz kalmanın keyfini yaşıyor.Ama acaba gerçekten böyle mi? Yukarıdaki mantığa bağlı kalacaksak, "yalancı" rakibin göçmesi, kapitalizmi ne kadar rahatlatabilir?

Bunun nihai cevabı, kapitalizmin kendisinin insanlara ne kadar mutluluk sağlayabileceği sorusunun cevabına bağlı.

Kapitalizm üzerine, geçen yüzyıldan başlayarak yapılagelmiş tahminlerden bazıları, üretici güçlerin gelişmesini engelleyeceği tahmini örneğinde olduğu gibi, pek de doğru çıkmadı. Ancak bu da, sahneye "varolan-sosyalizm"-in de çıkması nedeniyle, göreceleşmiş bir durum. Kapitalizm üretimi geliştirmeye **daha fazla** imkân sağladı, ama gerçekten bütün bireyleri üretkenleştirecek bir programı var mıydı? Hattâ, böyle bir programın gerekli olabileceğini hiç düşündü mü?

Ayrıca, üretimin hâlâ geliştiriyor olmanın önemli bir parçası da tüketimi bir çılgınlık haline getirmekteki başrısına bağlı. Bunun bazı çok olumsuz sonuçlarına daha sonra geleceğim.

Kapitalizm, bir hayli kılık değiştirdi. Böylece, vaktiyle onu eleştirmiş olanların söylediklerinin çerçevesinden belirli ölçüde uzaklaştı. Örneğin Marx, gittikçe azalan sermaye sahipleriyle gittikçe çoğalan mülksüzleşmiş emekçi arasındaki kaçınılmaz çatışmayı düşünmekteydi. Oysa böyle olmadı. Üretimde kol emeğinin payı, niceliksel ve niteliksel anlamlarda azaldı. Öte yandan hisseler ve benzer uygulamalarla sermaye iyi kötü yaygınlaştı. Ayrıca, sermaye sahibi olmadan üretimde söz sahibi olanların sayısı da, önemi de çok arttı. Bunlar, kapitalizmi, Marx'ın öngördüğü oldukça siyah beyaz çizgiye göre bir hayli karmaşıklaştırdı. Kapitalizm ilerledikçe imalat değil de "hizmetler" denilen oldukça heterojen sektörün genişlemesi de bir başka, önceden beklenmedik durum yarattı. Bütün bunlar, bence, emek ve sermayenin tanımını **temelden** etkilemiyor; ama klasik tanımlara uyarak politika yapmak da imkânsızlaştı.

Şimdiki konjonktürde gradosu düşmüş olsa bile, Keynes'in önerdiği politikalar uzun süre kapitalizmin uygulanmasında belirleyici oldu. Böylece, emekçilerin mutlak yoksullaşması tahminleri de doğru çıkmadı. Tersine, emekçilerin, özellikle de emperyalizm yoluyla "refah"tan daha çok pay alıp "devrimci"likten uzaklaştıklarını açıklayan yeni teorilere gerek duyuldu.

Sonuç olarak kapitalizm beklenenden ve tahmin edilenden daha iyi bir "performans" gösterdi. Böylelikle, bugüne kadar ayakta kalmayı da başardı. Daha önce söylediğim gibi bunda kendine yönelen eleştirileri bir biçimde kendinde eklemleyerek geçersizleştirmesinin önemli bir payı var. Peki, performansın tahminlerden daha başarılı olması, kapitalizme alternatif düşünmekten vazgeçmemizi gerektiriyor mu? Bana göre, hayır! Bunu bir inat gereği böyle düşündüğümü de hiç sanmıyorum. Kapitalizm, insanla olabilecek mutluluğu arasında hâlâ en büyük engellerden biri. Şimdi, niçin böyle düşündüğümü açıklamaya çalışacağım.

İnsanlar binlerce yıldır, temel ilkesi hiyerarşik düzenler içinde yaşıyor. Bu bir alışkanlık, köklü bir alışkanlık, ama alışkanlık olması da insanları bu durumla çelişkisiz yaşatmaya yetmemiş. Toprak sahibi, üretim aracı sahibi vb. olanlar bir yanda, olmayanlar bir yanda varoldukça, hiyararşi olmayan bir toplum, yani eşit bir toplum ideali de varolmuş. Demek ki eşitlik özlemi, hiyerarşi olgusu kadar eski.

Bu çağın egemen sınıfı burjuvazi, eşitliği bir düzeyde kabul ediyor: formel hukuk düzeyinde. Bu bağlantı içinde, politik düzeyde de gene tamamen formel olarak kabul ediyor: işçinin de bir oyu var, fabrikatörün de, örneğin. Ama bu iki bireyin somut hayatta somut etkilerinin arasındaki muazzam farkı görmek istemiyor. Kimi zaman da, serbest piyasa düzeninin, herkese aynı başarı şansını tanıdığını ileri sürüyor ve bunun bazı tekil örneklerini gösteriyor. "Önemli olan birilerinin tepeye tırmanma şansı değil; insanlar arası ilişkilerin yatay olması; tırmanacak tepeler olmaması," dediğimizde bunu ütopik bir ahlâkçılık olarak görüyor ve benimsemiyor. Kapitalizmin dünya görüşünün zorunlu bir parçası, eşitsizlik. Çünkü bu sistem, ancak eşitsizlik varsa yaşayabilir.

Eşitsizlik bir anlamda gerçekten de hukuki bir şeydir. Toplumun verili yapısında, toplumun tarihî gelişmesinin de etkisi sonu-

cunda, eşitlik yoktur. Eşitlik, ağaçtan meyva gibi toplanacak bir şey değil, meyva verecek ağacı yetiştirmek gibi bir çabayla ulaşılacak bir sonuçtur. Eşitlik, mücadeleyle kazanılır ve **yaratılır**. Bireyin hukuken eşit doğduğunu bugün kapitalizm de kabul ediyor (bu yolda birçok mücadeleden sonra). Gerçek eşitliğin sağlanmasını ise düzene karşı bir tehdit gibi görüyor (haklı olarak). Ama burjuva demokratik düzeninde bu mücadele meşrudur ve solun bunu yapması bugün de gerekmektedir.

Eşitlik, sonuçta, özgürlük açısından da son derece önemlidir. Toplumda eşitlik ne kadarsa, insanlar ondan nasiplerini aldıkları oranda özgür olabilirler. Eşitliği, onun asıl gerekli olduğu yerde esirgemeye çamlışan kapitalist, genel bir özgürleşmeye de bu nedenle ve bu ölçüde karşıdır.

Bunlar söylenebilecek en genel eleştiriler. Sorun bununla sınırlı değil elbette.

Kapitalizm, serbest piyasayı hayatın merkezine koymuştur, koymak zorundadır. Daha sonra, "Ekonomi" üstüne bölümde değineceğim gibi, bunun da bir gerekliliği var. Ama piyasayı ve onun ilk bakışta kaçınılmaz görünen bazı taleplerini insan hayatının üstüne koyamayız. Kapitalizmin mantığı .hayatın bütününe egemen oldukça, **mübadele değeri** dışında hiç bir değerin geçerliliği kalmadığını görüyoruz. Oysa insan hayatının bütünü serbest piyasayla belirlenemez veya mübadele değeriyle ölçülemez -ya da, böyle yapıldığında, korkunç bir gerçek değer kaybıyla karşılaşırız.

Bu gibi sözleri, yalnızca, günümüz hayatının varolan her şeyi **metalaştırması** ile sınırlamıyorum. Bu var elbette: aşk, şefkat, her şey metalaşıyor, klişeleşiyor, pazarlanabilir hale getiriliyor. Ama bu gibi, piyasayla ideolojinin içiçe geçtiği düzeyler ötesinde, daha acı durumlar da sözkonusu. Örneğin, yaşlılar. Değindiğim bağlamda yaşlılar tam da "mübadele değeri"ni kaybetmiş bir kategori olarak ortaya çıkıyor ve bunun gerektirdiği muameleyi görüyor. Burada, neredeyse bir karşı-kurum sözkonusu: ekonomik rantabilite sınırı dışına çıkmış, ıskartaya atılmış bir kategoriye fazla masraf edilmemesini sağlamak için işleyen bir mantık.

Her anlamda tüketim, elbette ki insanî bir ihtiyaç, bir gereklilik. Ama kapitalizm tüketim olayını da gün geçtikçe çığırından çıkarıyor. Tüketim dünyanın her yerinde, ama özellikle Batı'nın zengin ülkelerinde körcesine kamçılanıyor. Bu da, ister istemez, berbat bir kaynak ve insan sömürüsüne yol açıyor. Sümürü, eşitsiz gelişmiş bir dünyanın varolan hiyerarşilerinin katlarında, etkilerini büyüterek yayılıyor. Bir takım merkezlerde McDonald köftesi yenmesi için Arjantin'de ormanlar yok olabiliyor. Tüketim gitgide artar, her türlü israfa yol açarken, tabî dünya çapında tüketim normları arasında görülmemiş uçurumlar açmaya da devam ediyor. Ancak, bu gibi adaletsizlikler bir yana, tüketim ideolojisi çılgınlığı dizginlenmedikçe, dünyanın geleceği de parlak görünmüyor.

Kapitalizm, Marx'ın da zamanında işaret ettiği gibi, şimdiye kadar görülmemiş dinamizmi olan bir sistem. Bu dinamizmi sürüyor ve her an yeni yapılanmalar, yeni ideolojik formasyonlar üretebiliyor. Şimdiye kadarki gelişmesinde, dönem dönem, yeni icat ettiği sömürü (insan ve doğa üstünde) yöntemlerini yürürlüğe koydu; bunlarla kesin sonuç alıncaya kadar yapılanın neler getireceğinin bilincinin yayılmasını engelledi; bir bölgeyi, ülkeyi vb. insanları ve doğasıyla mahvettikten sonradır ki ancak, "suret-i hak"tan görünüp, "bu iş kötü oldu, şimdi bunu nasıl düzelteceğiz?" tavrına girdi. Böylece, kendisi eskisinden hiç farklı olmayan yırtıcı yöntemlerle başka alanları tahrip etmeye girişirken, bir önceki tahribatı onarmayı da bütün insanlığın sırtına yükledi. Kapitalizmin bu gelişme helezonunda, bundan sonra önemli bir değişiklik olacağının -hele tepki ve direnç olmazsa- bir belirtisi görülmüyor. Seksenlerde iyice yaygınlaştığı görülen yeni iş adamı tipi, yeni talanlara yeni bir üslupla girmeye aday.

Klasik anlamda sermayedarın önemini kaybetmeye başladığı bir dönemdeyiz. Bir işi yürütmenin bilgileri sürekli artıyor, teknikleşiyor, karmaşıklaşıyor. Bu da, bir süredir sözü edilen, "**managerial**" denilen işlevleri ve bunları yerine getiren, özel bilgilerle donanmış kişileri ön plana çıkarıyor (yupi adı da bunlar için kullanılıyor). Bunlar kendileri zengin olmasa da, özel bir iş ideolojisi içinde yaşayan insanlar. Bazı bakımlardan, Osmanlı devletinin **kapıkulu** örgütünü andıran özellikleri var. Dönemin monetarist politikaları da bu kesim içinde özel cepler yarattı. Ama özellikle çok-uluslu şirketler gelişmesiyle birlikte belirdiler ve etkili olmaya başladılar.

Çok-uluslu şirketler, gelecekte, eskiyen ulus-devletin yerini almaya aday gibi görünüyor. Çünkü pek çok bakımdan devlet gibi örgütleniyorlar. Devlet gibi yarıgizli yönetimleri, istihbarat kolları var; rüşvet, yolsuzluk gibi bazı kaçınılmaz sorunları çözen kadroları var. Devletlerde olduğundan daha nitelikli ve işbitirici araştırma bölümleri var. Devletlerinki gibi kapsamlı politikaları var. Bütçeleri, çoğu yoksul devletinkini aşıyor.

Hayatı boyunca devlet sevmemiş bir insanım. Ama klasik ulus-devlet, bana bile, bu yeni çok-ulusluların yanında görece masum görünmeye başladı. Klasik devlet, yılların mücadelesi sonunda, çok önemli iki alanda kısmî de olsa bazı tavizler vermek zorunda bırakılmıştı hiç olmazsa. Bir kere, yaptıklarının hesabını vermeye zorlanabiliyordu. Şüphesiz çok zaman, daha da gizli kapaklı işlere girerek bundan kurtulmaya çalışıyordu. Ama yakalandığı oluyor, o zaman vicdanen ve hukuken suçlu duruma düşüyordu. Çok-uluslu şirketler ulus-devletler kadar önemli entrikalara girebiliyor, ama aynı türden bir yükümlülükleri yok. Onların yaptığını deşifre etmek de daha güç. İkincisi, ulus-devletin toplumsal refahtan sorumlu tutulabilmesi. Bunu da ne ölçüde gerçekleştirdiği çok şüpheli, ama hiç değilse suçlanabiliyor, eleştirilebiliyor. Çok-uluslularınsa bu alanda hiçbir yükümlülüğü yok. Daha esnek, daha pervasız yapılarıyla, gelecekte dünyanın asıl belirleyici kararlarının verildiği örgütlenmeler bunlar olabilir.

Çok-uluslular, yeni iş pratiklerinin yanında yeni ideolojiler de üretiyor. Bir tür korporatist ideoloji sözkonusu. Şirket, çalışanların önüne, kendi değerlerine ve ideallerine sahip bir bütünlük olarak konuyor. Siz kendinizi o bütünün bir parçası olarak görüyorsunuz ve böylece sendika falan gibi, o bütünlüğün dışındaki bir takım değerler üstüne kurulmuş örgütlerin parçası haline gelmek sizi ilgilendirmiyor. Şirket, kazancıyla orantılı cömertlikler de yapıyor, sizin sadakat duygularınızı kendine bağlıyor. Hiyerarşiler görü-

nüşte önemsizleştirilerek "biz bir aileyiz" havası yaratılıyor. Aile biraz şüpheli ama bir klik havası hep var. Çünkü bir iş yapacak kişi -genellikle bir Yupi- ekibiyle geliyor. Bu "ekip" arasında da özel sadakat bağları kuruluyor. Aynı zamanda, "şirketimizin dünya görüşü" gibi sözler de ediliyor. Böylece, bir takım "dava"larla, genel çıkarlarla özdeşlenmiş olunuyor. Şirket "hayırsever"leşiyor vb. Aynı zamanda, şirket dışı değerlere sadakat, bağlılık ortadan kaldırılmış oluyor. Yeni tip kişisel bağıtlanmalar insanlararası çimentoyu sağlıyor. Bütün bu **arkaizm**, müthiş bir **modernizm** havasıyla paketlenip sunuluyor.

Bu sadakat olayının etnik-ulusal kökenle ilgili yanı da ilginç. Çağdaş uygarlık gibi çokuluslu şirketler de ulus-ırk ayrımı gibi ilkel ideolojileri aşmış durumdalar. Bu şirketlerde herkes çalışıp yükselebiliyor, yeter ki işi bilsin. Ama bu son koşul, tabî hayatî. Çünkü bu, yalnız özel bilgiler değil, özel değerler ve bir yaklaşım gerektiriyor. Onu kabul edince siz de bu pırıltılı uygar dünyanın parçası olabiliyorsunuz, ister Kore'den, ister Peru'dan gelin. Ancak çok yukarılarda bir yerde, her şeye rağmen bir WASP'ın ayrıcalıklarına sahip olamayacağınızı hissediyorsunuz.

İşte bu insan gruplarının dünyayı ilgilendiren bir takım konularda karar vermeleri, sonra bu kararları uygulamaları korkunç. Hepsi de Nietzsche'nin "üstün insan"ının birer kopyası olarak, karşılarına çıkan sorunlara bireysel dehalarından çekip çıkardıkları çözümü uygulamak durumundalar. Soruna da, çözüme de bakışlarının en geniş matrisini şirket çıkarı sağlıyor. O dar çerçevede, üstüne üstlük, "analitik" düşünüyorlar; yani sorunu daha da anlamsız biçimde bazı ayrıntılara indirgiyorlar. Varsayımsal bir senaryo ile bunu somutlaştırmaya çalışayım. Sorun: gazete yayımlayacağız; amaç: tabî ki kâr etmek. Düşünüyoruz: kâğıt gerek. İşi temelinden alalım. Gidip Amazon'da orman satın alalım, odunundan kâğıt yaparız; zaten yan şirketimiz X, deniz taşımacılığı yapıyor; o taşır malı. Böylece karar veriliyor. Kararla birlikte bir yığın insan ve önemli bir coğrafya üzerinde bir tasarruf başlıyor. Bunun ne olduğu, nereye varacağı kimsenin umurunda değil. İşin orası o "analitik düşünme" çerçevesine girmiyor. Olay, her yeni adımında yeni yıkıcı sonuçlar üreterek dallanıp budaklanıyor. Ama şirket, "entegre" biçimde kâr ediyor.

Önekli olan kâr, önemli olan para. Bütün bu yeni "değerler" sonunda o kapıya çıkıyor. Burjuvazi dinamik sınıf. Şimdiye kadar çok başarı kazandı, çok düşman yendi -aristokrasiden başlayarak. Bir yıl kadar önce, şatafatlı adıyla "dünya sosyalist sistemi"ni de hezimete uğratmıştı. Ama bundan da biraz önce manevî alanda da bir zaferi var. Çoğu insanda temel bir eğilim olan, başkaları yokluk ve sıkıntı içindeyken zengin olmak ve lüks yaşamaktan ileri gelen **utanç duygusunu** yenilgiye uğrattı. Dünya tarihinde ilk kez seksenli yıllarda, Amerika'da, İngiltere'de, Almanya'da (buralarda Reagan, Thatcher, Kohl varken) ve başka yerlerde, bu arada böyle şeylerden hiç eksik kalmayan Türkiye'de, insanlar hiç utanç duymadan sadece para düşündüler, para konuştular, para kovaladılar, yakaladılar, kazandılar, yediler.

Bir zamanlar aristokrasi asil "mavikan"ı üstünlüğün tartışılmaz kaynağı gibi görmüş ve üstelik bunu o çeşit kana sahip olmayanlara da kabul ettirmişti. Kimi zaman kültür, kimi zaman ahlâk değerleri insan yüceliğini temsil etti. Şüphesiz para ve zenginlik her zaman önemliydi ve insanlar her zaman zengin olmak için uğraştılar. Ama bu bir "yücelik" kaynağı değildi. İnsana rahatlıkla birlikte biraz mahcubiyet veren, biraz vicdan azabı yaşatan bir nimetti. Ama seksenlerde para, en az "mavi kan" kadar, sahibine şeref veren, onun üstünlüğünü kanıtlayan, olanda değil olmayanda vicdan azabı yaratan bir şey haline geldi.

Amacı da ölçüsü de para olan bu yeni iş adamları, kendilerine hızla yeni bir kültür yaratıyorlar. Örneğin büyük metropoller, belirli bir gelir diliminin altındaki insanların şehirde yaşayamaması için gerekli tedbirleri alıyor. Zenginler ve onlara hizmet edenler yaşıyor artık buralarda. Dünyanın güzellikleri, bu sınıfın tüketeceği biçimde paylaşılıyor. Sözgelişi, Alman zenginleri Costa del Sol'de dünya kadar toprak sahibi, İspanyol işçileri de gidip yarıgettolara yerleşip Alman fabrikalarında çalışabilir. Maldiv'lerden Seyşel'lere Yupi'lere tüketim yerleri kuruluyor. İngiliz tezgâhtarları da iki haftalık "**packet tour**"la Bodrum'a gelebilir -bizim Turizm Bakanlığının "turizm gelirlerimiz yükseliyor" sevinç çığlıkları refakatinde. Dünya hızla uluslararasılaşıyor da... İstenen böylesi miydi acaba?

Önemli dozda bir öz-güven ve bir küstahlık geliştiriyor bu yeni sınıf. Sosyalizm denilen saçmalığı ortadan kaldırmış durumdalar. Ama bununla yetinecekleri bana şüpheli görünüyor. Temsil ettikleri pırıltılı iradeye hayran bazı okumuş yazmışların (Fransa'nın "yeni filozofları" gibi) da yardımıyla, burç, astroloji ve büyü gibi konularda artan bir ilgi var.

Batı düşüncesinin geçmişinde, bu gibi eğilimlerin felsefî-teorik temellerini bulacaklardır: örneğin Nietzsche'de ya da faşizan Romantizm veya fütürizm gibi akımlarda; ya da, örneğin, Kalvenizm'de: Bu dünyada kazanmışsan, zenginsen, bu Tanrı'nın sevdiği kul olduğunun kanıtıdır. Kazanamayanlara da hiç üzülme. Tanrı onları sevmediği için kazandırmadı. Ya da, bir süredir modası geçen Neo-Darwinizm'i canlandırabilirler, Malthus'çu formüllerle. Bu sefer determinizmi yalnız üretim artışı şemalarında değil, üstün kültür ve "hak etme" kavramlarında temellendirebilirler.

Uzun süre dünyayı "Doğu" ve "Batı" diye ayırmıştık. Bu, ileri kapitalizmi temsil eden "Batı" ile onun dışında kalanları anlatıyordu (ve bu bağlamda Japonya "Batı", Brezilya da "Doğu" olabiliyordu). Sonra sanayileşmişlik ve kalkınmışlık ayrımı olarak "Kuzey" ve "Güney"den söz etmeye başladık. 1990'da siyasi anlamda Doğu ve Batı ayrımı geçersizleşti. Bu iki dünya birbirine "Kuzey"de yaklaşırken, ortada eskisinden de güçsüz bir "Güney" kaldı. Kuzey'deki her dengesizlik aslında katlanarak buraya yansıyor. Dünyanın ortak kaderini, bu tuhaf "Kuzey/Güney" ayrımıyla geçiştiremeyiz -sırf bencil nedenlerle de olsa. Çünkü bugünün dünyasında hiçbir sorun mevzî değil. Ama yeni kapitalizm bu gibi konularda da hiç duyarlı görünmüyor. Uygar dünya, kendi sorunlarının çözümünde şiddetten ve silahtan gitgide uzaklaşıyor. Modası geçmiş teknolojiler ya da çevre kirliliği gibi şiddet ve silah da bundan böyle periferiye, Üçüncü Dünya'ya, "Güney"e ihraç edilebilir. ■

JESUS DIAZ

SOSYALİZM YA DA ÖLÜM TEZİNDEN VAZGEÇİLMELİDİR

Birlik okurlarına başka dergilerden derlediğimiz yazılar sunacağımızı daha önce belirtmiştik. Birikim Dergisi'nin Nisan sayısında "Küba Üzerine Tartışma" başlığı altında iki yazı ve bir söyleşi yayınlandı. Küba'nın geleceğinin büyük endişe konusu olduğu bir zamanda bu yazıyı ve Kübalı aydınların bildirisini okurlarımızın ilgisini çekeceği düşüncesiyle yayınlıyoruz.

Wochen Zeitung'un (WOZ) "Güzel, Yeni Dünya Düzeni" başlığı altında Zürih'te düzenlediği toplantılardan ilki, Latin Amerika ve Küba'nın geleceği üzerineydi. Toplantıya Kübalı yazar Jesus Diaz, Uruguaylı yazar Eduardo Galeano, Avusturyalı yazar ve çevirmen Erich Hackl konuşmacı olarak katılmışlardı. Aşağıda iki Latin Amerikalı yazarın WOZ'un 14 Şubat 1992 tarihli sayısında yayımlanan konuşmalarını sunuyoruz.

Çeviren: YAKUP COŞAR

Türkiye'de Latin Amerika'nın Kesik Damarları, ve Aşkın ve Savaşın Gündüz ve Geceleri adlı kitaplarıyla tanınan Eduardo Galeano 1940 doğumlu. Yine 1940 (Küba) doğumlu Diaz, roman ve tiyatro eserleri yanında senaryolar da yazıyor. Diaz yaşayan Kübalı yazarların en tanınmışlarından. Bir yıl öncesine kadar Küba'da yaşayan Diaz, şu anda aldığı bir bursla Berlin'de bulunuyor ve Berlin Sinema Okulunda ders veriyor. Kitapları arasında, Dünyanın İlkleri ve Küba'dan Hikayeler Almancaya da çevrildi.

Marx, Louis Bonapart'ın 18 Brumarie'i adlı tanınmış kitabının önsözünde, Hegel'in tarihsel olayların iki kez yaşandığı yolundaki tezini aktardıktan sonra, birincisinde trajedi olarak gerçekleşen olayların ikincisinde komedi olarak yaşandığını söyler.

...

Ben, 19. yüzyılın hakim ideolojik çizgisi Avrupa merkezciliği ve pozitivizmin savunucusu Marx'a karşı, tarihsel olayların hep trajedi olarak tekrarlandığını söylemeye meyilliyim.

Bunun en azından Küba için gerçek olduğundan korkuyorum. Bizim için halk olarak tayin edici tarih, bugün bütün ağızlardaki 1492 yılı değil, gerçekte hemen hiç söz edilmeyen, ikisinin tarihleri açısından da bir dönüm noktası olmasına rağmen, ne ABD'de ne de İspanya'da şimdiye kadar kimsenin tek laf etmediği 1898'dir. Kolomb öncesi Küba'dan ülkemizin ismi ve tütünden -kızılderililerimizin, Batı uygarlığından öç almak istercesine arkalarında bıraktıkları güzel kokulu kanser yapıcı tütünden- başka bir şey kalmadı. Bunlar dışındaki her şey, katliamlar, vahşi sömürü, ve kızılderililerin bağışıklık gösteremediği Avrupa kökenli salgın hastalıklarla, arkalarında izleri bile kalmaksızın, yok oldu. Böyle bir gerçeğin doğru adı soykırımdır, ve 500. yıl kutlamaları, bu soykırımı anımsamak için hiç de kötü bir vesile sayılmamalıdır.

Ancak Küba'nın direnişinin 500 yıl önce başladığını iddia etmek - bir metafor olarak bile böyle bir iddia- anlamsızdır. Yerli kültürünün kızıl derili halkıyla birlikte 17. yüzyıla kadar tümüyle yok edildiği Küba ile, kızıl derililer ve onların dünya anlayışlarının hala önemli bir faktör olduğu birçok diğer Latin Amerika ülkesi arasında, örneğin iki dilin konuşulduğu Paraguay arasında, önemli bir fark vardır.

Bu farklılık, Latin Amerika üzerine konuşup, Latin Amerika'yı kavramaya çalıştığımız zaman, gerekli ayrımları yapmamızın önemini ortaya koyar. Burada Brezilyalı Antropolog Darcy Riberio'nun sınıflamayı sunmak istiyorum. Riberio için kıtamızın halklarını üç başlık altında sınıflamak mümkün:

a) Pueblos Testimonio (Tanık Halklar): Amerikan kızılderililerinin bugün de önemli bir ağırlık oluşturdukları Peru ve Guatemala gibi toplumlar.

b) Pueblos Transplantados (Göçmen Halklar): Nüfusun hemen tümünü Avrupa'dan gelip yerleşenlerin oluşturduğu Arjantin ve Uruguay gibi toplumlar.

c) Pueblos Nuevos (Yeni Halklar): Brezilya ve Küba gibi Avrupa göçmenleriyle Afrikalıların karışımından oluşan halklar.

ABD VE KÜBA

Kısacası Küba, 300 yıldan fazla devam eden oldukca karışık bir sürecin sonucu, Avrupa ve Afrika'nın (Çin kanının da epeyce bulaştığı) melez bir çocuğudur. Gerçekte Küba'dan ancak, ülkenin doğusundaki büyük toprak sahiplerinin serbest bıraktıkları köleleriyle birlikte bağımsız bir Cumhuriyet için savaşmaya başladıkları 10 Ekim 1868'den beri sözedilebilir. On yıl devam eden bu savaş yenilgiyle bitmiş, ancak ardından o zamanın en güçlü kolonyalist güçlerinden birine karşı direnmeyi beceren bir halkın anısını ve yeniden bağımsızlık için savaşmanın bir gereksinim ve görev olduğu inancını bırakmıştı. Kübalıların ülkelerini İspanyol egemenliğinden kurtarmak için giriştikleri ikinci deneyim, 1895'de başlayıp, 20. yüzyılın eşiğinde 1898'de sona ermiştir.

Bu üç savaş yılında İspanya Küba'ya, yüz yıl başındaki savaşlarda tüm kıtaya gönderdiğinden daha fazla asker gönderdi. Uğursuz bir yok etme politikasıyla, direnişçilere verilen desteği ortadan kaldırmak amacıyla, Küba'nın kırsal alanlarında yaşayan halkını merkezi yerleşim birimlerine göçe zorlayıp, adada, "son askere son Peseta'ya kadar" savaşma kararlılığını açıkladı. Ve neredeyse becerecekti de bu işi. Ancak üç yıllık savaş sonunda, İspanyol devlet kasası boşalmış, halkı da, İspanyol yarımadasından bir çok cana mal olan bu savaştan bıkmıştı. Ve tam bu sırada, Kübalı kimliğinin ortaya koyup, geliştirdiği ulusal bağımsızlık büyük hedefi elle tutulur bir gerçeklik olacakken, ABD müdahale edip, ölüme mahkum İspanyol İmparatorluğu'nun yetiştirdiği meyveleri toplayıverdi.

Filipinleri ve Porto Riko'yu ele geçiren ABD, dört yıl süren işgalden sonra, Küba Anayasası'na Kuzey Amerikalılara uygun gördükleri zaman adanın içişlerine karışma hakkı veren bir madde ekleyerek, ülkeyi bir yeni koloniye çevirdi. Bu trajedinin Küba'da yarattığı hayal kırıklığı betimlenemeyecek kadar büyük ve yoğun oldu.

Esasında ABD'nin adayı ele geçirme niyeti 1898'den çok önce de vardı. 1823'de Başkan James Monroe, kendi adıyla anılan ve Avrupalı güçleri Amerika kıtasına müdahale konusunda uyaran

doktrini ortaya attı. Doktrinle asıl hedeflenen, İspanya'nın güçsüzlüğünü kullanarak Küba'yı işgal planları yapan İngilizlerdi. Dönemin Dışişleri Bakanı John Quincy Adams kelimesi kelimesine, zamanı geldiğinde Küba'nın "yetişkin bir meyve gibi", Kuzey Amerika'nın ellerine düşeceğini söyleyerek büyük gücün niyetini ortaya koymuştu. Monroe'dan Bush'a kadar istisnasız tüm ABD Başkanları bu anlayışı benimsemişlerdir.

Bu anlamda, Küba'nın ancak 1959'da gerçekleşen Bağımsızlık Devrimini 1868'den beri içinde taşıdığını söylemek mümkündür. Bizdeki sosyalizm bu isteğin ifadesini bulduğu çağdaş biçimden, Sovyetlerle kurulan ittifak ise, ABD'nin devasa gücünü bir ölçüde dengelemek için stratejik bir gereklilikten başka bir şey değildi. Ancak Doğu Avrupa'da sosyalizm davul-dümbelek sesleri arasında yerle bir oldu, Sovyetler Birliği kayıplara karıştı ve Küba şimdi 1898'de olduğu gibi kendi trajik kaderiyle başbaşa bulunuyor.

"PERIODO ESPECIAL"

Doğu'daki, Balkanlar'daki, Güney'deki, İslam ülkelerindeki ateşi söndürmeyi beceremeyen Avrupa'dan Küba'nın bekleyebileceği hiç bir şey yoktur. Yaslı kıta 19.yüzyılda olduğu gibi bugün de Monroe Doktrini'ni olduğu gibi kabullenecektir. Buradan çıkarılabilecek sonuç Küba'nın kendi sorununu kendisinin çözmek zorunda olduğudur. Bu noktadaki ilk büyük sorun, Küba'nın bunu yapabilecek durumda olup olmadığıdır. İkinci sorun, bugün Küba halkıyla dayanışmanın içeriğinin ne olabileceğidir.

Küba'daki dramatik günlük yaşamın tüm ayrıntılarını anlatabilmek benim için mümkün değildir. Bu noktada Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ve Kuzey Amerika'nın ambargosu, ama aynı zamanda Küba yönetiminin çok çeşitli alanlardaki korkunç yanlışları nedeniyle, devrimin sembolü haline gelmiş kazanımların bile tehlikede olduğunu vurgulamak yeterli olacaktır. Gıda maddeleri temini günden güne zorlaşmakta, sağlık hizmetleri ilaç yokluğundan dolayı ciddi ölçüde sekteye uğramaktadır. Tam istihdamın yerini tam işsizliğin alması tehlikesi artarken, kamu ulaşım araçları neredeyse tümden çalışamaz duruma gelmiştir. Yerli halkla, turistler arasında pratik olarak bir tür ırk ayrımcılığı (apartheid) yaşanmaktadır. Kendi vatandaşlarının ikinci sınıf insan durumuna sokulduğu bir ülkenin insanlarının onurundan söz etmek ise onlarla alay etmekten başka bir şey değildir.

Bu felaket durumuna hafifletici bir de isim bulundu periodo especial (özel dönem). Ancak dönem kelimesi, az ya da çok görülebilir bir sonu ifade ediyor. Peki bu dönem ne zaman ve nasıl sona erecektir? Bunu bilen kimse yok. Küba bu uğursuz "özel dönemi" kendi gücüyle aşabilir mi? Hayır, kesin olarak hayır. Gelişme bu şekilde devam ederse, durum medeniyetin temel koşullarının ortadan kalkmasına, hatta adadaki yaşamın tehlikeye düşmesine neden olacak ölçüde kötüleşecek, o uğursuz sloganın vaat ettiği noktaya, "sosyalizm ya da ölüm" noktasına gelinecektir. Pek yalnız bırakılmış, ekonomik abluka altına alınmış yoksul Küba sosyalizmi gerçekleştiremeyeceğine göre, "özel dönemin" tek muhtemel sonucu ölüm, uluslararası dayanışma görevi de bu ölümü olumlamak mı olacaktır?

KÜBA İLE DAYANIŞMA

Aklı başında bir insanın böyle bir şeyi düşünmesi bile tahayyül edilemez. Ancak Küba Hükümeti bunu yüksek sesle haykırırken, fantazi ve cesaret yoksunu belli bir sol çevre de aynı parolayı benimsiyor, hükümetin önerdiği bu tek opsiyonu destekliyor ve bu trajik çözümü Küba halkıyla dayanışma diye adlandırıyor. Benim için Küba halkıyla dayanışmanın ilk görevi, açık biçimde ve aktif olarak bir halkın ölümünü alternatif olarak raddetmektir.

Söylediklerim hiç bir şekilde ABD'nin 30 yıldır Küba'ya karşı uyguladığı politikanın olumlanması anlamına gelmiyor. Adı konmayan bu yok etme anlayışının parolası "kapitalizm ya da ölüm"dür. ABD olayı parola haline getirip dünyanın dört bir tarafına yayma aptallığı yapmayacak ölçüde tecrübeli elbette. Ama 30 yıldan beri devam eden, Küba'ya ilaç ve besin maddelerinin satışını bile yasaklayan bir ambargo başka ne ifade eder? Bana göre bugünkü Küba muhalefetinin en büyük ve en az savunulabilecek zayıflığı, "sosyalizm ya da ölüm parolasına" karşı gösterdikleri kararlılığı, Amerikan ambargosuna karşı göstermeyişidir. Gerçekte ise iki politika birbirini tamamlıyor ve bütün bir halkın mahkum olduğu, dünya kamuoyunun şaşkınlık ya da sansasyon hisleriyle izlediği trajedi dışında bir alternatife olanak vermiyor.

Kuzey Amerikalılar geçen yüzyıl izledikleri oportünist stratejiyi uygulamaya devam ediyorlar. O zamanlar ABD Küba'daki mücadeleci güçleri tanımak, yiyecek, silah, mühimmat teminini kolaylaştırmak yerine onları darda bırakmış, pratik olarak sadece İspanyolların işine yarayan sözümona bir tarafsızlık politikası izlemiştir. Ve iki tarafın da tükendiği noktada ganimeti kapmak için müdahale etmiştir. Bugün Küba artık hiç kimse için bir tehlike teşkil etmediği halde ABD ambargoyu ve düşmanca tutumunu sertleştiriyor. ABD'nin beklentisi artan açlık tehlikesi ve çok boyutlu zorlukların bir halk direnişine yol açması, ve kendisine uzlaştırıcı, düzeni sağlayıcı taraf olarak Küba'ya askeri müdahale şansının doğmasıdır. Küba hükümetinin numanatiaci*, kendini ulusal bağımsızlığın kefili olarak gören ve her türden farklı anlayışı şiddetli bir biçimde bastıran tavrı da ABD'nin bu hedefi için uygun koşulları yaratıyor.

Bu iki uzlaşmaz çizginin sonucunda bir çatışma ortaya çıkarsa, ülke sonuçta bir kan deryasına dönecek, karşılıklı intikamcılığın fasit dairesine girecektir.

Bu anlamda Küba ile dayanışmanın tek gerçek hedefi, ne pahasına olursa olsun bu felaketin önlenmesi çabası olmalıdır; böyle bir şans milyonda bir olsa dahi. Bu mücadele, ablukaya da "ya sosyalizm ya ölüm" politikasın da karşı çıkmalı, Kuzey Amerika'nın Küba'ya karşı tavrını kınamalı, ama aynı zamanda Küba Hükümetine, 30 yıllık Sovyet desteğinin Küba'da neden bir refaha yol açmaya yetmediği sorusunu sormalıdır. Amerikan Hükümetinden Küba'ya uygulanan ablukanın kaldırılmasını talep eden bir kampanya açılması gereklidir; buna karşılık Küba Hükümeti, halkın gelecekte nasıl bir sistem içerisinde yaşamak istediğine karar vereceği bir halk oylaması için tarih belirlemelidir. ■

(*) M.Ö. 133 yılında İspanya'daki Numantina şehri Romalılara karşı ölümüne savaşmış ve savaş şehrin ortadan kalkmasıyla sonuçlanmıştır.

EDUARDO GALEANO

500 YILLIK YANILGI

20. yüzyılın, ikinci bin yılın sonuna yaklaşırken ve "Amerika'nın keşfinin" 500. yılını kutlarken, Kuzeyle Güney arasındaki ilişkiler üzerine hiç bir konuşmaya, 500 yıllık bir yanılgının sonuna vardığımız gerçeğine dikkat çekilmeden başlanamaz. Bu Kolomb'un Haiti'yi Japonya, Küba'yı Çin zannetmesiyle başlayan, yanlışlıklar tarihidir. Olay dört yıl sonra, Kolomb'un kardeşi Barolome'nin Haiti'de, mukaddesata karşı saygısızlık edip, Meryem'in, İsa'nın, ve havarilerinin resimlerini toprağa gömdükleri gerekçesiyle birkaç Kızılderiliyi büyük bir ateşte yakması gibi daha da meşum bir yanılgıyla devam etmiştir. Oysa kızılderili yerlilerin yeni Tanrılara hakaret etmek gibi dertleri yoktu. Onlardan sadece topraklarını daha verimli kılmalarını diliyorlardı. İşgalciler yıllar sonra Meksika'nın Maya kıyılarına ulaşıp, Kızılderililere bu bölgenin adını sorduklarında, onlardan "yü-catan" cevabını almışlardı. Yü-catan Maya dilinde "anlamıyoruz" demektir. O zamandan beri bu bölgenin adı - sanki bu yanılgılar tarihine bir nişane olmak üzere- "yucatan" kalmıştır.

Bu yanılgıların bilincinde olmadan bugün olup bitenleri kavramak zordur. Çünkü bugün de Kuzeyle Güney, Latin Amerika'yla Avrupa, Latin Amerika'yla ABD, ve Afrika ile dünyanın kuzeyi arasındaki ilişkiler yanılgılarla doludur. Bu yanılgıların en meşumlarından birisi, evrensel bir doğru gibi görülmeye başladığı için tehlikeli de olan birisi, Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalizmin adını gaspeden o bürokratik kabusun çöküşü nedeniyle bize, dünyanın Güney'inin artık kapitalizmden başka bir seçeneği olmadığının yutturulmaya çalışılmasıdır.

Bu bizi, felaketimiz olan şeyi kaderimiz olarak kabul noktasına getirmeye zorlayan yeni bir yanılgıdan başka birşey değildir. Tarihi yapmak yerine ona katlanmaya mahkum edilmişizdir, bu anlayışa göre. Geleceğe ilişkin tek perspektif ise bugünün tekrarından ibarettir. Başka bir deyişle, geleceğimizde de horlanmak ve aşağılanmaktan başka bir şey olmayacaktır.

ÖTEKİ DUVAR

Sovyet modelini taklit etmek yönünde atılan bir takım adımların Küba devrimine zarar verdiği konusunda kuşku duymuyorum. Ama kuşku duymadığım bir şey daha varsa, o da, Hıristiyan-Batı kalkınma modelinin Latin Amerika ülkelerinde yoksulluğun, şiddetin katmerleşmesini, doğanın tahripkar bir biçimde sömürülmesini birlikte getirdiği, ve Latin Amerika gerçekliğinin skandallarla dolu, korkunç bir realite olmasına yol açtığıdır. Bu realite bizim için kader değil, bir teşvik unsuru olmalıdır! Bu, insanlarının çok büyük bir kısmını insan onuruna aykırı bir şekilde yaşamak zorunda bırakan, ülkelerimizi bir toplama kampına dönüştüren bir realitedir. Nefes alma olanağının kalmadığı gaz odalarına dönen şehirler, insana değil, yaşadığımız endüstri uygarlığının otolarına aittir.

Bu modelde insanlar rahatsızlık unsurudur. Kirlenme insan varlığının tahammül sınırlarını aşmıştır.

Doğanın yok edilmesi ve zorun katmerleşmesidir yaşanan. Kısa bir süre önce ve ancak Papa'nın sözünü etmesinden sonra, bazı basın yayın organları Brezilya'daki paramiliter ölüm mangalarının, bu trajedinin varlığını kabul ettiler. Şiddeti yaratan ve çoğaltan, yoksulluğu artırıp, zenginliği belli ellerde yoğunlaştıran, doğayı yok eden, doğa ve insan düşmanı bir sistemi, olası tek seçenek olarak, kaderimiz olarak kabul etmemiz isteniyor. İnsanların yokluğa veya dehşete mahkum edildikleri bu devasa zindanda yaşamayı kabullenmemiz isteniyor. Bugün Latin Amerika'nın büyük şehirleri "birinci dünyadakilerin" kötü birer kopyelerini oluşturuyorlar: Kendinden olumlu hiç bir şey katmadan orijinal modelin tüm olumsuzluklarını yeniden yeniden üretiyor bu şehirler. Bu taklitçilik çerçevesinde zenginlerin ikametgahları, kuleleri ve silahlı koruyucularıyla birlikte gittikçe daha çok ortaçağın kalelerini andırıyor.

...

Berlin duvarı yıkıldı. İyi de oldu. Ama bu duvar daha 30 yaşına bile basmamıştı. Diğer duvar ise önümüzdeki günlerde 500. yılını tamamlayacak ve şimdi her zamankinden daha yüksek. Kısa bir süre önce okuduğum bir istatistiğe göre zengin ülkelerle yoksul ülkeler arasındaki gelir düzeyi arasındaki fark yüzyıl başında 3:1'den 5:1'e kadarken, doksan yıl sonra 15:1, 20:1 olmuş, hatta bazı durumlarda 50:1'e ulaşmıştır. Zenginlerin evrenini yoksulların uzak dünyasından ayıran, aynı ülkenin içindeki küçük ayrıcalıklı tabakayı çaresizliğe sürüklenmiş büyük çoğunluktan ayıran duvar gittikçe kalınlaşıyor ve yükseliyor.

Bu duvarın üstünden bakıldığında hepimiz cüceler gibi gözüküyoruz. Kuzey'den bakıldığında Güney ancak bir tehlike teşkil ettiği ölçüde fark ediliyor. Latin Amerika bir dönem moda idi. Çünkü egemen sistemin savunucuları için bir tehtit teşkil ediyordu. Tehditin öteki yüzü ise, bir illüzyon, egemen sömürü sisteminden memnun olmayan, Latin Amerika'daki gelişmeleri kendi hayalleri için bir araç olarak görenler açısından bir yanılsamaydı. Oysa bizim gerçekliğimiz ne tehdit, ne de illüzyon olmalıdır. "Keşfin" 500. yılı kutlamaları yaklaşırken kendi gerçekliğimiz başkalarının -bizleri aşağılayanların ya da sonsuz bir yanılgılar serisi çerçevesinde yanlış yorumlayanların- gözleriyle görmeye son vermenin, kendimizi keşfetmenin zamanı gelmiştir diye düşünüyorum.

KÜBA DAYANIŞMACIDIR

Jesus Diaz'ın söyledikleri bana acı veriyor. Çünkü söyledikleri-

nin gerçek olduğunu hissediyorum. Çünkü Küba biz Latin Amerikalılara sanki Kübalıymışız gibi acı veriyor. Bu noktada şimdilerde, her şeyi aynı potaya koyma, sosyalizmin tarihsel yenilgisi potasına koyma gibi tehlikeli bir eğilimin varlığını -Jesus'un bunu yaptığını söylemiyorum; özellikle farklı bir Latin Amerika kimliği isteme hakkımızı, onların isteklerine uymayan umutlarımızın olmasını reddedenleri kastediyorum- vurgulamak istiyorum. Ama bu da yanılgılar, yalanlar ve tuzaklar dizisinin yeni bir halkasından başka birşey değildir.

Bir çok şeyi yeniden düşünmemizin gerektiği açıktır. Dehşetten başka bir şey olmayan ve Marksizmin diyalektik özüyle uzaktan yakından bir ilişkisi olmayan dogmatik -Marksist yorumlar değil, çelişkilerden yola çıkan yaşama ve dünyaya ilişkin yeni gereksinimimiz var. Marx'da da herşeyden önce sınırsız ilerlemeye olan pozitivist inancı olmak üzere tartışmamız gereken bir çok şey var. Bugün, sadece reel sosyalizmin deneyimleriyle değil, kapitalizmle de biliyoruz ki, sınırsız gelişme dünyamızın üretim kaynaklarını yok etmektedir.

Doğu Avrupa'nın bir çok ülkesi kendi devrimini yapıp, devrimci bir süreci tanımadı. Oradaki sosyalist hükümetler askeri anlaşmaların sonucuydu: Dışarıdan ve yukarıdan gelmişlerdi. Ancak Küba'daki devrim aşağıdan ve içten gelmişti -1917 Rusya'sında, Çin'de, Vietnam'da ve Kore'de olduğu gibi-. Bu nedenle hepsini aynı kaba koyup, topyekün bir çöküşten söz etmenin yanlış olduğunu düşünüyorum. Jesus, Küba'nın 1959 yılında, Marti, Maceo ve daha başkalarının başlatıp, sürdürdükleri yüz yıllık bir bağımsızlık savaşını zafere ulaştırdığını söyledi. Ben bağımsızlığı getiren devrimin bu yaratıcı enerjisinden, devrimi ısıtan yurtseverlik ateşinden bir çok şeyin hala canlı olduğunu düşünüyorum. Bu yurtseverlik ateşi olmasaydı Küba şimdiye çoktan yenilip, yutulmuştu. Bu tümden bir başarısızlık olamaz! Birşeylerin kalması lazım bu mücadeleden! Küba'da halkın, hepimizin isteyebileceğimiz gibi, iktidarın aldığı kararlara katılma şansının olmadığı bir gerçektir. Devletin enformasyon tekelini elinde tuttuğu, insanların bilgi edinme şanslarının olmadığı, -trajik ve absürd de gelse- Miami'ye bağımlı oldukları, ne olup bittiğini ancak oradan öğrendikleri bir gerçektir. Gene tek parti hükümetinin tümümüzün uğruna mücadele ettiği sosyalist demokrasiyle fazla bir ilişkisinin olmadığı bir gerçektir. Evet bunların tümü doğru. Ama bunlar Küba gerçekliğinin tümü değil. Jesus, "pratik olarak apartheidin (ırk ayrımcılığının) yaşandığı, her şey satın alabilen dolar sahipleriyle hiç bir şey satın alamayan Peso sahipleri arasında ırk ayrımcılığının yaşandığı bir ülkede insan onurundan nasıl söz edilebilir?", diye soruyor. Bence de Jesus bu aşağılayıcı durumu protesto ederken yüzde yüz haklıdır. Ama ben bunun dışında Küba'da, bu trajik yalnızlık durumunda bile ülkeyi ayakta tutan, kolektif onurun bir rezervi olduğuna inanıyorum. Ve gene inanıyorum ki, bu ülkede her şeye rağmen dayanışmacı enerji mevcuttur ve ülke açıklanamaz bir biçimde, eskiden olduğu gibi şimdi de dünyanın en dayanışmacı ülkesidir. Daha yakın bir zamanda tekrar görüldüğü gibi Küba -içinde bulunduğu bu korkunç duruma, yalıtılmışlığına rağmen- dünyada Haitili mültecileri kabul eden tek ülke oldu.

Söylemek istediğim vurgulanması, ramp ışıklarının üstüne çevrilmesi gereğini hakeden bazı olumlu noktalardır. Bunun ötesinde zorunlu olan, Brezilyalıların "inicino de conversa" dedikleri, kendi geleceğini belirleme hakkının konuşmanın başlangıç noktası olarak kabul edilmesidir. Önce kendi kaderini özgürce belirleme hakkına saygı sonra görüşme gelir. Kendi kaderini belirleme prensibi kendine saygı ilkesiyle çok bağlantılıdır. Kendi kendine saygı duymayan bir ülke, kendi ulusal onuruna bir anlam yüklenemeyen bir ülke, insanların ve ülkelerin pazardaki mala dönüştüğü, pazar ekonomisinin yasalarına mahkum edilmiş bu dünyada, başkalarından kolay kolay saygı görmeyecektir. Bir kaç yıl önce öldürülen Arjantinli bir arkadaşım, Paco Urondo, umutsuzluğa, yılgınlığa düştüğüm zamanlar hep şöyle derdi: "Dikkatli ol Eduardo, sen kendini sevmezsen kimse seni sevmez. Ve en kötüsü bu durumda kimseyi de sevemezsin. Onun için işe kendini sevmekle başlanmak zorundadır- azıcık da olsa."

KÜBA BİZE KENDİMİZİ SEVMEYİ ÖĞRETTİ

İnanıyorum ki, bütün eksiklikleri, deformasyonlarıyla Küba son otuz yılda biz Latin Amerikalılara kendimizi birazcık daha fazla sevmeyi öğretti; bizi daha fazla Latin Amerikalı yaptı ve bize eskiden sahip olduğumuzdan daha fazla onur verdi. Jesus'un söylediğine itiraz etmiyorum. Ancak, Küba gerçekliğinin değişim enerjisine sahip olduğuna inanmamızı haklı kılacak, onu "yeni dünya düzeninin" tutsağı yapan, -Jesus'un da söylediği gibi- oluşumuna yanlışlarıyla Küba yönetiminin de azımsanamayacak katkısı bulunduğu bugünkü yalıtılmışlığından çıkartacak unsurlar var.

Herşeyin değiştiğine, hareket halinde olduğuna inanıyorum. Ancak herşey bir anıdan, bir yaşanmışlıktan yola çıkarak değişiyor; ve bu ani reelliği ölçüsünde değişimleri besliyor, hızlandırıyor. Küba Devrimi'nin, akıldan çıkarılmaması gereken, değişim enerjisiyle dolu, geleceğe yön verecek bir anısı olduğunu düşünüyorum. ABD'nin kuzey batısındaki yerliler arasında hoşuma giden bir gelenek vardır. Yaşlı çömlek ustası, körleşmeye başlayıp, elleri de tutmaz olunca, çırağını çağırıp ona en güzel eserini, yaptığı en mükemmel vazosunu hediye eder. Genç çömlekçi vazoyu, hayranlıkla seyretmek için vitrine koymak yerine, bin parçaya bölünmesi için yere vurur ve sonra bu parçalardan kendi vazosunu yapar. Benim inandığım anı budur. Ben yeniden şekillendirilmesi gereken vazoya inanıyorum. Şu anda yaşadığımız hayata değil, ama yaşamaya mahkum olduğumuza inanıyorum. Latin Amerika'nın en iyi yanı, yaşamaya mahkum oluşudur ve yaşama yeteneği, aynı zamanda değişim ve sürprizlere açık olma yeteneğidir. Aşağılanma döneminin tek perspektifimiz olduğunu, bugünkü realitenin, bu boktan realitenin kaderimiz olduğunu kabul etmek istemiyorum. ■

ÜNAL DOĞAN

YENİ SAVAŞ UÇAKLARI İSVİÇRE'Yİ KARIŞTIRDI

Sahne bir: Mistır John F. McDonnel, Amerikan savaş endüstrisinin dev tekellerinden McDonnel -Douglas'ın genç ve iş bitirici genel direktörü zafer kazanmış Sezar havasıyla, oval toplantı odasındaki müdürlerine nutuk çekiyor: "Tebrikler baylar, rakiplerimizi yendik, biz kazandık. Son modellerimiz F/A-18 ve F-16 savaş uçaklarımız Fransızların Mirage 2000-5, Rusların MIG29 ve İsveçlilerin Gripen'lerini tepeledi. Savaş uçakları pazarında birinciyiz, bu gidişle önümüzdeki yüz yıl boyunca üretim ve karımız garanti altındadır". Mistır Mc Donnel sözlerini, körfez dalaşmasından sonra alışılagelen yüksek Amerikan patriyotizmi heyecanıyla bağlarken, F/A-18'lerin Kuveyt, Suudi Arabistan, Avustralya, Kanada ve İspanya hava kuvvetlerine satıldığını ve son olarak da 64 adedinin 4,3 Milyar İsviçre Frangına Finlandiya'ya ve 34 uçağın ise 3,5 Milyara bankalar ülkesi İsviçre'ye satılacağını açıklarken salondaki bazı heyecanlı müdürlerin gözlerinde iki damla sevinç ve gurur karışımı göz yaşları süzülüyordu, belki de..

Başka bir sahne: Bay Zollinger, Ren nehrinin kaynağına yakın, yani Basel'deki dev ilaç ve kimya tröstlerinin kirli artıklarının ulaşamadığı bir kıyıcığındaki, küçük evinin bakımlı bahçesindeki gülleri budarken kapının zili çaldı. 70 yaşında olmasına rağmen her hafta bisikletiyle 40 kilometre yapmakla övünen emekli memur kahramanımız Herr Zollinger gençleri kıskandıran bir çeviklikle kapıya yöneldi. Gelen her zamanki postacı, içi çikulata ve şekerleme dolu küçük bir paketi ve birkaç zarf ile bol renkli reklam prospektüslerini uzattı. Bay Zollinger postacıyla her günkü havanın durumu ve yarın nasıl olacağı üzerine mutat görüşmesini bitirdikten sonra sıkıntıyla elindekilere göz attı. Torunlarının 70'inci yaş günü için gönderdiği şekerleme paketini masa üstüne bırakarak zarfları açmaya başladı. Sigorta primleri ödeme kağıdı ile abonesi olduğu kanton gazetesinin arasına sıkışmış gri renkli bir zarf dikkatini çekti, buruşuk parmaklarıyla sinirlice zarfın kenarlarını yırtarak açtı, okudu: "Yeni savaş uçakları için 3,5 Milyar havaya savruluyor, yeter artık halkımız F/A-16'sız bir İsviçre için karar vermelidir." diye başlayan bildiri, referandum yapılması için imza kampanyasına çağırıyordu. Politikaya pek bulaşmayan ve bunu zaman kaybı olarak gören bay Zollinger okumaya devam etti: "..İsviçre Federal Hükümeti 3,5 Milyar (2,6 Milyar Dolar) paraya 34 adet son model savaş uçağı almaya karar verdi. Bizim yeni savaş uçağına ihtiyacımız yok. Oysa bu para sosyal harcamalara, eğitime, emeklilere ve çevre korumaya ayrılabilir." Antipolitik Herr Zollinger tereddüt etmeden imzaladı çağrıyı. Sonra zor duyulur bir sesle mırıldandı kendi kendine: "Her şey pahalanıyor, emeklileri düşünen yok, eskiden mutlu küçük İsviçrelilerdik. İlticacılar yetmezmiş gibi şimdde milyarları savaş uçaklarına savuruyorlar, hem de kızıl tehlikenin kalmadığı bir dönemde..".

Sahne üç: Helvet Konfederasyonu'nun başkenti Bern'de bir cumartesi öğleden sonrası, alış veriş hızını kaybetti, mağazalar yavaşcana boşalıyor, insanlar amaçsızca sağa sola savruluyor. Hiç durmadan akıyorlar.... Hayır afişlerle bezenmiş küçük bir tahta masanın önünde duruyorlar. Enformasyon standının tepesinde bir kaç afiş rüzgardan nazlanarak sallanıyor, "F/A-18 Nein, Stop F/A-18" ...

Alışılmadık bir görüntü insanlar imza atmak için kuyruk oluşturuyor. Anlaşılan bu İsviçreli keferelcr oy vermektense imza atmayı yeğliyorlar.

Savaş uçaklarının alımına karşı olan İsviçreli barışçılar 11 gün içinde, rekor kırarak referandum için gerekli olan 100 bin imzayı bir çırpıda topladı. Bu sonuç basın tarafından "İnsiyatif ses duvarını aştı", "F-18'lerin kanadı kesildi" gibi başlıklarla selamlanırken, pasifist çevreler "küçük bir politik devrim gerçekleşti" diye haklı olarak sevindiler. Hükümetin savunma işleri bakanı olan ve ailesinin Nazi Almanyası ile iyi ilişkileri olduğu savıyla tanınan ve pek sevilmeyen Kaspar Villiger ve ordu generalleri kara kara düşünmeye başladılar. Nasıl düşünmesinler ki. Daha bir kaç yıl önçe aynı çevreler "Ordusuz bir İsviçre istiyoruz" diye ortalığı velveleye vermişler ve "ütopistler, pasifist marjinaller" diye küçümsemelerine rağmen halk oylamasında %37 gibi korkunç bir oran tutturarak ciddiye alınmayı başarmışlardı.

Şimdi anayasaya göre hükümetin ve parlamento komisyonunun yeni savaş uçağı alma kararları halk oyuna sunulacak. İnsiyatif komitesi ise referandum için gerekli olan imzayı toplamasına rağmen haziran ayına kadar kampanyayı sürdürerek kamuoyundaki etkisini devam ettirmek ve 200 bin imza ile parlamentoya baş vurmak istiyor. Ne var ki hükümet ve askeri yöneticiler ise alışılagelen bürokratik engellemelere baş vurarak raferandumu uzak bir tarihe, 1993'ün haziran ayına koyarak barışçı insiyatifin etkisini azaltmak isteyerek bir nevi zaman çalmaya oynuyorlar. Sosyalist, yeşil ve komünistlerin desteklediği yeni savaş uçaklarına hayır girişiminin başını çeken "Ordusuz bir İsviçre Grubu" ise tüm çarelere baş vurarak halk oylamasının bu yılın aralık ayında yapılmasına çalışıyor. F/A-18'lerin alınmasına karşı çıkan girişim alışılan pasifist çevrelerin dışındaki kesimlerin de sempatisini toplamayı sürdürüyor.

Son olarak dört partili koalisyon hükümetinin küçük ortağı sağ eğilimli Demokrat Merkez Partisi (PDS) Genel Sekreteri, referandum sonuçlanana kadar, McDonnel-Douglas şirketine yapılan avans-ön ödemelerin durdurulmasını istedi. Şimdiye kadar söz konusu silah tekeline 50 Milyon avans verilmişti. Ayrıca Haziran ayında 150 Milyon ve Eylül'de 110 Milyon İsviçre Frangı ödeme yapılacağı açıklanmıştı.

Mistır McDonnel'ın özel uçağı İsviçre hava sahasına süzülerek girdi. Yetkililer küçük bir kaç pürüzün anlaşarak giderilebileceğini belirterek iniş izni verdiler, yeşil ışık yakıldı. O da ne? Hay tanrım, bin kunduz aşkına, Alp Dağlarının heybetli zirvelerini kara bulutlar kapladı. Meteoroloji gazaba geldi. Bu bulutlar yağmur yüklü değil ama, imza yüklü, imza....... ■

METİN KARADAĞ

DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU'NUN ADINA YAKIŞAN BAĞIMSIZ MERKEZİ YAYIN ORGANI, ANCAK KENDİ TELEVİZYONUDUR...

İçinde bulunduğumuz çağda en vurgulayıcı yan TEKNOKRATİK ve BÜROKRATİK bileşimden oluşmuştur. Bu bileşimin odağı da en somut araç (sendikalar için); Arzı gecikmiş olan talep: Yani TELEVİZYONDUR... Yarım yüzyıldır, tek yanlı olarak oluşturulan ve tabii dayatılan KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNİN de taşıyıcısı medya bombasıdır. Her seferinde tekrar, tekrar, tekrar kullanılabilen...

KÂR'a yönelik, arz'a talep üretmenin, medya yaratmanın yolu reklamdan geçiyorsa, en verimli reklam yapmanın yoluysa, televizyondan geçmektedir. Halbuki günümüzde tek yanlı olarak REKLAM, "TÜKETTİRİLDİĞİNDE KÂR ELDE EDİLEBİLECEĞİ HESAPLANABİLİNEN, HERHANGİ BİR ÜRÜNÜN-, değişik ARAÇ VE YÖNTEMLERLE TÜKETİCİNİN, AĞZINDAN, BURNUNDAN, KULAĞINDAN, GÖZÜNDEN, SOKULARAK BİLİNCİNİNİ "REGL" EDİLMESİ SANATIDIR.." ÖNCELİKLE;

- DİSK'in kayyumlardan alınan her türlü ayni ve nakti varlığının dökümü derhal basın-yayın yoluyla, ilgili kamuoyuna iletilmelidir..
- Bu konuda geleceğe yönelik olarak yapılan program açıklanmalı ve bu kongrelerde yapılan mali çalışma raporlarına sıkıştırılmamalıdır..
- Nakit varlığının "Pasif koruma" yerine "Aktif koruma" yolları tercih edilmeli, yani faiz yolu kolaycılığına gidilmemelidir..
- "Enflasyon sektörüne" karşı aktif korumanın yolu REKLAM/KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNE doğrudan el atmakla, gerçekleştirilebilinir. Yani DİSK/TV ile.
- DİSK TV'nin asli görevleri: DİSK'in kuruluş amaçlarından taviz vermeden oluşturulmalıdır.
- REKLAM: HANGİ ŞARTLARDA?

Bilindiği üzere ülkemizde sendikalı ve sendikasız çalışan işçi sayısı 8,5 milyon dolayındadır. Bunlar aileleriyle birlikte 35-40 milyonluk bir kesimi oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda şu demektir; 8,5 milyonluk üretici güç, 35-40 milyonluk tüketici güçtür..

Sendikaların görevleri, toplu sözleşme dönemleriyle sınırlı olmadığına göre; TV'sinde Toplu Sözleşme ve Grev'e yönelik destek ve eğitim kampanyalarıyla sınırlı kalmayıp, "Bilinçli Tüketici" toplumu yaratma yolunda manivela görevini de yerine getirmelidir.

Bunun da yolu yine, kendi TV'sinde REKLAM-ANTİ REKLAM YAPMAKTAN GEÇER!..

DİSK-TV'de reklamı yapılacak ürünün, üretildiği fabrika veya işyerinde:

1- Can ve İş güvenliğine yönelik tedbirler alınıyor ve geliştiriliyorsa,

2- Çalışanların Ekonomik ve Sosyal hakları çağdaş düzeydeyse,

3- Her yönüyle Doğal Çevreye zarar vermiyorsa,

4- Ürün, Ulusal ve Uluslararası standartlara uygunluk kalite belgesine sahipse.

Hedef kitlesi 35-40 milyonluk "olumlu" reklam kuşağında sunulabilir. Yukarıda belirtilen şartlara uymayan her türlü ürün DİSK-TV'nun "olumsuz" reklam kuşağında teşhir edilebilmelidir.. Böylece; Liberal-Serbest Pazar Ekonomisinin gerekleri yerine getirilmiş olur..

Liberal-Serbest Pazar Ekonomisinin üstü "örtülmeye" çalışılan anlamı ise: Üretim çevrimi içerisinde doğrudan, Kafa ve Kol emeği olarak giren ÜRETİCİ GÜÇ'ün emeği'nin karşılığını alabilmesi için, özgürce pazarlık edebilme hakkına sahip olabilmesidir..

İşveren, ürettirdiği ürüne istediği gibi zam yapabiliyorken "kendince", ENFLASYON SEKTÖRÜNE karşı güvencesini sağlamakta ancak bu yüzden hiç "HEDEF TEPKİ" görmemektedir. HALBUKİ TÜSİAD ÜYELERİ ÇÖPÇÜ MAAŞLARINA İMRENMEKTE ve "HEDEF TEPKİ" yönlendirmesi yapabilmektedirler. Acı gerçek ise; İşçiler, iki Toplu Sözleşme (iki yıl aralı) arasındaki sürede oluşan ENFLASYON SEKTÖRÜ farkının tümünü alamamakta, böylece her toplu sözleşme sonucunda ele geçen GERÇEK (REEL) ÜCRET, bir öncekinden DAHA DÜŞÜK olmaktadır.

DİSK-TV, bu haksızlıkların üzerine giderek sürekli olarak işkolu düzeyinde de Emek-yoğun ve Teknoloji-yoğun analizlerini, ENFLASYON SEKTÖRÜ değerlerini de inceleyerek günlük, haftalık, aylık ve yıllık ARTIK-DEĞER sentezleri oranını belirleyip, sürekli ANTİ-BORSA oluşturmalıdır..

Spekülasyon sektörüne, Enflasyon sektörüne bunlardan kaynaklanan ve emekçiler üzerinde acı sonuçlar veren hayat pahalılığına karşı DİSK-TV'nu , demokratik yollardan Ekonomik ve Sosyal hakları çağdaş düzeye çıkarmak yolunda önemli araçlardan biridir. Ayrıca, hangi işkolu ya da sendika olursa olsun, Grev'e gidilen işyeri ve fabrikanın ürünlerini Grev süresince BOYKOT edebilmeli ve bu boykot "stokların" piyasaya sürülmesini kapsayacağı gibi o ürünün ithal edilmesini de engellemelidir. Böylece her tür GREV KIRICI girişimin, Toplu Sözleşme dönemini haksızca etkilemesi önlenmiş olur.

Sendikaların, Ekonomik ve Sosyal haklar konusunda bugüne kadar sürdürdüğü eğitim çalışmaları artık yeterli çalışma değildir. Sendikal hakların yanısıra, Çağ'a ve Geleceğe yönelik olarak üyesi olan her bir işçinin kalifiyeleşmesi ve bulunduğu işyerinin verimliliğini artırmaktan SORUMLU BİLİNÇLİ BİREY haline gelmesinden DOĞRUDAN SORUMLUDUR...

Teknolojik verimliliği İşçisi ve Sendikası tarafından artırılan işyeri sahibi, işçi çıkararak değil vardiya sayısını artırıp, çalışma saatini 6, olmadı 5 saate indirmekten sorumlu hale getirilmelidir. İşveren artık işten attığı her bin işçinin karşılığında beşbin tüketicisini de kaybetmektedir.

İşte, DİSK-TV yalnızca işçinin değil, İŞVERENİ DE BİLİNÇLENDİRİR, GÖZÜNÜ AÇAR. ■

AHMET AN

KUZEY KIBRIS'TA CUMHURİYETÇİ TÜRK PARTİSİ'NİN SAĞA KAYIŞI

Geçen Ocak ayı içinde, Cumhuriyitçi Türk Partisi'nin genel siyasal konomunun sağa doğru kayarak, "milli çizgi" ile büyük parelelliklere girdiği daha da belirginleşti. Kıbrıs Türk liderliğinin politikasını onaylayan bu yönelimin ilk kaba çizgileri, Rauf Denktaş'ın bilmem kaçıncı kez yine lider olarak seçilmesinin ardından CTP Merkez Yürütme Kurulunun bildirisinde, şöyle dile ğetirilmişti: "Hangi etkenler altında olursa olsun, alınan sonuca saygılı olmak gerekiyor... Partimiz (Denktaş) ile diyalog yollarını arayacak, toplum sorunlarının demokrasi ve hukuk kuralları çerçevesinde ele alınıp, çözümlenmesine katkıda bulunmaya çalışacaktır... Bu müdahalelere karşın, Denktaş'ın seçim kampanyası boyunca Kıbrıs sorununu ele alış biçimi toplumun duyarlı olduğu noktaları da ortaya koymuştur." (Yeni Düzen, 24 Nisan 1990) Hasan Erçakıca ise, kendi sütununda şöyle yazmıştı: "Denktaş'ın işlediği temalar, Kıbrıs Türklerinin ruh halini de iyice yansıtıyor... Kıbrıs Türklerinin korkularını yüzeye çıkardı ve sanki bu durumlarda, Kıbrıs Türklerini sadece kendisi savunabilirmiş gibi bir hava yarattı." (agy)

Denktaş'ın 1958'den beri yarattığı havaya kendini kaptıranlar. Kıbrıs Türklerinin gerçek çıkarlarının nerede olduğunu, gerçek korku ve tehlikelerin nasıl savuşturulabileceğinin yollarını halka göstermemiş olmanın çaresizliği içinde, daha seçim öncesinde şu satırları yazmamışlar mıydı? "Kendimiz için değil, toplum için politika yapıyorsak, siyasal rakiplerimiz de olsa, uygulayıcıları zaman zaman desteklemek gerek. (H.Erçakıca'nın "Denktaş'a destek ve köstek" başlıklı yazısından, Yeni Düzen, 13 Mart 1990) Kıbrıs sorununda, liderlikten farklı bir politikaları olmadığı için 30 Mart 1990 tarihli Ortam'da İsmail Bozkurt ile aynı günkü Yeni Düzen'de Hasan Erçakıca şu şikayette bulunuyorlardı: "Tartışma platformunu ısrarla Kıbrıs sorununa çekmeye çalışmaktadırlar." Tabii çekmeye çalışacaklar ki gerçek dava avukatının kendisi, sizin ise onun türevi olduğunuz ortaya çıksın.

***

Son 5-6 ay içinde CTP cephesindeki "başkalaşım"la ilgili bazı olgular şunlardı: "CTP, batmakta olan geminin tüm sorumlu ve yolcularını bir araya gelmeye, görüş ayrılıklarını bir yana iterek birlikte çıkış yolu aramaya yeniden ve ısrarla çağırır." (CTP'in MYK Bildirisi, Yeni Düzen, 25 Ekim 1991)

"CTP'den bir heyet bugün Türkiye'deki koalisyon hükümetine ziyaret amacı ile Türkiye'ye gidiyor." (Yeni Düzen 3 Aralık 1991)

"Yeni Düzen Gazetesi 16. yıldönümünü dün merkez binasında gazeteciler ve seçkin bir davetli topluluğunun katılımı ile kutladı. Demokrasimizdeki çok seslilikte özgün bir yeri olan Yeni Düzen Gazetesine bundan sonraki yayın hayatında da başarılar dileriz. " (Asil Nadir'in Kıbrıs Gazetesi, 13 Aralık 1991)

"Kıvanç günümüzden görüntüler"den birinin altyazısı: "Ve işte Mustafa Erbilen ile CTP Genel sekreteri Ferdi Soyer gece boyunca birbirleri ile şakalaşmaktan geri durmadılar ve farklı politikaların da böylesi anlamlı bir gecede ortak bir noktada buluşabileceğini kanıtladılar." (Yeni Düzen 14 Aralık 1991)

"(Türkiye ziyareti ardından basın toplantısı düzenleyen Özgür, DYP-SHP koalisyonunun oluşturulmasını örnek göstererek) Kıbrıs Türklerinin de zaman kaybetmeden aynı hoşgörü anlayışı içinde biraraya gelmeleri gerektiğini kaydetti." (Yeni Düzen, 14 Aralık 1991)

"CTP heyeti yeni TC Büyükelçisi Bayar'a "hoşgeldin" ziyareti yaptılar ve çeşitli konularda görüş alış-verişinde bulundular." (Yeni Düzen, 20 Aralık 1991)

"Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in katkılarıyla KKTC muhalefeti ile yepyeni bir ilişki dönemine girildiğinin işaretleri verilmiş durumda. Özker Özgür, Türkiye'deki görüşmeler zinciri sırasında az da olsa kendisini tanıtma fırsatı buldu. İstanbul'daki konferansında, dinleyicilerin sorularını yanıtlarken İngiltere'deki eğitimini yarıda bırakarak mücahitler arasına nasıl katıldığını, Kıbrıs için nasıl savaştığını anlattı. Dinleyicileri, "Biz sizi Türk olduğunu inkar eden bir lider olarak tanıyorduk. Yanılmışız" görüş noktasına getirmeyi de başardı." (Nokta dergisinden aktaran Yeni Düzen, 23 Aralık 1991)

"Ticaret Odası yeni Başkanı Salih Boyacı, ülkemizdeki siyasi krizin ekonomik yapıyı olumsuz yönde etkilediğini belirtti ve siyasetteki tekli yapı ile antidemokratik eğilimleri ortadan kaldırmak için toplumsal uzlaşma ve genel seçimin şart olduğunu vurguladı." (Yeni Düzen, 26 Aralık 1991)

"Denktaş'ın dün, erken seçim için yasal hazırlık yapılmasını isteyen bir yazısının Meclis Başkanlığı ile Başbakanlığa iletildiğini bildirdi. "(Yeni Düzen, 28 Aralık 991)

"Denktaş seçiminden 7 ay sonra gerçeği vurguladı: Modern seçim yasası şarttır!" (Halkın Sesi, 31 Aralık 1991)

"Büyükelçilikte düzenlenen resepsiyonda, "uzlaşma" yönünde önemli görüntüler davetlilerin gözünden kaçmıyordu. Resepsiyonun en çok konuşulan ve ilgi gören davetlilerinden olan Özker Özgür ile Mustafa Akıncı'nın bir ara Denktaş ve Çetin'le birlikte fotoğrafçılara poz vermeleri, gecenin önemli olayları arasındaydı." (Başaran Düzgün, Yeni Düzen, 6 Ocak 1992)

"Siyasi liderler, davetliler, parti üyeleri ve Rum tarafından parti başkanlarının katıldığı kuruluş resepsiyonunda bir konuşma yapan CTP Genel Başkanı Özker Özgür, partisinin 21 yıllık siyasi deneyiminden çıkardığı dersin, "halkın çıkarları doğrultusunda işbirliği ve uzlaşma olduğunu" belirtti... ve şöyle konuştu: Kıbrıs sorununu çözmeye çalışırken iki toplum arasındaki güvensizliğin büyüklüğünü akıldan çıkarmamak gerekir. Toplumlararası güvensizliğin güvene dönüşebilmesi için zamana gereksinme vardır." (Yeni Düzen, 11 Ocak 1992) Denktaş bu süreyi 15-20

yıl olarak belirlerken Özgür, Baf'ta yaptığı bir konuşmada "makul bir süre sonra üç özgürlük kullanılabilir" demişti. (Yeni Düzen, 4 Haziran 1991) Gazetenin "makul bir süre" olarak değiştirdiği konuşmada, Özgür'ün "beş yıl" dediği KRYK'nin Türkçe haber bülteninde duyurulmuştu.

***

CTP'lilerin "devlet ve egemenlik " konusunda da kafalarının karışık olduğunu çeşitli Yeni düzen makalelerinde okumuş ve başka yazılarımızda "devlet egemenliğinin bölünmezliği" ilkesinin federasyonları konfederasyonlardan ayıran bir özellik olduğunu hatırlatmıştık. Ama BM Genel Sekreteri Cuellar'ın son raporunda, oluşturulacak yeni federal devletteki egemenliğin "bölünmez ama paylaşılabilir" olduğunu belirtmesi üzerine başlayan tartışmada, CTP'liler ilk kez kamuoyu önünde AKEL'in görüşlerinin eleştirisini yapıyordu:

"AKEL Genel Sekreteri Hristofyas ise "Devlet olmanın özelliği olarak egemenlik paylaşılmaz, egemenlik birdir ve bölünmezdir" diyor. Hristofyas galiba federasyon kurulması için çalışıldığını unuttu ve üniter devletlerdeki egemenlik kavramına göre konuşuyor... Rum liderlerinin egemenlik anlayışları yanlıştır. Böyle anlayışlarla federasyon kurulmaz." (Dr. Mustafa Yektaoğlu, Yeni Düzen, 25 Aralık 1991)

Kıbrıs sorununu değerlendirme ve çözüm yolları konusunda "milli çizgi"nin yörüngesine giren CTP, artık ehlileştirilmiş sayılmaktadır. Kıraliyet ehlilerinden Sabahattin İsmail ise bu durum karşısında haklı olarak gurur duymaktadır: "günaydın Yekta. Geç de olsa yaptığın bu tesbit için bravo. Aramıza hoşgeldin. Ahmet Okan'ın önceki gün yazdığı gibi, bizden üç adım geriden de olsa, bu oldukça olumlu bir gelişmedir." (Yeni Gün, 28 Aralık 1991)

CTP Genel Başkanı Özker Özgür'ün, Rum tarafının Avrupa Topluluğu'na yaptığı başvuruyu ileri götürme kararıyla ilgili olarak yayımladığı basın bildirisi, Sabahattin'in bu kez de "Aramıza hoşgeldin Sn. Özgür!" başlıklı bir yazı yazmasına neden oldu. (Yeni Gün, 17 Ocak 1992)

"Denktaş'ın, "Türkiye katılmadan Kıbrıs'ın AT'ye girmemesi" görüşünde olduğunu bilen Özgür şöyle diyordu: "Kıbrıs Cumhuriyeti ünvanının Kıbrıs Rum toplumunun tekelinde bulunmasından yararlanılarak yapılan bu girişim. Kıbrıs sorununa çözüm çabalarını kolaylaştırıcı olmayacaktır. Kıbrıs'ın Avrupa Topluluğu'na üyeliğine iki toplum birlikte karar vermelidir. Kıbrıs Rum Ulusal Konseyi'nin Kıbrıs sorunu ile ilgili BM gözetiminde bir dörtlü barış konferansını kabul eder gibi görünürken, ansızın karşı çıkarak Kıbrıs Cumhuriyetinin de temsil edileceği Uluslararası bir konferansı istemesini anlamak mümkün değildir. Kıbrıs Rum tarafının eşitlik ilkesini kaldıracak biçimde Kıbrıs Rum toplumunun tekelindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temsiliyeti üzerinde durmaya başlaması yapıcı bir yaklaşım olmaktan uzaktır." ("Rumlar yanlış yolda" manşetiyle verilen haberden. Yeni Düzen, 16 Ocak1992)

Yüzde 18'lik nüfus ve anlaşma sonucu belirlenecek olan yüzde 20-25 oranındaki toprakla, merkezi devlete federal bir yapı içinde katılacak olan Kıbrıs Türk tarafının görüşmecisi Denktaş, "siyasal eşitlik" deyimi ardına saklanarak Federal Meclislerde birlikte kullanılacak olan halk ve devlet egemenliğinde yüzde 50'lik bir payı ele geçirmek istemektedir. Buna ulaştıktan sonra, yeni federal devletin daha çok Türklerle meskun olacak kuzey eyaletini, uygun bir zamanda merkezden koparıp, bu kez uluslararası kabul görebilecek ayrı bir devlete dönüştürmeyi planlamaktadır. Yıllardır verdiği demeçler ve yaptığı konuşmalarda, anlaşmaya yalaşıldığı dönemlerde uyguladığı taktiklerde bu açıkça görülmekte ve Kıbrıs Rum tarafınca göz önünde bulundurulmaktadır. Durum böyle iken, yanlış bir hesap sonucu parlamento dışında kalmış olan CTP ve TKP, Denktaş'ın bu "milli çizgi"sine bilinçli veya bilinçsiz olarak destek olmaktadır. Özellikle CTP, son aylarda hızlı bir başkalaşım göstererek, geleneksel rotasını değiştirmiş ve yeni politikalar uygulamaya başlamıştır. O kadar ki, daha KKTC"nin ilan edildiği günlerde Denktaş'ın yörüngesine giren CTP kökenli iki gazeteci, hayretlerini gizlememektedirler: "Sonuna kadar bunlara karşı çıkıp da, bir gecede dönmek, olacak gibi değil. Ağır ağır dönseniz de, başınız dönmese olmaz mı? "(Ahmet Okan, Yeni Gün, 24 Aralık 1991) "Haydi çocuklar, biraz daha gayret, biraz daha cesaret." (Sabahattin İsmail, Yeni Gün,17 Ocak 1992)

"Bozkurt'dan sonra, soldan dönenlerin yayın organı olarak temayüz eden "Yeni Gün" gazetesi, Ticaret Odası Başkanı Salih Boyacı'nın CTP veTKP'yi ziyaretlerini bu anlamlı başlıkla vermişti: "Boyacı 'birleştirici' gibi." (27 Aralık 1991)

Aynı gazete 16 Ocak 1992 tarihli sayısında doğru olan teşhisini şu başlıkla kamuoyuna duyurmaktaydı: "CTP şerit değiştirdi. CTP içinde sürdürülen egemenlik tartışmalarına paralel olarak, parti başkanı Özker Özgür de Rumlara karşı sert tavır alıyor. "Haberin devamında şöyle deniyordu: "Buna göre. CTP Genel Başkanı Özker Özgür, bugüne dek izlemediği bir politika güderek Kıbrıs sorununun çözümünde Cumhurbaşkanı Denktaş'ın da öteden beri ortaya koyduğu egemenliğin paylaşılması tezini savunmaya başladı. CTP'nin bu görüşü savunmaya başlamasıyla birlikte, bu partinin öteden beri AKEL ile paralellik gösteren politikası da çelişmeye başladı. CTP'ye yakın kaynaklar, partinin Güney Kıbrıs'ta izlenen politikalarla daha da çok çelişeceğine tanık olunacağı bir sürecin başlatıldığına dikkat çekiyorlar." (Yeni Gün,16 Ocak 1992)

Yıllarca CTP milletvekilliği yaptıktan sonra, görüş ayrılığına düşüp TKP'ye giren ve daha sonra SDP Genel Başkanlığına getirilen Ergün Vehbi'nin, CTP'nin iktidar partisiyle diyalog başlatmasını memnunlukla karşıladıklarını belirten açıklaması da şöyle devam ediyordu: "CTP'nin bizim uzun zamandır demokrasinin bir uzlaşma rejimi olduğu, siyasetin ise kavga değil, rekabet içerdiği yolundaki çağrılarımız noktasına gelmiş olmasını ve iktidar partisini "düşman parti" kabul etmekten vaz geçerek diyalog başlatmasını son derece olumlu bulduğumu açıklamak isterim." (Yeni Gün, 21 Ocak 1992)

CTP'lilerdeki AKEL aleyhtarlığının dozu giderek artarken, Hasan Fadıl 24 Ocak 1992 tarihli Yeni Düzen'de "Güney'de uyuyanlar" başlıklı yazısında şunları yazdı: "Türk solu, ülkesinin ve ülke insanlarının geleceği için adil ve kalıcı bir çözümden yanadır. Toplumun esenliği için Kıb-

rıs'ta federal yapıda ülkenin bütünlüğünü savunuyoruz. Amaç toplumun esenliği ve bu doğrultuda ülkenin federal bir yapıda bütünleşmesidir. Ülkenin bütünlüğü hiçbir zaman toplumun esenliğinden önde gelmez... Rum solu şovenizmin fazlaca etkilediği Rum toplumuna doğru mesajları vermek ve bunu becerebilmek için de Türk toplumunun yapısını iyi tahlil etmek durumundadır... Ulusal Konseyde şovenist ihtiyaçlara cevap verici olarak alınan sekter kararlara karşı çıkılmadığı sürece nasyonalizmin batağından kurtulmak mümkün olmayacaktır. Çözümsüzlük en fazla Türk emekçilerini etkilemektedir. Ülkenin kuzeyinde işçiler 806 bin TL asgari ücret temelinde sefalete talim ederken, tavırlarını sadece güneydekilerin ihtiyaçlarına yönelik belirlemenin, ardından da tümünün siyasal birimi olduğunu idda etmenin ne anlama geldiğini söylemeye dilim varmıyor."

Anlaşılan H. Fadıl, Türk kesimindeki asgari ücretin artırılmasına yönelik sınıf mücadelesinin ve bunun için gerekli bilincin AKEL tarafından verilmesini beklemekte ve "resmi üyemiz olan herhangi bir Türk ise, ne yazık şu anda yok!" diyen AKEL Genel Sekreteri Hristofyas'ın (Şener Levent'le yapılan söyleşi, Ortam, 10 Ocak 1990) mucizeler yaratmasını hayal etmektedir.

***

CTP'deki önemli politika değişiklikleri Kıbrıs Rum basınında da yankısını bulmakta gecikmedi. Fileleftheros gazetesinde Anthos Likavgis imzasıyla altı sütunluk başlık altında verilen haberde şöyle deniyordu: "Şimdi değerlendirmeye alınan diğer bilgiler, Rum tarafında artan oranda endişeler yaratıyor. Çünkü Kıbrıs Rumlarının güvendiği dengeler, Kıbrıs Türk toplumu içerisinde değişikliğe uğruyor ve Denktaş'ın görüşleri takviye görüyor. Böylece Kıbrıs Türk kitlelerinin milliyetçi ve şoven gruplara ve onların tutumlarına tepkisi azalıyor. Bunun muhakkak belirli bazı olumsuz durumlar için sonuçlar yaratacağı sanılıyor. Bu arada, CTP Genel Sekreteri Sabit Soyer, CTP'nin AKEL partisi tarafından Kıbrıs Türklerinin egemenliği konusunda takınılmış bulunan olumsuz tutumu yüzünden eleştirilmesine dikkat çekti. Soyer'in burada yaptığı açıklamada ise, doğruluğu kendi tekellerine almadığını belirtmesi ve kendi çevreleri dışında da doğru görüşler olabileceğini kabul ettiklerini açıklaması ilginçti." (Aktaran Halkın Sesi, 25 Ocak 1992)

24 Ocak 1992 günü parti merkezinde bir basın toplantısı düzenleyen CTP Genel Başkanı Özker Özgür, şu görüşleri dile getirdi: "İç barışı sağlamadan dış barışa yönelen bir toplum zayıf düşer. KKTC'de erken genel seçimler için iç ve dış koşullar uygundur. Konuştuğumuz UBP'liler ve cumhurbaşkanının kendisi bile bu konuda rahatsızdır. Kıbrıs sorunu konusunda olası bir anlaşmayı mevcut parlamento değerlendiremez. En kısa sürede toplumsal bir konsensus sağlayarak, halk iradesine dayalı organları mutlaka oluşturmak gerekir. Cumhurbaşkanı Seçim Yasası'nı kendileri imzaladığı halde bugün "modern bir seçim yasası gerekir" diyor. Kıbrıs sorununun çözümü yönünde Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın "yetkili görüşmeci" olmasına karşı çıkmamaktayız. New York ziyaretinden sonra kendisiyle görüşeceğiz. Denktaş, toplum tarafından etkili bir görüşmeci olarak kabul edilmektedir, biz de bu görüşe katılmaktayız. Sorun parlamentodadır. Görüşmecinin arkasında halk iradesine dayalı bir parlamento olmalıdır. Adadaki Türk askerinin varlığı, 1960 anlaşmalarının sağladığı garantiler çerçevesinde şarttır. Toplumun bu varlığa güvence ve psikolojik olarak da ihtiyacı vardır. Kıbrıs sorununun çözümünden sonra bir miktar Türk askerinin adada kalmasında yarar görüyoruz." (Kıbrıs ve Halkın Sesi, 25 Ocak 1992) ■

KÜBALI AYDINLARIN BİLDİRİSİ

Biz Kübalı aydınlar, ülkemizin şu anda içinde bulunduğu tehlikeli durumun derin endişesi içinde, toplumumuzun tüm kesimlerine ekonomik, sosyal, politik ve kültürel bir felaketi engellemeye katkısı olacak mantıklı, uygun bir çözüm yolu önerme girişiminde bulunmaya karar vermiş bulunuyoruz.

Bu yoldaki ilk adımın halkın, yani hepimizin geleceğine ilgi duyan Kübalı herkesin katılacağı, kimsenin dışlanmayacağı bir Ulusal Tartışmanın başlatılması olduğuna inanıyoruz.

Bugünkü yönetime aşağıdaki önerileri sunarken bizi harekete geçiren de Küba halkının geleceğine olan ilgimizdir. Bu noktada gerçekliğin tekelini elimizde tutmadığımızın, bunun ancak belli bir bölümüne sahip olabileceğimizin bilincinde olduğumuzu vurgulamak istiyoruz.

Tüm işçileri, bilim adamlarını, askerleri, sendikacıları, öğrencileri, ev kadınlarını, bütün vatandaşları, medeni bir ülke olarak Küba'nın çöküşünü engelleyecek çözüm arayışına aktif olarak katılmaya çağırıyoruz.

İçinde bulunduğumuz dönemde politika, politikacılara bırakılamayacak kadar önemli bir duruma gelmiştir. Mutlak gerçeklik ise yoktur.

Geniş çaplı Ulusal Tartışmanın ön adımları şunlar olmalıdır:

1. Doğrudan, kısıtlamasız genel seçimler.
2. Seyahat özgürlüğü üzerindeki sınırlamaların kaldırılması.
3. Açlığın yayılmasını önlemek için köylülerin mallarını sattıkları pazarların tekrar canlandırılması.
4. Birleşmiş Milletler'in özel örgütlerinden, muhtemel ölümleri engelleyebilecek ilaç yardımının talep edilmesi için bir imza kampanyasının başlatılması.
5. Tüm düşünce suçluları ve ülkeyi gizlice terk etmiş olanlar için genel af çıkarılması. Nefsini idame ettirmek zorunluluğuyla davranmış olan insanlar cezalandırılamazlar.

HÜSEYİN HASANÇEBİ

DOĞA NASIL KURTULUR!

92 Haziran başında Rio'da "Çevre İçin Dünya Zirvesi" toplandı. Toplantıya katılan TürkiyeBaşbakanı Süleyman Demirel, Rio Zirvesi'ni "yüzyılımızın ikinci önemli toplantısı" olarak niteledi. Rio toplantısı Demirel'i ziyadesiyle etkilemiş olmalı ki, içeriği "sanayileşme" olan "Büyük Türkiye" sloganının mucidi Demirel "Aliağa Termik Santralı yapılmayacak", "Gökova Termik Santralinin yapımı cinayettir" gibi, "fanetik doğacılardan" bile duymadığımız söylevleri, hem de hergün yenilemeye başladı.

"Çağın İkinci Önemli Toplantısından" sokaktaki insanın aklında ne kaldı pek bilmiyoruz ama, bu toplantı konusu etrafında gelişen tartışmalar içinde söylenmiş ve akılda kalması gereken, üstelik Demirel'in sözlerinden daha ağır ve gerçeği daha güzel yansıtan sözler de var. Bunlardan biri ABD Başkanı Bush'a ait: "Bu yeni çevre hareketi komünizmin yeni bir çeşitidir; kalkınmayı önlemek içindir..."

Bu yazı toplantı hakkında kapsamlı bilgilerden yoksun olarak yazıldığı için ABD'nin, gelişkin Avrupa ülkelerinin, 3. dünya ülkelerinin ve eski sosyalist ülkeler devletlerinin Rio Toplantısındaki yaklaşımlarını da ayrı ayrı tahlil edemeyecektir. Ancak Bush'un ifade ettiği yaklaşımdan çıkarak bir tek noktanın altını çizmekle yetinecektir: Doğa Kapitalizmin Avucunda Ölmektedir!

Evet, doğayı öldüren, doğayla birlikte insanı ve insanlığı da öldüren, düpedüz bildiğimiz kapitalizmin kendisidir. İster "sanayileşme" aşamasında olsun, isterse bilimsel teknik devrim aşamasında, gerek "insan" denilen somut varlıkla, gerekse doğayla ilişkisinin özü bakımından kapitalizm aynı kapitalizmdir. Bu gerçeği bu kesinlikle ifade etmek bugün pek hoş karşılanmasa da, bunu böyle söylemek slogancı solculuk gibi algılansa da, pek çok eski solcuya yanlış, hatta komik gözükse de, kapitalizme karşı mücadelenin motorunu yeniden ateşlemeye tekbaşına yetmese de "doğa cinayetlerinin" faili besbellidir, kapitalizmdir. Bereket ki, şeylerin "ak mı kara mı" biçiminde ifade edilmesi gerektiği durumlar sür git devam ediyor da, "libarelleşmiş solculuğun" unutmaya ve unutturmaya çalıştığı kapitalizme ilişkin gerçekleri bizzat kapitalistlerin kendileri bile getiriyorlar ve bizler de bu vesileyle hatırlanmış oluyoruz.

"Komünizmin yeni bir türü" olup olmadığı başka bir tartışma konusu olarak kalsın da, "çevreciliğin", ama gerçek anlamda bir çevreciliğin "kalkınmayı engellediği", Bush'un da keşfettiği gibi, doğrudur. "Kalkınmacılık" üstüne kurulu gelişme modellerinin adı ister sosyalizm olsun ister kapitalizm, "çevrecilik" bunlarla çelişecektir ve onlar da, kendileriyle çelişen herşeye oldukları gibi, çevreciliğe de düşman olacaklardır.

Gerçek anlamda çevrecilik kalkınmayı niçin engellemektedir? Şunun için engellemektedir: Rio Zirvesi'nde de saptandığı gibi doğanın daha fazla tahribini önleyecek programlar uygulayabilmek için yılda 600 milyar dolar bir kaynağa gereksinim vardır. Bu kaynağı ortaya çıkarabilmek için besbelliki başta gelişkin kapitalist ülkelerin "fedakarlık" yapmaları gerekli olacaktır. Bu ülkeler birçok "kalkınma projesinden" vazgeçmek durumunda kalmaktan başka, bugünkü sömürü ilişkilerinin büyük bir bölümünü de kendi rızasıyla terk etmek gibi, akla mantığa sığmayan bir özveri gereksinimiyle yüzyüze geleceklerdir. Çünkü doğanın tahribinin büyük bir bölümü, bugünkü gelişkin kapitalist ülkelerin gelişkinliklerinin mantığında vardır ve bir bakıma bu gelişkenlik, doğanın evrensel tahribini gerektirmektedir.

"Çevreciliğin kalkınmayı önlediği" tezi anlaşılması imkansız politik bir tez değildir; nesnel durumu anlatmaktadır. Diğer şeyler gibi tabi. Örneğin geri ve gelişmeye çalışan ülkelere dayatılan, hatta bastırılan "globalleşme" programlarında olduğu gibi. Geri ülkelerin hemen tamamı "globalleşme"ye, ancak ve ancak bakir doğalarıyla ve bu doğaların gelişkin kapitalizm nezdindeki kıymeti harbiyesi oranında katılabilmektedirler.

Yüzyılımızın lanetlenmiş ideolojisi "komünizm"den başka lanetlenecek şeyler de vardır! Nitekim komünizmin yerine bunlar geçmektedirler. Nedir bunlar?

"Bağımsızlık" düşüncesinin kapsamı içine giren her şey lanetlenmektedir. Milli veya ulusal tutum anlamına

gelen her şey lanetlenmektedir. 3. dünyadan, Güney"den gelen en mütevazi bencillikler bile Batı'nın "yeni dünya düzeninde" dehşet uyandırmaktadır. Uluslararası ilişkilerde "eşitlik" fikri bile bugünkü hakim batı düşüncesinin tüylerini diken diken etmeye yetmektedir. Çevre sorunlarının özüne ve temeline yaklaşımların da en az komünizm kadar tehlikeli sayılacağı, sayılması gerektiği açıktır.

Yeryüzü doğanın bugünkü ölümcül durumundan kapitalizm sorumludur, bunu tartışmak bile gereksizdir diye kapitalizmi lanetlemek gerekmiyor. Çünkü ortada ne doğaya kastetmiş bir kapitalizm vardır, ne de doğa düşmanı kapitalistler. Kapitalistler de doğayı en az "çevreciler" kadar, hatta onlardan da fazla sevmektedirler. Lakin sorun doğayı sevmek veya doğa düşmanlığı sorunu değildir. Sorun kapitalizmin dokusunda, doğayla ilişkisinin bugünkü biçiminde yatmaktadır.

Zorlamayla veya başka bir yoldan, kapitalizmin doğayla ilişkisinin bugünkü biçimini değiştirmek veya bunu değiştirmesini kapitalizmin kendi gelişmesinden beklemek yanlış mıdır? Ne yanlıştır, ne de doğrudur, "kapitalizm" denildiğinde bile getirilen şeyin ne olduğunu anlamamak veya çok değişik bir şey olduğunu anlamaktır. Kapitalizm işte bu, çok şeyi ve hatta herşeyi değiştirebilen, ama insanla ve doğayla ilişkilerinin başlangıçtaki ve bugünkü -ve yarınki- biçimini değiştirmeyen şeydir; sonuçları her ne olursa olsun kârdan vazgeçmesi mümkün olmayan şeydir kapitalizm.

Bunu bilmekle doğayı düçar olduğu nüsibetten kurtarmış mı oluruz? Olmayız çünkü topluca yaşamakta olduğumuz şeydir kapitalizm. Doğayla ilişkimizin bugünkü biçiminin alternatifini oluşturmadıkça, doğayla uyumlu olabileceğimiz bir yaşam modeline doğru açılan yolları bilinçli olarak açmadıkça hem yeryüzü doğasını, hem de yeryüzü doğasının bir parçası olarak insan doğasını tahrip etmeyi sürdüreceğiz.

Rio Zirvesin'nden münhem yeni projeler, yeni yaklaşımlar ortaya atılacaktır. Türkiye başbakanı Demirel gibi koyu "kalkınmacılar" hatta doğa sorunlarına ilgi duyacaklardır. Uluslararası ortak adımlar atılacak, bu işe belli miktar kaynaklar ayrılacaktır. Bugünkü uygarlık biçimi içinde insanla doğa arasında ortaya çıkan çlişkiler, insan zaten önemini yitirdiği için, kestirme biçimde doğadan yana yumuşatılmak isteyeceklerdir. Doğanın nasıl kullanılacağına, nerde ne kadar korunacağına güçlü emperyalist devletler karar verecekler, kendi "kalkınma" konseptlerinin içine sindirdikleri yeni bir doğa felsefesi dahi oluşturacaklardır.

Kapitalizmin sunacağı "doğayı himayesine alıp koruma" projelerine, bu projeler doğanın yoksullar ve genel olarak insanlık açısından tükenişine çare olmadıkları halde, kendi özel projeleri olmadığı için marksistler ve solcular tarafından da beğenilecek ve desteklenecektir. Başka pek çok konuda olduğu gibi doğanın korunması konusunda da sosyalist düşünce ve önerilere kulak asan olmayacak, kapitalizm itibar kazanacaktır.

Böyle olacaktır da, doğanın tahribi duracak mıdır? Durmayacak, aynı hızla sürecektir. Umudunu aklanma sürecine bağlamış olan "yoksulların da desteğini arkasına alan kapitalizm bildiği yolda yürümeye devam edecektir.

Bu durumda "insan-doğa uyumuna" giden açılımları kim yaratacak? Elbette sol yaratacak; marksistler, sosyaldemokratlar, yeni solcular ve diğerleri... Ama nasıl? Hiç değilse Marx'ın vakti zamanında düşünebildiği kadar kapsamlı insan-doğa ilişkisi düşünerek. Öncelikle kapitalizmin alternatifi olabilecek bir yeni yaşama konsepti oluşturulacak. İnsan-doğa ilişkilerinin optimum çözümleri bu yeni konsept içine yerleştirilecek. Arkasından amansız bir mücadeleye girişilecek. Bu mücadele bilinen sınıf mücadelelerinden daha zorlu bir mücadele olacak; çünkü insanlığın, sadece dışındaki kapitalizme karşı verdiği bir mücadele değil, aynı zamanda kendi içindeki kapitalizme karşı bir mücadele olacak. Bu mücadele kapitalizmin hem ıslahı hem de iflası demek olan bir karekter taşıyacak. İnsan hakları, demokrasi, çoğulculuk, özgürlük, birey gibi hedefler kapitalizmin dışında bir tarif kazanacaklar; bu hedeflere kapitalizmin ötesi yeni bir tanım getirilebildiği zaman kapitalizmden geriye sadece sermaye despotizmi kalacak.

Bush'un korktuğu olacak, yani kalkınma duracak ama insanın doğa ile uyum içinde olacağı bir istikamette gelişme hızlanacaktır. ■

"KENDINE İYİ BAK"

MUSTAFA DURNA

Parentez Yayınları/80Sayfa

"Kendine İyi Bak", Mustafa Durna'nın 11 yıl 11 aylık cezaevi yaşamından derlediği, süzdüğü güler misin-ağlar mısın cinsinden anekdotlardan oluşan sıradışı bir cezaevi edebiyatı kitabı.

"Kendine İyi Bak". Ne kadar ironik bir dilek. Çok kez alışkanlıkla kullandığımız bir dilek. Bir cezaevi ziyaretinden ayrılırken içerde kalana "kendine iyi bak" demek, içtenlikle ama çaresiz. Ya da tarifsiz kederler içinde bıraktığımız bir insana yapamayacağını bile bile "kendine iyi bak" demek. İnsanın tek başınalığını, yalnızlığını ve bazen en yakın insanın bile bunun için bir şey yapamazlığını anlatan buruk hüzünlü ve ironik bir dilek. Bazen herşeye rağmen kendinle barışık olma dileği...

Mustafa Durna'nın kitabı alışılmış bir cezaevi edebiyatı ürünü değil. Kitapta kahramanların ya da hainlerin öyküsü yok. Kitabın kahramanı "bizimki"; içeri düşen herkesten bir parça taşıyor: şaşkın, acemi, öfkeli, muzip, sağ, uyanık...

Kitabın adındaki ironi öykülerin çoğuna sinmiş. Traji komik öykülerden oluşan kitap, herşeye rağmen herşeyde "ti"ye alınacak birşeylerin olduğunu gösteriyor.

Kitap kendini bir solukta okutan cinsten. Okuyup bitirdiğinizde ne 12 Eylülcülere karşı büyük bir hınç duyuyorsunuz, ne 12 Eylül cezaevlerinde yaşanan akıldışılıklara karşı bir şaşkınlık... Kitabın böyle didaktik bir amacı da yok. Tek tek öykülerden daha çok "hay allah" derecesine ince bir alay ve hüzün asılı kalıyor yüzünüzde.

Kitap haykırmadan, bağırıp çağırmadan inceden inceye bir anti-militarist eleştiri yüklü. 12 Eylül döneminin insan hakları ihlâllerinin mizahi bir dosyasını sunuyor. Mizahın ve insanın karşısında şiddetin nasıl zavallılaştığını anlatıyor.

Mustafa güç olanı başarmaya çalışmış; insanı ayrıntıda yakalamayı, insanı zor anında ayrıntıda gözlemlemeyi ama yalın ve olağan bir üslupla.

AZİZ ÇELİK

Hazırlayan: Mustafa Durna

"MİNAREDEN AT BENİ İN AŞAĞI TUT BENİ"

İKİLİ SOHBETLER

Akın BİRDAL:
- İnsan iki ayağının üzerine dikildiği zaman sosyalizm başlamıştır.
Sadun AREN:
- Bunlar ideolojik laflar..

***

Talat ULUSOY:
- Valla sizler bilirsiniz!..
Sadun AREN:
- Valla ben bilmiyorum.. Bileni de bilmiyorum!!!

***

Savaş AL:
- Küba bizim gözbebeğimiz...
Çetin SERFİDAN:
- Bu allahın kelamı değil, değiştirilebilir!?

***

Erdal TALU:
- Mezhebimiz o kadar karışık değildir.
Sadun AREN
- Artık dünya değişti o kadar taviz veriyoruz..

Zülfü DİCLELİ:
- Tabudur.. Tabudur.. Tabudur.. Tabudur...
Sadun AREN:
- Bunu görmemek için iyi görmemek lazım gelir.

***

Talat ULUSOY:
- Şuramızdan bizi bilmem ne yaparlar!..
Sami ALPTEKİN (Divan Bşk.):
- Sanırım bu uyarı yeterli oldu?..

***

Atilla AYTEMUR:
- Türkiye'de lak diye sosyalizmi kuracak.
Sıtkı COŞKUN:
- Gazoz kapağından çıkan mersedes gibi mi?

***

Sadun AREN:
- Atom bombası bende kalsın iki tanesini sana verey im?!
Aziz ÇELİK:
- Kırmızı hırkam da var benim!

SEÇMELER

- Boyum kısa az kusura bakmayın..!
Müge ONAT

***

- Hiçbir istifa doğru değildir, yanlış da değildir!
Talat ULUSOY

BİR YENİLİKÇİ

Geldik
Gördük
Gidiyoruz
Neden?
Nasıl?
Niye?
İşte eyle..

Halit GÜZELGÜÇTEKİN

BİR İSTİFACI

- Pardon.. Yanlış girmişim. (kadınlar tuvaletinde)
Tanju KULELİ

***

BİR DEĞERLERDİRME

SBP 1. Olağan Kongresinde "İlkbahar" ile karnıbahar yarışu; sandıktan sonbahar çıktı. Ee.. Çarşafın altından ne çıkacağı belli mi olur?

BİR KONUK

- "...İddia ediyoruz, bu memleketin toplu iğne başı büyüklüğü kadar yerde devlet vardır."
Süleyman DEMİREL
Hakiki Başbakan

(Heygidi dünya.. Devleti küçültmek kime kısmet oldu.)